[illegible] મહારા કોટેચા [illegible]
[illegible] હાસ શ્રી. કોટેચા

વચનામૃત-રત્નાકર

૧

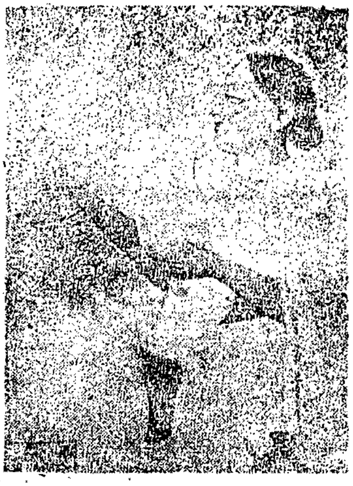

જગદ્ગુરુ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્ય મહાપ્રભુજી
(કિશનગઢના પ્રાચીન ચિત્રજીની પ્રતિકૃતિ)

પ્રેમલાલ ગો. મેવચા 'ભક્તિપ્રિય'

'વૈશ્વાનર' ગ્રંથમાળા વર્ષ : ૨૧, પુસ્તક : ૧

વચનામૃત-રત્નાકર

ભાગ-૧

* * *

: સંશોધક-સંપાદક-લેખક :
પ્રેમલાલ ગો. મેવચા 'ભક્તિપ્રિય'
તંત્રી : 'વૈશ્વાનર'
ઝવેરી બજાર : પોરબંદર

* * *

પ્રકાશક
વૈશ્વાનર કાર્યાલય
ઝવેરી બજાર : પોરબંદર (૩૬૦ ૫૭૫)

* **પ્રકાશક**
પ્રેમલાલ ગો. મેવચા 'ભક્તિપ્રિય'
તંત્રી : 'વૈશ્વાનર'
ઝવેરી બજાર, પોરબંદર (૩૬૦ ૫૭૫)

* **આવૃત્તિ**
૧ લી

* **પ્રત**
૧૫૦૦

* અષાડ સુદિ ૧૫ (ગુરુપૂર્ણિમા)

* **ન્યોછાવર**
રૂ. ૪-૦૦

* **મુદ્રક**
દીપક દશરથલાલ પટેલ, અક્ષર પ્રિન્ટર્સ
જૂના વાડજ, અમદાવાદ- ૧૩.

*** હવે પછી ***

૧. વચનામૃત-રત્નાકર, ભા. ૨ જો
૨. શ્રીનાથદ્વારનો સાથી
૩. વૈષ્ણવ-વિલાસ
૪. શ્રીવલ્લભનો પરિવાર

આ પુસ્તકને મળેલી દ્રવ્ય-સહાયનો સાભાર સ્વીકાર કરીએ છીએ.

૫૦૧-૦૦	શ્રી. ઓચ્છવલાલ મગનલાલ મોટાભાઈવાળા-ડભોઈ	
૨૫૧-૦૦	શ્રી. ઓચ્છવલાલ જમનાદાસ મઠિયા	,,
૧૫૧-૦૦	શ્રી. ખુશાલદાસ ભાણાભાઈ, હા. નાનાભાઈ	,,
૫૧-૦૦	શ્રી. શંકરલાલ પૂંજાલાલ પરિખ	,,
૫-૦૦	શ્રી. કમલીબહેન માવલીવાળા	,,
૧૦૧-૦૦	શ્રી. કમલાબહેન ટોડરમલ	વડોદરા
૫૧-૦૦	શ્રી. શાન્તાબહેન વિષ્ણુભાઈ પટેલ	,,
૨૫-૦૦	શ્રી. કમલાબહેન ગોરધનભાઈ અમીન	,,
૧૧-૦૦	શ્રી. સવિતાબહેન અરવિંદભાઈ પટેલ	,,
૧૯૧-૦૦	વાડોત્રા ગામના વૈષ્ણવો તરફથી	વાડોત્રા

(પૂ. પા. ચિ. ગો. શ્રી મધુરેશજી બાવાશ્રીની આજ્ઞાથી)

આસ્તાવિક

પુષ્ટિમાર્ગીય સાહિત્યમાં વચનામૃતનું ગૌરવ, શાસ્ત્રીય ગ્રંથથી કિંચિન્માત્ર ન્યૂન નથી. એટલે આપણાં મંદિરો, પુસ્તકાલયો અને વૈષ્ણવોનાં વ્યક્તિગત ગૃહોમાં વચનામૃતવિષયક ગ્રંથોનું વાચન સવિશેષ પ્રમાણમાં થતું હોય છે. શ્રીવલ્લભકુલના વંદનીય વંશજો, વિદ્વાનો અને સાહિત્યરસિકોથી લઈને આપણાં ઓછું ભણેલાં ભાઈ–બહેનો પણ વચનામૃતનું વાચન તેમજ શ્રવણ–મનન, અતિશય ભક્તિભાવયુક્ત આદરબુદ્ધિથી કરે છે. પરંતુ વચનામૃતસંબંધી ગ્રંથોનું પ્રકાશન, અન્યાન્ય પ્રકાશકોએ ભિન્ન–ભિન્ન સમયે અને સ્વરૂપે કરેલું હોવાથી સર્વસ્થળે અને સંપૂર્ણપણે તે ઉપલબ્ધ થઈ શકતા નથી. આ મહત્ત્વપૂર્ણ સાહિત્યના અભાવનો ખટકો, ન્યૂનાધિક પ્રમાણમાં સર્વ કોઈને હોય છે.

ચિરકાલથી સર્વની એવી ઇચ્છા રહેતી આવી છે કે, યાવત્પ્રાપ્ય વચનામૃતોનો સંગ્રહ ‘એક જ ગ્રંથમાં’ થાય તો તે અત્યંત આવકારદાયક કાર્ય બને. સાંપ્રદાયિક સાહિત્યપિપાસુઓની આ મહેચ્છાને માન અને અનુમોદન આપીને અમે વંદનીય શ્રીવલ્લભકુલના બાલકોનાં પ્રકાશિત–અપ્રકાશિત વચનામૃતોને સં. ૨૦૨૭થી એકત્રિત કરી, વચનામૃતકારના જીવન–કાલક્રમાનુસાર તેનું સંકલન અને સંપાદન કરવાનો પ્રારંભ કર્યો. અને આજની વૈજ્ઞાનિક તેમજ સંશોધનાત્મક સાહિત્યશૈલીમાં તેને પ્રકાશિત કરવાનો સુવિચાર આવ્યો. આથી તે તે વચનામૃતકાર ગોસ્વામી બાલકોના સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્રને ‘જીવન-પરિમલ’ નામથી એઓશ્રીના ચિત્રજી સાથે સર્વ પ્રથમ પ્રકાશિત કરી, પછી એઓશ્રીનાં વચનામૃતો ‘વચનામૃતરત્નાકર’ નામક એક બૃહદ્ ગ્રંથમાં પ્રસિદ્ધ કરવાનું નક્કી કર્યું.

આ યોજનાનુસાર પાંચ વર્ષના સમયાવધિમાં અમારા સંગ્રહમાં ૨૧ ગો. બાલકોનાં પ્રાયઃ ૧૭૦૦ વચનામૃતો સંગૃહીત થયાં છે.

આપણા સંપ્રદાયમાં પ્રાચીન–અર્વાચીન ગો. બાલકોનાં જીવન–કાર્યોની વ્યવસ્થિત નોંધના અભાવે વચનામૃતકાર ગો. બાલકોનાં ‘જીવન–પરિમલ’નું આલેખન કરવામાં કાલક્ષેપયુકત કેટલો શારીરિક અને માનસિક પરિશ્રમ કરવો પડ્યો છે, તે તો મારું મન જ જાણે છે! પરંતુ સંશોધન કરતાં જે જે દિવ્ય તથ્યો ઉપલબ્ધ થતાં ગયાં, તત્તત્સમયે તેના પરિશ્રમના આનંદનો પણ અનેરો અનુભવ થયો છે!

ભગવત્કૃપાથી સર્વ કાર્ય સુચારુરીત્યા સંપન્ન થતાં પેપરમાર્ટમાં કાગળોના, પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં છપાઈના અને બાઈન્ડરને બાઈન્ડીંગના ભાવ પૂછ્યા, ત્યારે અસહ્ય મોંઘવારીનો જે અનુભવ થયો, તે શ્વાસ થંભાવી દે તેવો લાગ્યો! ડબલ ક્રાઉન આઠપેજી સાઈઝનાં ૬૦૦ પૃષ્ઠોનો સચિત્ર ગ્રંથ છપાવીને તૈયાર કરવાનો અંદાજ કરતાં એવડી મોટી રકમનું વૈષ્ણવ સમાજ પાસેથી દાન મેળવીને એવો બૃહદ્ ગ્રંથ પ્રકાશિત કરવાનું અશક્ય લાગ્યું! પરંતુ શ્રી ઠાકોરજીની ઇચ્છા લેખક–સંપાદકના પરિશ્રમને સફળ કરવાની હોઈ, બૃહદ્ ગ્રંથને બદલે ડબલ ક્રાઉન સોળપેજી સાઈઝમાં જુદા જુદા ભાગોમાં તેને પ્રકાશિત કરવાનું નક્કી થયું છે.

કરુણાવરુણાલય નિકુંજનાયક શ્રીનાથજી, અનુકૂળતા અને સૌકર્ય પ્રદાન કરશે, ત્યારે બધાં વચનામૃતો એક જ બૃહદ્ ગ્રંથમાં અવશ્યમેવ પ્રકાશિત થશે.

ઉકત યોજનાનુસાર તેનો પ્રથમ ભાગ ‘વચનામૃત-રત્નાકર-ભાગ-૧’ના નામથી આ ગ્રંથસ્વરૂપે પ્રકાશિત થઈ રહ્યો છે, તેથી આનંદ થયો છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં એક જ ગૃહના ચાર મહાનુભાવ ગો. બાલકોનાં વચનામૃતો પ્રસિદ્ધ થાય છે.

૧. ગો. શ્રી રમણલાલજી મહારાજ (મથુરા)નાં ૪૪ વચનામૃત
૨. ગો. શ્રી કનૈયાલાલજી મહારાજ (શ્રીગોકુલ)નાં ૫૫ „
૩. ગો. શ્રી દામોદરલાલજી મહારાજ (મથુરા) નાં ૧૮ „
૪. ગો. શ્રી દ્વારકેશલાલજી મહારાજ (મથુરા-પોરબંદર)નાં ૧૫„

(૧) અનન્યશિરોમણિ શ્રીરમણલાલજી મહારાજનાં વચનામૃતો જયપુરથી કેટલાંક વર્ષ પૂર્વે એઓશ્રીના અનન્ય સમાજ તરફથી બેની નામક હિંદી-વ્રજભાષામાં એક માસિક પત્ર પ્રકાશિત થતું હતું તેમાંથી, અને કેટલાંક એઓશ્રીના અંતરંગ સેવકો પાસેથી પ્રાપ્ત થયાં છે. બેની ના કેટલાક અંકો અમારા સંગ્રહમાં છે અને બાકીના અંકો પૂ. મહારાજશ્રીના પ્રપૌત્રો ગો. શ્રી માધવરાયજી મહારાજ અને અને ગો. શ્રી રસિકરાયજી મહારાજ પાસેથી પ્રાપ્ત થયા છે, તે બદલ એ બંને મહાનુભાવ ગો. બાલકોનું ઉપકાર સ્મરણ કરું છું.

'જીવન-પરિમલ' લખવામાં 'વૈષ્ણવ-ધર્મપતાકા' અને 'પુષ્ટિભકિતસુધા'ના અંકો સહાયભૂત થયા છે. બહુ જ શોધખોળ કર્યા પછી પૂ. પા. મહારાજશ્રીના નિત્યલીલાપ્રવેશની તિથિ પૂ. પા. ગો. શ્રી માધવરાયજી મહારાજના પત્રવ્યવહારથી ભાવનગરવાળા ભ.ધ.પ. શ્રી જશવંતરાય બક્ષી પાસેથી પ્રાપ્ત થઈ છે.

(૨) શ્રીકૃષ્ણરસાવિષ્ટ શ્રીકનૈયાલાલજી મહારાજનાં વચનામૃતો, એઓશ્રીનાં સેવક અમૃતબહેન ગોકુલવાળાંની પોથી ઉપરથી સંપાદિત કર્યાં છે. સુપ્રસિદ્ધ સાંપ્રદાયિક પ્રકાશક શ્રીલલ્લુભાઈ છ. દેસાઈએ એઓશ્રીનાં ૩૫૦ વચનામૃતો પ્રકાશિત કરેલાં છે; તેનું અવલોકન કરતાં તેમાંનાં બધાંને 'વચનામૃત'ની સંજ્ઞા આપી શકાય નહીં. તેમાં જીવન-ઘટનાઓ અને વચનામૃતોનું સાંકર્ય થયેલું છે, તેમ જ તેનું લેખન ભાષાભ્રષ્ટ છે. એટલે પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં આપેલાં વચનામૃતોનું સંપાદન કરતાં ઉકત ગ્રંથનો પણ ન્યૂનાધિક પ્રમાણમાં ઉપયોગ કર્યો છે.

તેના 'જીવન-પરિમલ'નું આલેખન મારા લેખકમિત્ર શ્રી. ચિમનલાલ મ. વૈદ્યના લખેલ 'ગો. શ્રીકનૈયાલાલજીનું જીવન અને સાહિત્ય' નામક સંશોધનાત્મક ગ્રંથ ઉપરથી તેમ જ એઓશ્રીના સેવકો અને નિકટવર્તીઓ પાસેથી સાંભળેલા પ્રસંગો ઉપરથી કરેલ છે.

(૩) શ્રીદામોદરલાલજી મહારાજનાં વચનામૃતો, ગો. શ્રીમાધવરાયજી મહારાજ સંપાદિત 'અગ્નિકુમાર'ના અંકોમાંથી તેમ જ મહારાજશ્રીના અંતેવાસી વૈષ્ણવો પાસેથી સાંભળીને લખેલ છે.

(૪) સાહિત્યસેવાવિલાસી સંગીતકલાધર ગો. શ્રીદ્વારકેશલાલજી મહારાજની તો આ દાસ ઉપર અપાર કૃપા હતી. અઠ્ઠાવીસ વર્ષ સુધી સતત એઓશ્રીના સંનિધાનમાં નિત્ય ચાર-ચાર છ-છ કલાક રહેવાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું છે. એઓશ્રી પોરબંદરમાં ન બિરાજતા હોય કે હું બહારગામ ગયો હોઉં તે દિવસે જ શ્રીદ્વારકેશલાલજીના દરબારમાં મારી અનુપસ્થિતિ રહેતી. આચાર્યશ્રી મહાપ્રભુજી વિરચિત શ્રીસુબોધિનીજીના વાચન-મનનનું એઓશ્રીને વ્યસન હતું. નિત્ય રાત્રિના એ અલૌકિક કથા-સુધાનું શ્રવણપાન પ્રાપ્ત થતું. કથા કરતાં કરતાં ભાવવિભોર થઈને એઓશ્રી કથાપ્રસંગને અનુસરતો પોતાનો અનુભવ કહે, ત્યારે ઔર આનંદ આવતો. એ સમયે વચનામૃતની જે સહજ ધારા વહેતી, તેમાંથી યત્કિંચિત્ લખી લેવાયેલું, તે જ અહીં વચનામૃતરૂપે મુદ્રિત કરતાં અત્યંત આનંદ થાય છે.

પૂ. મહારાજશ્રીએ અવારનવાર પોતાના જીવનના ઘણા પ્રસંગો સંભળાવેલા, તે જ અહીં સંક્ષિપ્તરૂપે 'જીવન-પરિમલ'માં સંગૃહીત થાય છે.

એઓશ્રીનું વિસ્તૃત જીવન ચરિત્ર લખવાનો મનોરથ છે; તે કૃપાળુ પ્રભુ પાર પાડશે જ, એવી સુદૃઢ શ્રદ્ધા છે.

ચારેય મહાનુભાવ ગો. બાલકોનાં ચિત્રજી, એઓશ્રીના આત્મજ ગો. શ્રી માધવરાયજી મહારાજશ્રીએ પોતાના વ્યવસ્થિત સંગ્રહમાંથી કાઢી આપવાની કૃપા-પ્રદાન કરી છે.

આ પુસ્તકમાં ઉદાર વૈષ્ણવ ગૃહસ્થોએ જે દ્રવ્ય-સહાય કરી છે, અને તેમાં પણ **શ્રી ઓચ્છવલાલ મગનલાલ મોટાભાઈવાળા (ડભોઈ)** એ રૂા. ૫૦૧-૦૦ આપીને ઉત્તેજન આપ્યું છે, તે બદલ તેમનો અભાર વ્યકત કરતાં આનન્દ થાય છે.

ગો. શ્રી માધવરાયજી મહારાજશ્રી (મથુરા-પોરબંદરવાળા)એ કાલોલના પોતાના અંતરંગ વૈષ્ણવો પાસેથી રૂા. ૧૫૦૦-૦૦ સહાય સ્વરૂપે મેળવી આપવાનું વચન આપ્યું છે, તે બદલ પૂ. પા. મહારાજશ્રીના અમે અભારી છીએ.

આ પુસ્તક માટે પ્રેસની વ્યવસ્થા તેમ જ પ્રુફવાચન કરી આપવા બદલ મારા જ્યેષ્ઠ બંધુસમાન માનનીય શ્રી કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી 'સાહિત્યવાચસ્પતિ'નો હૃદયથી અભારી છું.

હવે પછી અનુકૂલતાએ આ 'વચનામૃત-રત્નાકર'ના બીજા ભાગો પ્રસિદ્ધ થશે. ઈતિ શુભમ્.

ઝવેરી બજાર **પોરબંદર** ભવદીય
(ગુરુપૂર્ણિમાં : સં. ૨૦૩૧) **પ્રેમલાલ ગો. મેવચા 'ભક્તિપ્રિય'**

સમર્પણ

'સમર્પું છું ભાવે, યુગલમણિ-ભ્રાતા-ચરણમાં'...

✻ વચનામૃતકારના આત્મજો ✻

પૂ. પા. ગો. શ્રીમાધવરાયજી મહારાજ
અને
પૂ. પા. ગો. શ્રીરસિકરાયજી મહારાજ
ને સાષ્ટાંગ દંડવતપ્રણામ સહ-

*

—પ્રેમલાલ ગો. મેવચા 'ભક્તિપ્રિય'

વચનામૃત–રત્નાકર, ભાગ. ૧

૧

અનન્યશિરોમણિ ગો. શ્રીરમણલાલજી મહારાજનાં

૪૪ વચનામૃત

અનન્યશિરોમણિ
ગો. શ્રી રમણલાલજી
મહારાજનાં

* ૪૪ વચનામૃત *

જીવન-પરિમલ—અનન્યશિરોમણિ ગો. શ્રીરમણલાલજી મહારાજ(ઉપનામ–શ્રીવ્રજાલંકારજી)નું પ્રાકટ્ય, શ્રીવિઠ્ઠલેશ પ્રભુચરણના છઠ્ઠા પુત્ર શ્રીયદુનાથજીના વંશમાં સં. ૧૯૦૪ ના કારતક વદિ ૧ ને સોમવારના દિને શ્રીમદ્ગોકુલમાં શ્રીરાજા ઠાકોરના મંદિરમાં થયું હતું. પિતૃચરણ શ્રીપુરુષોત્તમજી મહારાજને પ્રતિવર્ષ લીલી વ્રજપરિક્રમા કરવાનો નિયમ હતો. ક્વચિત્ ફાલ્ગુન માસમાં પણ પરિક્રમા કરતા. આપશ્રીનાં માતુશ્રીનું નામ શ્રીચંદ્રાવલી વહુજી હતું.

યજ્ઞોપવીત પછી મથુરામાં સ્વામીશ્રી વીરજાનંદ સરસ્વતી પાસે સંસ્કૃત ભાષાનું તેમજ વેદનું અધ્યયન કર્યું હતું. આર્યસમાજના સંસ્થાપક શ્રીદયાનંદ સરસ્વતી આપશ્રીના સહાધ્યાયી હતા. સંપ્રદાયના આકર ગ્રંથોનું તેમજ ભાવગ્રંથોનું તલસ્પર્શી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું.

આપશ્રીએ શ્રીગોકુલનાથજીનો મત અંગીકાર કર્યો હતો. બાલ્યાવસ્થાથી જ આપશ્રીને ભગવત્સંબંધવાળી વાત જ ગમતી. નિદ્રામાં પણ 'ગોકુલપતિ!' 'શ્રીવલ્લભ!' એમ બોલી ઊઠતા.

સંસ્કૃત અને વ્રજભાષાના મહાન જ્ઞાતા હતા. જેવા વિદ્વાન હતા, તેવા જ કવિ અને ભક્ત પણ હતા. એઓશ્રીની મરજાદ બહુ જ કડક હતી. શ્રીઠાકોરજીને અંગીકાર કરાવવાની પ્રત્યેક વસ્તુને સર્વપ્રથમ શ્રીયમુનાજીમાં પધરાવીને શુદ્ધ કરતા. ખાંડની બોરી, ઘીના ડબ્બા અને સરપણ પણ શ્રીયમુનાજીમાં પધરાવ્યા પછી શ્રી....ની સેવામાં તેનો ઉપયોગ કરતા.

આપશ્રીનાં વહુજીનું નામ શ્રીરાણી વહુજી હતું. આપશ્રીને સંતાનમાં ચાર પુત્રો થયા હતા : ૧. શ્રીવ્રજપાલલાલજી, ૨. શ્રીકનૈયાલાલજી, ૩. શ્રીલાલજી અને ૪. શ્રીઘનશ્યામલાલજી. પુત્રોએ પણ પિતાશ્રીના સંસ્કારવારસાને તેમજ આદર્શને શોભાવ્યો છે.

સં. ૧૯૪૪ માં પોતાના આદર્શને અભિવ્યક્ત કરતું એક વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું, જે અત્યંત લોકપ્રિય થયું હતું.

સં. ૧૯૭૫ ના આસો વદિ ૯ ના દિને આપશ્રીએ શ્રીગિરિરાજજીમાં 'ગોસવ યજ્ઞ' અને 'શ્રીમદ્ભાગવતની અષ્ટોત્તરશત સપ્તાહ'નું ભવ્ય અને સરસ આયોજન કર્યું હતું. આવો મનોરથ આજ સુધીમાં થયો નથી. એ સમયમાં ૪૦૦૦૦ વૈષ્ણવોએ દર્શનનો લાભ લીધો હતો.

એઓશ્રીએ ગદ્યપદ્યાત્મક સાહિત્યની વિપુલ પ્રમાણમાં રચના કરેલી છે. આપશ્રીએ 'નિજદાસી' 'નિજજન' 'વિહારી' અને 'વૃંદાવન' આદિ કવિછાપ રાખી છે. 'રસરસિક સંગ્રહ' ભા. ૧–૨, 'પુષ્ટિમાર્ગીય સેવ્યસ્વરૂપદર્પણ,' 'શ્રીગોકુલેશાખ્યાન', 'સ્વસિદ્ધાંતપ્રબોધક' (વ્યાખ્યાન), 'રમણરસરત્નાકર' (ભા. ૧–૨–૨) તથા બીજી નાની–મોટી ૭–૮ કૃતિઓ પુસ્તકાકારે પ્રકાશિત થઈ છે. જયપુરથી આપશ્રીના અનન્યસેવકો તરફથી 'બેની' નામક માસિક પત્રિકા પ્રકાશિત થતી, તેમાં આપશ્રીનું જીવન, વચનામૃત તથા કાવ્યરચનાઓ–વિષયક સાહિત્ય સારા પ્રમાણમાં પ્રકાશિત થયેલ છે. હજી અપ્રકાશિત સાહિત્ય ઘણું જ છે.

મથુરામાં શ્રીછોટે મદનમોહનલાલજીના મંદિરમાં આપશ્રીનાં બેઠકજી છે. એનો મહિમા ઘણો છે.

સં. ૧૯૮૦ ના મહા (વ્રજ–ફાગણ) વદિ ૧૩ ના દિને આપશ્રી મથુરામાં નિત્યલીલાસ્થ થયા છે. 'વચનામૃત' ૪૦ માં આપશ્રી સ્વયં લખે છે કે, 'આયુષ હમારી ૭૭ વર્ષ પૂર્ણ. આગે પરમેશ્વરકે હાથ હૈ' આ વચનામૃત આપે પૂર્ણતયા ફલિત કર્યું છે.

અહીં એઓશ્રીનાં '૪૪ વચનામૃત' પ્રસિદ્ધ થાય છે.

વચનામૃત-૧

એક દિન રાત્રિ કે સમય કડીવારે દલસુખભાઈ, માલી, કમલા ઔર કાલોલવારે મોહનદાસ-યે ચારોં ભાગ્યવાન વૈષ્ણવ, શ્રીરમણલાલજી મહારાજકી બૈઠક (મથુરા) મેં આપશ્રી કે સન્મુખ બૈઠે હતે. ઇનકે બિના ઔર કોઈ નાઁહીં હતે. તબ આપને શ્રીમુખ સૂં પૂછી જો 'તુમ હમકૂં કહા કરિ જાનો હો ?' યાકે ઉત્તર મેં ભાગ્યવાન માલીને બિનંતી કરી : 'જે, રાજ ! હમ જીવ હૈં. હમ કહા કરિ સમઝેં ? આપ કૃપા કરિકે નિજસ્વરૂપ જતાઓ તો જાન સકે.' ફેર આપને શ્રીમુખ સૂં આજ્ઞા કરી :

'હમકૂં મહદ્ કરિકે માનને. અરુ હમારે મેં મહદ્ભાવ રાખનો. મહદ્ કૌનકૂં કહે જાય ? જો શ્રીજી કૂં બતાવે, શ્રીજી સૂં મિલાવે સો મહદ્. મહદ્ કૃપા બિના કાર્ય નહીં હોય સકે. विना महत्पादरजोभिषेकम् ।

વચનામૃત-૨

એક દિન આપ બડી શય્યાજી પે બિરાજે હૈં. ભાગ્યવાન ચારયોં આડી વેષ્ટિત હોય કે બૈઠે હૈં. વા સમય શ્રીમુખ સૂં આજ્ઞા કરી કિ,

'શ્રીઠાકુરજી એક સમે બિચાર કરે હૈં કિ જીવ યહાં તાંઈ નહીં આવે હૈં વામેં કછુ કારણ હૈં.'

તબ કોઈ ભાગ્યવાન ને પૂછી કિ 'કૃપાનાથ ! આપ કૂં તો અનુસરે હૈં.'

તબ આપને આજ્ઞા કરી કિ, 'હાં, હાં, અનુસરે તો હૈં. અબ બીચમેં આય ગયે હૈં. જૈસે કોઈ રસ્તા મેં ચલે, અરુ ચલત ચલત બીચોંબીચ આય જાય, વૈસે હી ધર્મ કરતે કરતે સેવા-સ્મરણ કરતે કરતે બીચ મેં આય ગયે હૈં; પરંતુ સુખદુઃખ સહન કરિકેં આચાર-બિચાર-ધર્મ સૂં ચલે જાયંગે તો દ્વાર પર પહોંચ જાયંગે. ભીતરકી તો યોગ્યતા નહીં. દ્વાર પે હી પડે રહેંગે તો શ્રીઠાકુરજી કી કૃપા હોય જાયગી તો ભીતર લે જાયંગે. યાસૂં દરવાજે લોં તો જાનો હી. જૈસે તૈસે કરકે સુખદુઃખ સહન કરકે અવશ્ય જાનો. ઔર બીચ જાય કે છોડ દેનો નહીં. હાર નહીં જાનો. જીવ કાહે સૂં હાર જાય હૈ ? જીવ કૂં તીન પ્રકાર કે દુઃખ જાય પડે હૈં. ઇન્દ્રિય કો દુઃખ-આધ્યાત્મિક, દેહ કો દુઃખ-આધિભૌતિક ઔર ભગવત્સંબંધી દુઃખ-આધિદૈવિક. ઇન્દ્રિયન કો દુઃખ પડે, ખાન-પાન વિષય-ભોગ આય પડે, સો દુઃખ સહન કરનો. અરુ શ્રીપ્રભુ કે શરણ કી ભાવના રાખની. દેહ કો દુઃખ-રોગ, ચિંતા આય પડે સો સહન કરનો.

વચનામૃત-૩

એક સમે આપશ્રીને આજ્ઞા કરી કિ, ' જીવ કે

કંઠ મેં માલા હોય, સો દેહ છૂટે પીછે કંઠ મેં સૂં નિકાર લેની; સંગમેં જરાની નહીં. ગઢ્ઢા ખોદિ કે ગાડ દેની. અથવા કૂવા–તલાવ મેં ફેંક દેની.'

વચનામૃત–૪

સંવત ૧૯૬૭ આશ્વિન શુક્લા ૧૩ રવિવાર કૂં અર્ધરાત્રિ કે સમય શ્રીશ્રી ૧૦૮ પ્રાણેશ શ્રીરમણલાલજી મહારાજ સૂં મહારાજદાસને બિનતી કરી જો 'કૃપાનાથ! દાસ કે મનમેં મૂર્ખ બુદ્ધિ સૂં એક બિચાર ઉત્પન્ન ભયો હૈ કિ હમારે માથે તો શ્રીરાજ સદા–સર્વદા બિરાજે હો, તાસૂં હમકૂં તો સર્વ પ્રકાર આનંદ ઔર નિર્ભયતા હૈ. હમ ચાહે ઉલ્ટી કરેં ચાહે સીધી કરેં, શ્રીરાજ કે ચરણારવિંદ કે ભરોસે હમકૂં કબહૂ કછુ ભય નાઁહીં. પરંતુ હમારે બેટા, પોતા, પરપોતાદિ જો આગે હોયઁગે, વિનકૂં આલંબન કહા?' યે બિનતી સુનિકે મેરે હૃદયકો અઁધિયારો દૂર કરતે ભયે આપ મુસકાયકે આજ્ઞા કિયે જો—

'યા કે દોય પ્રકાર હૈ : એક તો યહ જો તોકૂં દૂસરે કી કહા પડી, તૂ અપની હી નિબેડ. ઔર દૂસરો પ્રકાર યહ જો જીવ જૈસી સૃષ્ટિકો હોયગો, વાકો વૈસો હી વરણ, વૈસો હી અંગીકાર, ગૈસો હી ભાવ હોયગો. પ્રભુ કૃપા કરનો બિચારેં તો અનેક પ્રકાર સૂં કરેં. મહદ્ ભક્ત કો સત્સંગ આદિ. પરંતુ સત્સંગ વાકો નામ હૈ જો પ્રભુ કો સ્વરૂપ ઔર પ્રભુન કે પ્યારે મહદન કૂં

બતાવે. ઔર જો કોઈ આપને હી લિયે મહદ્ભાવ રાખનો બતાવેં સો સત્સંગ નહીં, વો દુઃસંગ હૈ.

'યે મારગ તો મહદ્ દ્વારા હૈ. મહદ્અનુગ્રહ બિના કછૂ ફલ સિદ્ધ નહીં. સો મહદ્ કૌન, જો શ્રીમોહનભાઈ, ગોકુલભાઈ, ગોપાલદાસ, બેનજી રાજ, રૂપાંબાઈ પ્રભૃતિ અનેક અંતરંગ ભક્ત હૈં, વે હી મહદ્ હૈં. ઔર યોં દેખો તો નરસિંહજી સૂં પ્રહ્લાદને અપને પિતા કી બિનંતી કીની જો 'યે હૈં તો દુષ્ટ, પર આપ યાકો ઉદ્ધાર કરો.' તબ નરસિહંજી ને કહી કિ 'ભક્ત કી પીઢી ૨૧ અગલી ઔર ૨૧ પીંઢી પીછલી સહજ કૃતાર્થ હોય હૈં. તામેં યહ તો તુમ્હારો પિતા હી હૈ.' તો જબ મર્યાદા મેં હી ઐસો પ્રકાર હૈ તો પુષ્ટિકો કહા કહેનો?

'પ્રભુ અંગીકાર કિયે કો પક્ષ કરિકેં ઉનકે બેટા, પોતા, પરપોતાદિક સબન કૂં અપનાય લેં ઔર અપની પ્રાપ્તિ કે મારગ મેં અનેક રીત સૂં પ્રવૃત્ત કરાવેં તો કહા આશ્ચર્ય હૈ? પરંતુ નિયામક કછૂ નહીં. ઇચ્છા હોય સો હી કરેં. ઔર દેખો નિબંધ મેં શ્રીઆચાર્યજીને આજ્ઞા કરી હૈ કિ—

कृष्णसेवापरं वीक्ष्य दम्भादिरहितं नरम् ।
श्रीभागवततत्त्वज्ञं भजेज्जिज्ञासुरादरात् ॥
तदभावे स्वयं वाऽपि मूर्तिं कृत्वा हरेः क्वचित् ।
परिचर्यां सदा कुर्यात् तद्रूपं तत्र च स्थितम् ॥

'જો ઐસે મનવારો ગુરુ મિલે તો ગુરુ કરનો. કદાચિત્ ઐસે ગુનવારો કોઈ ન મિલે તો આપ હી ભગવત્સ્વરૂપ પધરાય કે ઉનકી સેવા કરની. પ્રભુ કૃપા કરેંગે. ઐસો નહીં જો જૈસો મિલે તૈસો ગુરુ કરનો.'

ઇતની સુનિકે ગોવર્ધનદાસજી ને બિનતી કરી જો 'કૃપાનાથ! ગુરુ બિના આપ હી ભગવત્સ્વરૂપ પધરાય કે સેવા કરેં તો વાકૂં નામ-નિવેદન તો નાઁહીં ભયો!'

તબ આપ આજ્ઞા કિયે કિ, 'વાહ! નામ-નિવેદન કૈસે નાઁહીં ભયો? જબ શ્રીઆચાર્યજી કી આજ્ઞા માથે ધરી ઔર શ્રીઆચાર્યજી કી આજ્ઞા-પાલન કિયે તો શ્રીઆચાર્યજી સર્વોપરિ ગુરુ હોય ચુકે. ઔર યહી "નામ" ભયો. ઔર અપને મન સૂં ઐસો જાનનો જો મેરો કછૂ નહીં હૈં. જિતની વસ્તુ દેહ,-પ્રાણ, ધન, ગૃહાદિક સંબંધી —હૈ, સો પ્રભુન કી હી હૈં. મૈં હૂઁ પ્રભુન કો હૂઁ. યે હી "નિવેદન" હૈ. ઔર નિવેદન મેં કહા હોય હૈ? તાસૂં જો ઘર મેં સેવા પહેલે સે બિરાજત હોય તો ઉનકી સેવા કરની. ઔર જો ઘર મેં સેવા નહીં હોય તો પ્રભુસંબંધી કોઈ પદાર્થ-વસ્ત્ર, હસ્તાક્ષર, પાદુકાજી આદિ કછૂ ભી પધરાયકે, ઔર ઉનકો સાક્ષાત્ પ્રભુન કો સ્વરૂપ જાનિકે સેવા કરની. વો ભી ન મિલે તો અપને પાસ કોઈ પુષ્ટિમાર્ગીય ગ્રંથ-હાથ કો લિખો ભયો-હોય તાકૂં પધરાયકે સેવા કરની. ગ્રંથ સબ ભગવત્સ્વરૂપાત્મક હૈં.

'ઔર કોઈ સ્વજાતિ કો સંગ ન મિલે તો પ્રાચીન ગ્રંથન કો હી સંગ કરનો. ક્યોં જો ગ્રંથ મેં મહદન કી બાની હૈ, ઉપદેશ હૈ, ભગવદ્જસ-બરનન હૈ. સો સાધારણ નહીં હૈ, મહા અલૌકિક પુષ્ટ હૈ. સો ઉનકી સેવા ઉન હી કો સંગ સર્વોપરિ હૈં.'

વચનામૃત-૫

અબ કાલોલવાસી પટવારી મોહનદાસ કીર્તનિયાને પ્રાણવલ્લભ સૂં પ્રશ્ન કિયો, વિનકો જો રાજને ઉત્તર દિયો સો પ્રસંગ કહે હૈં.

સં. ૧૯૭૫ કે મહાઉચ્છવ કે દિન પીછે કાલોલ મેં મુખિયા ગાયવારે કે ઘર મેં '૧૪ કલ્લોલજી' કે પ્રસંગ કો સુનિકે પટવારીજીને શ્રીપ્રભુન સૂં પ્રશ્ન કિયો કિ, 'રાજ! આજ ૧૪ કલ્લોલજી કો વાચન પંડિત લોકનાથજી કરે હૈં, વામેં ઐસો પ્રશ્ન આયો કિ, શ્રીસ્વામિનીજી કે અત્યંત હર્ષ કો દેખ વાકી સખીજન અપને ઘર મેં મિલિકે ગાન કરે હૈં, રંગ બરસાવે હૈં. પીછે વા મંદિર કો જબ માર્જન કરે હૈં, વાકી રજ, રંગરોલ કે રંગ, ઇકઠ્ઠે કરિકે બાહિર ડારે હૈં. તબ મહોચ્છવ રસભરી સખીન કી કૃપાદૃષ્ટિ ઔર વા રંગરોલ કે કિનકા કી રજ જાકે ઉપર પડ જાય હૈં, વામેં શ્રીગોકુલેશ પ્રભુ કી પ્રાપ્તિયોગ્ય કૃપા ભક્તિ પ્રેમ હોય હૈ. યહ તો લીલા સંબંધી પ્રકાર હૈ. પરંતુ આજકલ કે જીવન મેં જો શ્રીગોકુલેશજી મેં પ્રેમભક્તિ ભઈ હૈ, યામેં કહા કારણ હૈ?'

યહ સુનિકે રાજ ને આજ્ઞા કરી કિ,'લોકનાથ આવેગો, વાસૂં પૂછેંગે.' પ્રાતઃકાલ પંડિત લોકનાથ આયે તો બાબુલાલ ષંઢદેવ ને બિનંતી કરી કિ, 'રાજ! લોકનાથજી આયે હૈં.' તબ રાજને પટવારી કે પ્રશ્ન કે ઉત્તર દેયવે કી આજ્ઞા કરી. પંડિત લોકનાથજી કે યથાયોગ્ય ઉત્તર સુનિકે રાજને વિશેષ આજ્ઞા કરી કિ,

'બાત ઐસી હૈ કિ, મહદ્દ્ભક્તન ને મનોરથ કિયો. વામેં કોઈ સંબંધ સૂં વા મહદ્દ્ભક્તન કી કૃપાદૃષ્ટિ કો સંબંધ ભયો કિ, મહોત્સવ પ્રસાદ-રંગરોલ કી કણિકા, ચરણરજ કી કણિકા, મહોત્સવ કી જૂંઠન કો સંબંધ જિન અયોગ્ય હી જીવન મેં ભયો, સો ચેંટા-ચેંટી, કૌવા-કૂકર આદિ જીવન મેં હૂ સો સંબંધ ભયો, સો અક્ષર કી સૃષ્ટિ-વારે હૂ વા અધમ જીવન પર હૂ વાકે પ્રબલ પ્રતાપ સૂં અબ કે ઐસો શ્રીપ્રભુન મેં પ્રેમ હોઈ રહ્યો હૈ! પ્રભુ તો મહાદયાલુ હૈં, સમર્થ હૈં. જો કરનો ચાહે સો કરિ સકે હૈં.'

યહ સુનિ કે પટવારીજી પ્રસન્ન ભયે.

વચનામૃત-૬

એક દિન પ્રભુન કે આગે પંડિત લોકનાથજી ને બિનય કરી કિ, 'પ્રભો! યા કુલ મેં પહિલે હૂ શ્રીગોકુલાધીશ પ્રભુન કે ઐંસે સાક્ષાત્ પ્રસિદ્ધ અનન્ય ભક્ત બાલક ભયે હૈં?'

તબ શ્રીરાજને મંદ મુસકાન કરત આજ્ઞા કરી કિ, 'હઁા, શ્રીહરિરાયજી ભયે હૈં. વે શ્રીપ્રભુન (શ્રીગોકુલેશજી) કે શિષ્ય હૂ હતે, ઔર ભક્ત હૂ હતે. રસાત્મક કે સ્વરૂપ કૂં જાનતે ઔર શુદ્ધ પુષ્ટિભક્તિ કો સ્વરૂપ હૂ જાનતે.'

વચનામૃત-૭

એક સમય શ્રીરમણલાલજી મહારાજ અપની બૈઠકજી મેં પ્રસન્નતા સૂં બિરાજમાન હૈં. સમય રાજભોગ કે પહિલે કો હૈ. દંડવત્-બિનંતી કર ચુકે હૈં. વચનામૃત કી રસવર્ષા કર રહે હૈં. વા સમય એક અત્તાર ઇત્ર લે કે આપ કે પાસ આયો. ગુલાબ કે બઢિયા ઇત્રકો રૂઈ કો ફોવા આપ કૂં દિયો. આપને શ્રીગિરિરાજજી કી સુરતિ ભાવના કરિકે અંગીકાર કરાય કે અપની શ્રીનાસિકા કૂં સુગંધ દીની.

પીછે પંડિત લોકનાથજી કૂં આજ્ઞા કરી કિ, 'એક તોલા લે લે.' પંડિતજીને અત્તાર કૂં કહી કિ, 'ભાઈ! એક તોલા લેનો હૈ. ભાવ કહા લેગો?' અત્તાર ને કહી : તોલા એક કો ભાવ રૂપૈયા ૧૦૦ લેઊંગો.' પંડિતજી ને ચતુરાઈ સૂં કહી : 'પચાસ લે, સાઠ લે.'

વાને કહી કિ, 'મથુરા મેં મોકૂં ગ્રાહક ઔર પરીક્ષક નહીં મિલે. કોઈને કહી-પરીક્ષા ઔર કદર કરવેવારે યે હી મહારાજ હૈં યાસૂં મૈં યહઁા આયો. ઇનને પરીક્ષા-

કદર તો કરી. અબ લેઉ યા મત લેઉ. હમેં જરૂરત નહીં હૈ. મૈં તો પૂરો દામ લેઉંગો.'

પંડિતજી ને ૮૦ તક કહી, તો ભી વો તો ચલવે લગ્યો. જીના તક ગયો. રાજને આજ્ઞા કરી: 'જો માઁગે સો દેય કે લે લો.' પીછે એક તોલે કે સૌ રૂપૈયા દેયકે ઇત્ર કી શીશી મોલ લે લીની.

શ્રીરાજ ને ઇત્ર કૂં ઘોય કે એક ફોવા ફેટ શ્રીગિરિરાજજી કી ભાવના કરિકે, અંગીકાર કરાય કે આપને યા પ્રસાદી ફોવા કો અંગીકાર કિયો. બાકી સીસી મેં જો બચે સો પાસ કી અઁગીઠી મેં ડાર દિયો !

પંડિતજી કે મન કે સમાધાન કે લિયે આપને શ્રીમુખ સૂં આજ્ઞા કરી: 'કહા બિચાર મેં પડો હૈ? મૈંને તો શ્રી શ્રી ભાગ્યવાન કૂં, શ્રીગિરિરાજજી કૂં ઔર શ્રીયમુનાજી કૂં અંગીકાર કરાયો. અગ્નિમેં સૂં શ્રીઆચાર્યજી પ્રકટે હી હૈં. વિનને અગ્નિ દ્વારા અંગીકાર કિયો. ઔર મહદ્ અંતરીક્ષ બિરાજે હૈં, વિનને હૂ અંગીકાર કિયો.'

અંગીઠી મેં ડારે પીછે ઇત્ર કી ઐસી સુગંધી ફેલી કિ, જાને ઇત્રકો ભંડાર ખુલ ગયો ! અપને ભાવ સૂં–દૂર યા –સબન કૂં ઇત્ર અંગીકાર કરાયો. બડેન કો આશય સમજનો કઠિન હૈં.

વચનામૃત–૮

એક દિન બ્રજયાત્રા મેં શ્રી રમણલાલજી મહારાજ ને જમનાદાસ કારાભાઈ કૂં પ્રસંગવશાત્ આજ્ઞા કરી કિ,

'શ્રીગુસાંઈજી કો સેવક ધોંધી કલાવત, હલકી બરન કો હતો. ઔર શ્રીનવનીતપ્રિયજી કે પાસ કીર્તન મેં પખાવજ બજાવતો. પખાવજ ઇતની સુંદર બજાવતો કિ, શ્રીનવનીતપ્રિયજી તાલ દેતે ! નિત્ય સ્વયં તાલ દેતે.

'એક સમે ધોંધી કી છોરી કો બ્યાહ આયો. વાકૂં છોરિ કે બ્યાહ કી તૈયારી કી ચિંતા હોયવે લગી.

'યા પ્રસંગ કે પહિલે શ્રીગુસાંઈજી પરદેસ મેં પધારતે સમય ૫૦૦) રૂપૈયા કી રકમ ટિકૈત શ્રીગિરિધરજી કૂં અલગ સૌંપી કે આજ્ઞા કરી કિ, 'યે રૂપૈયા આવશ્યક કાર્ય મેં હી ખરચ કરને.'

શ્રીગિરિધરજી ને વો રૂપૈયા ધરી રાખે.

ચિંતા કે કારન ધોંધી કે પખાવજ કે તાલ મેં એક દિન કસર પડી. શ્રીનવનીતપ્રિયજી ને તાલ ન દિયો. શ્રીનવનીતપ્રિયજી ને કોઈ વૈષ્ણવ કૂં સ્વપ્ન મેં જતાઈ કિ, શ્રીગિરિધરજી કૂં મેરો નામ દે કે કહો કિ, ધોંધી કૂં રૂપૈયા દેયકે વાકે ચિત્તકો સમાધાન કરે. વાને જાય કે શ્રીગિરિધરજી કૂં શ્રીનવનીતપ્રિયજી કી આજ્ઞા કહે સુનાઈ. શ્રીગિરિધરજી ને કહી કિ, 'શ્રીનવનીતપ્રિયજી ને મોકૂં આજ્ઞા ક્યોં ન કરી?' સો શ્રીગિરિધરજી ચુપ પડ ગયે.

શ્રીનવનીતપ્રિયજીને ફેર દૂસરે વૈષ્ણવ કૂં સ્વપ્ન દેયકે ફેર કહેવાઈ. તબ શ્રીગિરિધરજી ને બિચાર કરિકે શ્રીઠાકુરજી (શ્રીગોકુલેશજી) કે પાસ આય કે પૂછી કિ વલ્લભ ! શ્રીનવનીતપ્રિયજી ને વૈષ્ણવ દ્વારા દોય બેર ઘોંધી કે સમાધાન કરવે કે લિયે આજ્ઞા કરી હૈ. કાકાજી પાઁચસો રૂપૈયા તો મેરે પાસ ધરિ ગયે હૈં; પર આજ્ઞા કરી હૈ કિ આવશ્યક હી ખર્ચ મેં ઉઠાને. અબ કહા કરનો ? '

તબ શ્રીજી(શ્રીગોકુલેશજી)ને કહી : ' દાદા ! શ્રીનવનીતપ્રિયજી કી પ્રસન્નતા કે લિયે દે દો. '

તબ શ્રીગિરિધરજી ને કહી કિ, ' કાકાજી ખીજેંગે તો મૈં તુમ્હારો હી નામ લેઊંગો. '

શ્રીજીને કહી કિ, ' પ્રભુ કી પ્રસન્નતા સૂં અધિક અધિક આવશ્યક ઔર કૌનસો કાર્ય ગિન્યો જાય ? '

તબ શ્રીગિરિધરજીને ૫૦૦ રૂપૈયા ઘોંધી કૂં દેયકે વાકે મનકો સમાધાન કિયો. ફેર શ્રીનવનીતપ્રિયજી પ્રસન્ન ભયે ઔર કીર્તનમેં તાલ દેયવે લગે.

ફેર કિતનેક દિન પાછેં શ્રીગુસાંઈજી પરદેશ સૂં શ્રીગોકુલ પધારે. તબ કાહૂને વો બાત શ્રીગુસાંઈજી સૂં કરી.

શ્રીગુસાંઈજીને શ્રીગિરિધરજી સૂં પૂછી કિ, ' રૂપૈયા ૫૦૦ કૌનસે આવશ્યક કાર્યમેં ખરચ કિયે ?'

તબ શ્રીગિરિધરજીને કહી કિ, ' કાકાજી ! વલ્લભ કે કહિવે સૂં મૈંને ઘોંધી કૂં દે દિયે. '

જબ શ્રીજી (શ્રીગોકુલેશજી) પધારે, તબ શ્રીગુસાંઈજીને પૂછી કિ, 'વલ્લભ ! ઘોંધી કૂં ૫૦૦ રૂપૈયે તુમને દિવાયે ?' આપને કહી કિ, ' હાઁ, કાકાજી ! શ્રીઠાકુરજી પ્રસન્ન હોવેં વાસૂં અધિક આવશ્યક કાર્ય દૂસરો કૌન હોય ?'

તબ શ્રીગુસાંઈજીને પ્રસન્ન હોય કે આજ્ઞા કરી કિ, 'વાકૂં રૂપૈયા દિયે ઔર કછૂ નાઁહીં દિયે ? કડ઼ા, ગહેના, વસ્ત્ર પ્રભુન સૂં વાટ કે સબ દે દેતે ! શ્રી પ્રભુન કી પ્રસન્નતા સૂં અધકી કોઈ ચીજ નહીં હોય !'

યાસૂં, પ્રભુ પ્રસન્ન હોયેં, વાસૂં અધિક ઔર કાર્ય નહીં હૈ.'

વચનામૃત-૯

એક સમય શ્રીરમણલાલજી મહારાજને આજ્ઞા કરી કિ, ગોવિંદ કુંડ કે ઊપર શ્રીગુસાંઈજી કી બેઠકજી હૈ. શ્રીગુસાંઈજીને એક દિન સ્વપ્ન મેં મોકૂં આજ્ઞા કરી કિ, મેરી ગોવિંદકુંડ કી બૈઠકજી સમરાવો. તબ મૈંને બિનંતી કીની ' જે, રાજ ! મૈં તો સબ બાતન સૂં નિઃસાધન હૂઁ. કૈસે કાર્ય હોય ? ' તબ શ્રીગુસાંઈજીને આજ્ઞા કરી કિ, ' સબેરે એક વૈષ્ણવ રૂપૈયા લેકે આવેગો

ઔર કહેગો કિ, ઇન રૂપૈયાન કૂં અચ્છે કામ મેં લગાઓ.'

દૂસરે દિન ૧૫૦૦) રૂપૈયા લેકે એક વૈષ્ણવ આયો. ઔર બિનંતી કરી કિ, 'ઇન રૂપૈયાન કૂં અચ્છે કામમેં લગાઓ.'

સો રૂપૈયા લે લીને.

વા સમય વો બૈઠકજી શ્રીનાથજી કે ટિકેત શ્રીગિરિધારીજી મહારાજ કે અધિકાર મેં હતી. ઉનકી સાથ ઝગડ઼ા કૈસે નિપટેગો ?

ફેર રાત્રિ મેં સ્વપ્ન મેં શ્રીગુસાંઈજીને આજ્ઞા કરી કિ, 'વાકૂં મૈં પરદેસ ભેજ દેઉંગો. સો કોઈ નાઁહીં રોકેગો.'

ફેર બેઠકજી સમરાયવે કો કાર્ય ચાલૂ કિયો. પર વહ સ્થલ કુંડ કે કિનારે પે હૈ. ઔર જલ કે બીચ મેં આપશ્રી બિરાજે હૈં. યાસૂં પ્રાચીન સ્થલ સમરાયવે મેં અડચણ દીખ પડી. સ્પર્શી વસ્તુ રાખની ચહિયે. યે સોચ-વિચાર કરત હતે. તબ રાત્રિ કૂં સ્વપ્ન મેં આપશ્રીને આજ્ઞા કરી : 'મૈં ઊપર બિરાજૂઁગો. તાસૂં કાર્ય બેગ કર લીજો.'

ટિકેત પરદેસ પધારે હતે. કારીગરન કૂં સૂચના દેયકે બેગ સમરાય લિયો. એક દિન આપ કૂં ઊપર બિરાજનો પડ્યો.

ઐસી કૃપા કારકે યે સેવા મેરે પાસ કરવાઈ.
વો શ્રીબેઠકજી જબ સૂં હમારી હી હૈ.

વચનામૃત-૧૦

એક દિન આપને આજ્ઞા કરી કિ, શ્રીઠાકુરજી (શ્રીગોકુલેશજી) અપને અનન્ય અંતરંગ ભક્તન કે પાસ નિત્ય ભગવદ્વાર્તા કહે હૈં, ભગવદીય સબ સુને હૈં. વામેં સૂં કોઈ એક ભગવદીય નિત્ય શ્રીમુખ સૂં સુનતે સો વાર્તા લિખ લેતે. ૮૪ દિન ક્રમ સૂં વાર્તા ભઈ. નિત્ય ૧ વાર્તા શ્રીઆચાર્યજી કે સેવક કી ઔર ૩ વાર્તા શ્રીગુસાંઈજી કે સેવકન કી કહી. એક દિન કોઈ ભગવદીય કી વાર્તા દૂસરી બેર આઈ. તબ વા લિખવે વારે વૈષ્ણવને કહી કિ, 'જે, રાજ ! યે વાર્તા તો પહિલે આય ગઈ હૈ.'

તબ શ્રીજી ને કહી : 'તૂ કહા લિખે હૈં ?'
તબ વાને કહી : 'હઁા, જે રાજ ! લિખૂં હૂં.'

તબ આપને આજ્ઞા કરી કિ, 'વો ભગવદીયન કી વાર્તા લિખવે લાયક નહીં હૈ; સુનિવે લાયક હૈ. લિખ ગયે સો લિખ ગયે. અબ મત લિખિયો.'

શ્રીઆચાર્યજી કે ઔર શ્રીગુસાંઈજી કે સેવક બહુત હૈં; પરંતુ યા કારણ સૂં ઇતને હી (૮૪ ઔર ૨૫૨) લિખે ગયે.

ચૌરાસી વૈષ્ણવન કી વાર્તા મૂલ મેં શ્રીઠાકુરજીને

કહી વો ૨૪૦૦ શ્લોક કી હૈ. ફેર લિખવે વારેનને બઢાય દીની હૈ. વૈસે હી શ્રીગુસાંઈજી કે સેવક ૨૫૨ વૈષ્ણુવન કી વાર્તા શ્રીજીને ૨૮૦૦ શ્લોક મેં કરી હૈ. ફેર બઢાય દીની હૈ. ઔર કોઈ કોઈ ઠિકાને ભૂલ ભી કરી હૈ. રજો ક્ષત્રાણી કી વાર્તા મેં શ્રાદ્ધ કે લિયે ઘી કી બાત હૈ, વામેં કછૂ કો કછ્ લિખ દિયો હૈ. ઐસી અનુચિત આજ્ઞા બડે કહે હી નહીં. વૈસે કૃષ્ણદાસજી મેઘન કી વાર્તા મેં લિખો હૈ કિ, વિનને તીન બાત માઁગી, વામેં સૂં દોય દીની ઔર એક નાઁહીં દીની. યા પ્રકાર મેં ભી ભૂલ હૈ, ઐસે બડે મહાપુરુષ આજ્ઞા કરે ઔર ન દેવે વો ન બને. શ્રીઠાકુરજી (શ્રીગોકુલેશજી)ને સંસ્કૃત મેં આજ્ઞા કરી હૈ કિ, त्रयमपि दत्तम् । ‘તીનોં હી દિયે’—ઐસી બાત હૈ.

વો સબ વાર્તા સુધારવે કી હમારી ઇચ્છા હૈ. શ્રીઠાકુરજી (શ્રીગોકુલેશજી) કે ‘૭૮ ભગવદીયન કી વાર્તા’મેં સૂં બડી બડી બાત લિખની હૈ. વાર્તાપ્રકાર તો બહુત હૈં. બઢ જાય, યાસૂં સૂક્ષ્મ મેં લિખવે કી ઇચ્છા હૈ.

વચનામૃત-૧૧

એક સમય આપશ્રીને સ્વતઃ આજ્ઞા કરી કિ, વૈષ્ણુવન કૂં દુઃસંગ તેં બચતે રહેનો. ક્યોં જો શ્રીઠાકુરજી મેં પ્રેમ, અસક્તિ, વ્યસન ભયે હોય વાહી કૂં દુઃસંગ મહાન બાધારૂપ હોય હૈ.

[illegible]

વચનામૃત-૧૨

સ્વપ્ન મેં કોઈ કૂં શ્રીઠાકુરજી કે તથા મહદ્ કે દર્શન હોય, ઉત્તમ વસ્તુ હોય તો સત્ય માનનો. બાકી, સ્વપ્ન કી સબ બાત આલ-પંપાલ જાનની.

વચનામૃત-૧૩

એક દિન એક વૈષ્ણવ ને પૂછી જો ‘જે, રાજ ! આપ કી પ્રસન્નતા કૈસે હોય ?’

તબ આપને આજ્ઞા કરી કિ, ‘હમકૂં કોઈ કરોડન રૂપૈયા ભેંટ કરે તો હમારી પ્રસન્નતા નહીં હોય, કોઈ જિંદગીભર હમારી ટહલ કરે, તો ભી હમારી પ્રસન્નતા નહીં હોય. હાઁ, કોઈ હમારે અનન્ય હોય કે હમારી આજ્ઞા કો પાલન કરે તો હમારી વિશેષ પ્રસન્નતા હોય.’

વચનામૃત-૧૪

એક દિન આપશ્રીને આજ્ઞા કરી કિ, ‘શ્રીગિરિરાજ મેં શ્રીગોવર્ધનનાથજી કો પુરાનો મંદિર હૈ. વાકે નીચે પાઁચ કોઠા હૈં. હમને દર્શન કિયે હૈં. એક દિન પાઁચ વૈષ્ણુવન કે સંગ મસાલ-તેલ લેયકે વામેં ગયે હતે. આધો તેલ જર ગયો તો હૂ અંત દિખવે મેં આયો નહીં. યાતેં ભગવદ્દઇચ્છા માન, ભીતરસૂં હમ બાહર આય ગયે.’

વચનામૃત-૧૫

સંવત ૧૯૬૬ મેં પ. વૈ. રામજી લધા મથુરા આયે હતે. વા સમય વે અનન્યતા કી પૂરી બાત નહીં સમઝતે હતે. દૂસરે દિન ચરણસ્પર્શ કરવે કે લિયે અપરસ મેં સ્નાન કરકે આયે. વા સમય શ્રીરમણલાલજી મહારાજ શુદ્ધ અછૂતી અપરસ મેં બિરાજતે હતે. નિકટ જાયકે ચરણસ્પર્શ કે લિયે બિનંતી કરી. તબ વાસૂં કહી કિ, ‘ઐસી કોરી ધોતી કી અપરસ હમારે યહૉં નહીં ચલે હૈ.’ દૂસરી બેર સ્નાન કરકે શ્વેત કંતાન પહર કે આયે. તબ આજ્ઞા કરી કિ, ‘અપરસ મેં કંતાન ઔર રેશમી હમારે યહૉં નહીં ચલે હૈં.’ તીસરી બેર સ્નાન કરકે આયે તો કહી કિ, ‘બિના ખડાઊ આયે સો નહીં ચલે.’

વા દિન ચરણસ્પર્શ હી નૉંહીં મિલે.

રામજીભાઈ ૨૦-૨૨ દિને પીછે દેશમેં જાયવે કે સમય દંડવત્-ભેટ કરવે કે લિયે ઉત્થાપન કે સમય આયે. શ્રીરાજ જાગે તબ બિનંતી કરવાઈ. રાજને આજ્ઞા કરી કિ, ભલે, ભેટ કર જાય. રામજીભાઈ ને વા સેવક સૂં બિનંતી કરવાઈ કિ, ‘મૈં તીન બેર ચરણસ્પર્શ કરવે કે લિયે આયો; પરંતુ અપરસ નહીં જાનવે સૂં નહીં ભયે. અબ અનુગ્રહ કરે તો કામ હ્વૈ જાય.’ તબ સેવકને રાજ સૂં બિનય કરી કિ, ‘યહ છોરા ઐસે કહે હૈં.’ તબ દયાલુ ને કહી કિ, ‘ખવાસ કૂં બુલાવો.’ જબ ખવાસ આયો, તબ આજ્ઞા કરી કિ ‘એક કુલડામેં જમુનાજલ ભર લઇયો.’ ખવાસ જમુનાજલ ભર લાયો, તબ આપને શ્રીચરણારવિંદ કે અંગુષ્ઠ સૂં કુલડા કે જલમેં, અપરસ હી મેં ચરણામૃત કર દિયો, ઓર આજ્ઞા કરી કિ, ‘લે, યે પી જઇયો. ચરણસ્પર્શ સૂં તો તેરે હાથ ઔર ઑંખ હી પવિત્ર હોતે. યાસૂં તો તેરે સમગ્ર શરીર કી શુદ્ધિ હ્વૈ જાયગી.’

વચનામૃત-૧૬

એક સમય રામજીભાઈ શ્રીરાજ કે સંગ બ્રજયાત્રા કર રહે હતે. વાને ચલતે ચલતે વિનય સૂં પ્રશ્ન કિયો : ‘જે, રાજ ! હમને સુની હૈ કિ પરિક્રમા કેવલ સાધન હૈ. કોઈ વૈષ્ણવ શ્રીગિરિરાજ કી નિત્ય પરિક્રમા કરતો. પર વાને એક દિન રસ્તામેં બુહારી કરી, સો સેવા વાકી ઉત્તમ માની. તો રાજ ! હમ સૂં પરિક્રમા કો સાધન કર્યાં કરવાઓ હો ? ક્યોં કિ, પુષ્ટિમાર્ગ તો કૃપાસાધ્ય હૈ. પ્રભુ, સાધન કે બસ નહીં હૈં.’

તબ આપને આજ્ઞા કરી કિ, ‘હમ પરિક્રમા કૌન કારણ સૂં કરે હૈં સો સુન. શ્રીરસાત્મક યશોદાનંદનને યા બ્રજમેં ગોચારણ કિયો હૈ, ગાય કે પીછે પીછે ડોલે હૈં ઔર ગોપીજન ભક્તન કે પીછે હૂ ડોલે હૈં. વાસૂં યા બ્રજરજ મેં ઔર જહૉં જહૉં પધારે, સબ સ્થલન મેં યા સ્વરૂપ કે ચરણારવિંદકો સ્પર્શ ભયો. સો યહ મૂલ સ્વરૂપકે ચરણારવિંદ કી રજ હૈ. વહ અપને શરીર પે પડે, પવન

સૂં શરીર પે ચિપટે, મુખ મેં પડે ઔર રજ મેં સૂં અપન ચલેં, તો જો રજ બ્રહ્માદિ કન કૂં દુર્લભ હૈ, સો અપને શરીર મેં વાકો સ્પર્શ હોય. યા કારણ સૂં હમ બ્રજયાત્રા કરે હૈં. યાહી કારણ સૂં સાધનરૂપ નહીં હૈ; પરમ ફલરૂપ હૈ.’

વચનામૃત-૧૭

એક સમય આપ બડી છત પર સીંક સમરાય કે બિરાજતે હતે. વા સમય બાઈ ગોવિંદી, જો રામસ્વરૂપ કી બહન હતી, વાને અપરસ મેં નહાયકે રાજ કે બિના આજ્ઞા ચરણસ્પર્શ કર લિયે. આપ અપ્રસન્ન ભયે ઔર આજ્ઞા કરી કિ, ‘તૈંને મોકૂં છિવાય દિયો.’ પાસમેં રામજીભાઈ ઠાડે હતે. વિનને બિનંતી કરી: ‘જે, રાજ! યે તો જમુનાજીમેં નહાય કે અપરસમેં આઈ હૈ.’

તબ આપને આજ્ઞા કરી કિ, ‘મેરો મન છી ગયો. મન જો અલૌકિક બાત મેં હતો, વહાઁ સૂં ઉચાઢ બાઈ ગયો. ઐસે ચરણસ્પર્શ કરવે મેં કહા હોય? હમ પ્રસન્નતા સૂં કરાવેં તબ હોય હૈ. વૈસે તો ચેંટા-ચેંટી, મકૂખી હૂ ચરણ પર બૈઠ જાય હૈં. વાકૂં કહા ચરણસ્પર્શ કહે હૈં? ચરણસ્પર્શ તો કૃપા કર દેયઁ, આજ્ઞા કરેં કિ “કર લે” તબ હી હોય હૈ. દૃષ્ટિકો “સ્પર્શ” હોનો ચાહિયે.’

એક સમય મથુરા મેં વિશ્રાંતઘાટ પે નિત્ય જૈસે શ્રીઆચાર્યજી સંધ્યા કરવે પધારે. વૈસે તો સર્વદા દૃષ્ટિ

કરતે; પરંતુ વા દિન દૃષ્ટિને “પરસ” કિયો, તો સબ મૂર્તિ આપકે પીછે પીછે ચલ પડીં. તબ દુકાનદાર ને બિનંતી કરી કિ, રાજ! મોકૂં બડો નુકસાન હોયગો. તબ આપને સંગ કે સેવક કૂં આજ્ઞા કરી: જાઓ, યાકો સમાધાન કરો. સેવકને વાકૂં ધન દેયકે સંતુષ્ટ કિયો.

વૈસે હી શ્રીગુસાંઈજીને એક પર્વત પે દૃષ્ટિ કા “સ્પર્શ” કિયો. કૃપાસ્પર્શ હોતે હી વો પર્વત, વાકે સાથ વૃક્ષ, લતા, પશુ, પક્ષી આદિ સબ લીલા મેં ગયે.

વૈસે હી દૃષ્ટિ મેં કૃપાકો સ્પર્શ હોય તો ચરણસ્પર્શ અધિક ફલદાયક હોય હૈ.

વચનામૃત-૧૮

એક દિન આજ્ઞા કરી કિ, જા મંદિરમેં શંખનાદ હોય તો નિધિસ્વરૂપ કો માનનો, ઐસી પ્રાચીન રીતિ હૈ. શ્રીગોકુલ મેં શ્રીબાલકૃષ્ણલાલજી કે મંદિર મેં શંખનાદ નહીં હોતો. ક્યોં જો શ્રીબાલકૃષ્ણલાલજી બાલભાવ સૂં ડરપવે લગે. યા કારણ સૂં શંખનાદ નહીં હોય હૈ.

વચનામૃત-૧૯

એક દિન કહી: ક્લેશ પાય કે સેવા નહીં કરની. શ્રીઆચાર્યચરણને નિબંધ મેં આજ્ઞા કરી હૈ કિ, आत्मक्लिष्टं परमक्लिष्टं भगवति न समर्पयेत्। જાસૂં શરીર-ચિત્ત દુઃખ પાવે, ઐસો ધન ભગવાન કૂં સમર્પનો નહીં.

ઔર વાર્તા મેં ભી લિખ્યો હૈ – એક દિન ભંડારીને આચાર્યચરણ સૂં કહી : ભંડાર મેં કોઈ ભી વસ્તુ નહીં હૈ. આજ્ઞા કરો તો સામગ્રી ઉધાર લે આઊં. તબ આપશ્રીને કહી કિ, ઊધાર કરકે કહાઁ સૂં દેયઁગે ? યે સુનિકે સેવકને કહી : શ્રીજી દેયઁગે તબ ચુકાય દેયઁગે. યે સુનિ કે આપશ્રીને કહી કિ, શ્રીજી કૂં ક્યોં શ્રમ દેનો ? જો વસ્તુ પ્રાપ્ય હૈ, સોઈ સમર્પની.

સુઠ્ઠી છોલા ભોગ દર નિર્વાહ કરનો, પર અનન્ય ધર્મ નાઁહીં છોડનો. પદ્મનાભદાસજી છોલા ભોગ ધરતે. ગદાધરદાસજી ને જલ હી ભોગ ધર્યો. વિવેકધૈર્યાશ્રય ગ્રંથ મેં શ્રીઆચાર્યજી ને કહી હૈ – धर्माधर्माग्रदर्शनम्। અધર્મ કો પરિણામ બિચારકે કાર્ય કરે. પહિલે ધર્માભાસ હોય, પર પાછે વામેં અધર્મ હોય તો વો ધર્મ ન કરે. પહિલે અધર્મ–સો ભી દીસે, પર પાછે જામેં ધર્મ હોય સોઈ કરે. હઠ સર્વથા ત્યાગ કરનો. ઋણાદિક કરકે 'ઇતની સામગ્રી કરની' ઐસો હઠ સર્વથા નહીં કરનો. જો ધન ભગવદ્-ઇચ્છા સૂં ઉપાધિરહિત પ્રાપ્ત હોય, સોઈ અંગીકાર કરાવેં.

વચનામૃત–૨૦

એક દિન આપને આજ્ઞા કરી : શ્રીઆચાર્યચરણ મેં પ્રીતિ–નમન તત્કૃપાસાધ્ય હૈ. જીવ કછૂ ભી કરવે કૂં સમર્થ નહીં હૈ. જબ કૃપા હોય, તબ ચરણારવિંદમેં પ્રીતિ હોય. શ્રીઆચાર્યચરણ કરકે યુક્ત જિનકી પ્રીતિ હૈ, વેહી પુષ્ટિ

ભગવત્સ્વરૂપ કૂં યથાર્થ જાને હૈં. જૈસી પ્રીતિ ભગવાન મેં હૈ, વૈસી હી શ્રીઆચાર્યચરણ મેં હોય તો હી ઇનકે અર્થ પ્રકાશ કરે હૈં. ઇન બિન 'ગિરિવરધર પૈવે કો નાઁહિન ઔર ઉપાય–' યે કીર્તન હૈ. શ્રીઆચાર્યચરણ તો જગદ્-વલ્લભ હૈં, જગતપૂજ્ય હૈં, જગદ્ગુરુ હૈં. સર્વ જગત કૂં પ્રીતિ કરવે યોગ્ય હૈં. જો કરેંગે ઉનકે ઉભય લોક કે કાર્ય સિદ્ધ હોયઁગે. જો પ્રીતિ કરકે રહિત હૈ, ઉનકૂં પ્રતિબંધ–અંતરાય અવશ્ય પડેગો.

વચનામૃત–૨૧

એક દિન આજ્ઞા કરી કિ, ટેક, ધર્મ, અનન્યતા જાકી નિભ જાય ઔર અન્ય-સંબંધ કી ગંધરહિત હોય કે સાક્ષાત્ રસાત્મક સ્વરૂપ મેં સદા ચિત્ત રહે ઔર દુર્ભાવ-ખોટે ભાવ સૂં બચતો રહે તો વો મૂલ લીલા મેં શ્રીઠાકુરજી કૂં પહોંચે હૈ.

વચનામૃત–૨૨

એક સમય આપકે પાસ કોઈ લડકા પરચારગ મેં રહ્યો હુતો, વા કૂં આપને અપને પૂર્વ જન્મ કે વિષય મેં આજ્ઞા કરી કિ, પહિલે હમ મહાત્મા હુતે.

વચનામૃત–૨૩

એક સમય કિશનલાલ કાઠિયાવાડી કૂં આપને આજ્ઞા

કરી કિ, તેરે લડકે કી બહૂ કો અવસાન હોયગો. સો વાકી પેટી મેં હમારે લિયે ઉપયોગી એક ધોતી (સાડી)રખી હૈ સો લે અઇયો. હમ ધોતી કી ઠાકુરજી કે લિયે પિછવાઈ કરેંગે.

કિશનલાલ કૂં ઘર જાયવે પે સબ બાત સચ માલૂમ પડી. વાને ફેર આયકે ધોતી આપકી સન્મુખ રખકે વિનંતી કરી કિ, કહા, આ ઠાકુર હૈં, સો જાન ગયે ?

આપને આજ્ઞા કરી : ઠાકુર નહીં, તો ઠાકુર કે એક રોમ તો સહી, રસાત્મક સ્વરૂપ કો એક રોમ ભી રસાત્મક સ્વરૂપ હી હોય હૈ. જ્યોં કૃષ્ણ કે એક એક રોમ મેં સૂં હજારન કૃષ્ણ પ્રગટ હોય ગયે ! સ્વરૂપ કી પ્રાબલ્યતા વામેં અધિક હૈ, જિનકે ભક્ત સર્વોપરિ તથા શ્રેષ્ઠ હોયઁ.

વચનામૃત-૨૪

એક સમય આપને આજ્ઞા કરી કિ, હમારી સૃષ્ટિ સર્વોપરિ હૈ. ગિરિધરભાઈ કાલોલવારે ને પૂછી કિ, આપ કૌન, હમ કૌન, ફિર આપ કો ઔર હમારો સંબંધ કૈસે ભયો ? તબ આપને આજ્ઞા કરી કિ, જૈસે હમ, વૈસી હી હમારી સૃષ્ટિ. અગર કછૂ સંબંધ નહીં હોતો, તો તુમ્હારે જૈસે હી ઔર દૂસરે ક્યોં નહી શરણ આયે ?

વચનામૃત-૨૬

એક દિન આપને કહી કિ, જાકે કોઈ નહીં, વાકે

મૈં બારહ વર્ષ કો રમણલાલ બૈઠો હૂઁ. યાતે આપને 'વિઠ્ઠલ' નામ કો અર્થ અપને વિષય મેં સિદ્ધ કિયો.

વચનામૃત-૨૬

એક દિન આપને આજ્ઞા કરી કિ, હમ પુરુષોત્તમ બનનો નહીં ચાહે હૈં. હમ તો ચાહે હૈં, જિનને શ્રી-પુરુષોત્તમ કૂં ભી અપને વશ કર રખે હૈં.

વચનામૃત-૨૭

એક સમય આજ્ઞા કરી કિ, હમકૂં કહા કરિકે માનો હો ? તબ વૈષ્ણવ ને બિનંતી કરી કિ, જે રાજ ! હમ જીવ હૈં, હમ કહા સમઝેં ? આપ હી આજ્ઞા કરેં. તબ આપને આજ્ઞા કરી કિ, હમકૂં 'મહદ્દ' કરિકે માનને અરુ હમારે મેં મહદ્દભાવ રાખનો. મહદ્દ કૌન ? શ્રીજી કૂં બતાવે, મિલાવે સો મહદ્દ કહે જાય હૈં. મહત્કૃપા બિના કાર્ય નહીં હોય સકે. મહદ્દ હૈં, સો શ્રીજી કે અંગ હૈં. અંગ હૈ સો અંગી સૂં ન્યારે નહીં હૈં. ભાવ મહદ્દ મેં અધિક રાખો તો અડચન નહીં, પરંતુ જૈસો જો સ્વરૂપ, તૈસે તાકૂં જાનનો, એક કૂં અન્ય નહીં ઔર અન્ય કૂં એક નહીં.

વચનામૃત-૨૮

એક સમય આજ્ઞા કરી કિ, કોઈ હમારી જિંદગી ભર ટલહ કરેં, તો હમ પ્રસન્ન નાંહીં હોય હૈં. પરંતુ

હમારી આજ્ઞાનુસાર ચલે, વાસૂં હમ અધિક પ્રસન્ન હોયઁ હૈં.

વચનામૃત–૨૯

એક દિન આપને આજ્ઞા કરી કિ, જગત મેં સુખી વહી હૈ, જો અપને પ્રભુ કે સુખ મેં આનંદ માને, પ્રભુ સૂં સ્નેહ–વાત્સલ્યભાવ રક્ખે ઔર અપને સેવ્ય પ્રભુન કૂં જો બની આવે સામગ્રી ભોગ ધરિ કે પ્રસાદ લે.

વચનામૃત–૩૦

એક સમય આજ્ઞા કરી કિ, દુઃસંગ તેં બચ કે રહેનો. ક્યોં જો પ્રભુ મેં પ્રેમ, આસક્તિ, વ્યસન ભયે હોય, વાકૂં ભી દુઃસંગ બાધા કરે હૈ.

પ્રભુ કે ચરણારવિંદ સૂં જો કોઈ છુડાવે વો હી શત્રુ જાનનો. દુઃસંગ વોહી. શ્રીઠાકુરજી ઔર ભગવદીય કી સેવા મેં મન દેનો. સેવા ઔર કથા કરની. મૂલ તો સેવા કરની. સેવા ઉત્તમ હૈ. પરંતુ સેવા ન બને તો કથા કરની. ગ્રંથ બાંચને, બિચારને, પરંતુ વૃથા બકવાદ–દુઃસંગ મેં દિન નહીં ખોનો.

દાસભાવ રાખનો. સ્નેહ–વાત્સલ્યતા અવશ્ય બની રહે. આપને કૃપા કરિકે જિતનો દિયો હૈ, વાકી રક્ષા કરની, દીનતા રાખની. જો સર્વાત્મભાવ સૂં પ્રભુ મેં મન

દેયગો, તો પ્રભુ અવશ્ય કૃપા કરેંગે. દ્વારપે પડો રહેગો, તો કાહૂ દિના પ્રભુ દૃષ્ટિ કરેંગે હી. ઔર નિકટ બુલાવેંગે. ફેર અપને ચરણારવિંદ મેં રાખિકે અલૌકિક સુખદાન કરેંગે.

વચનામૃત–૩૧

એક સમય આપને આજ્ઞા કરી કિ, યુગલ સ્વરૂપ કૂં શ્રીયમુનાજીકી એક ઝારી ભરિકે નહીં આરોગાઈ તો ભજન સૂં કહા ભયો ? યે તો અપનો ભલો હૈ, અપનો સુખ હૈ. ઉનકો સુખ તો નહીં, જો મુખ્ય હૈ.

વચનામૃત–૩૨

એક દિવસ આપને આજ્ઞા કરી કિ, શ્રીઠાકુરજી અપને ભક્ત કી, અપને અનન્ય ભગવદીય કી માલા ફેરે હૈં.

વચનામૃત–૩૩

એક દિન એક વૈષ્ણવને બિનંતી કરી કિ, રાજ ! ગરે મેં તુલસીમાલા હૈ, વાકૂં હમ ભોગ ધર સકે હૈં ?

આપને શ્રીમુખ સૂં કહી કિ, હાઁ; ધર સકે હૈં. માલા સ્વરૂપાત્મક હૈ; પરંતુ પરંપરા બિગડ જાય યાસૂં ભોગ ધરવે કો નિત્ય કો ક્રમ નહીં હૈ. ફેર સેવા કી કોઈ કૂં ગરજ ન રહે. વિદેશ મેં વૈસે સમે, જલપાન કે કોઈ વસ્તુ, ગરે મેં તુલસીમાલા કૂં દિખાય કે લે સકે હ. યામેં અડચન નહીં.

વચનામૃત-૩૪

એક દિન એક બાઈ ઉત્થાપન કે સમય મંદિર મેં દર્શન કરવે કૂં આઈ. દર્શન કરકે જે જે કે નિકટવર્તી એક વૈષ્ણવ કૂં કહી કિ, મહારાજશ્રી ને શ્રીઠાકુરજી કૂં ખોટે મોતીન કે આભરન ધરાયે હૈં. આપ સમ્હાલ કે રાખેં, કબૂલ કરેં તો મૈં સચ્ચે મોતીન કે બીસ હજાર રૂપૈયાન કે આભરન બનવાય દેઊં.

જે જે ઉત્થાપન સમય જાગિ કે બિરાજતે હતે. ફેર વૈષ્ણવને વા બાઈ કી બાત વિનય સૂં કહે સુનાઈ. તબ આપશ્રી મંદ મુસકાય કે આજ્ઞા કિયે: બાઈ કૂં કહો, તુમ્હારી ઔર દરસન કરવે વારેન કી લૌકિક ચર્મચક્ષુ હૈ, યાસૂં તુમકૂં વૈસે હી દીખવે મેં આવે હૈ. તુમ લોગ યા બાબત મેં કહા સમઝો ? લૌકિક મેં જડ પારસમણિ હોય હૈ. સો વા પારસમણિ કો લોહા કૂં સ્પર્શ હો તો લોહા કો સોના બન જાય હૈ; તો શ્રીજી મહા અલૌકિક રસાત્મક સ્વરૂપ, વિન કો સ્પર્શ હોયવે સૂં ખોટે મોતી હી રહેંગે કહા ?

હમારે જ્યાદા વૈભવ કી આવશ્યકતા નહીં હૈ. વૈભવ મેં બહોત હી અનર્થ હોય હૈ.

વચનામૃત-૩૫

એક દિન આપશ્રી ને આજ્ઞા કરી કિ, નાભિતાંઈ

કી 'વૈજયંતીમાલા', 'ઘોંટુતાંઈ કી માલા' સો 'ગોવર્ધનમાલા' ઔર ચરણારવિંદ પરસ કે રહે સો 'વનમાલા,'

વચનામૃત-૩૬

એક દિવસ આજ્ઞા કરી કિ, સબ બાત, પ્રસંગ, કથા–કીર્તન, ભજન કો સાર યહ હૈ જો શુદ્ધ અંતઃકરણ સૂં, સર્વાત્મભાવ સૂં બિના સ્વાર્થ, શ્રીજી કે હી સુખ કી વાત્સલ્યભાવપૂર્વક સેવા કરે. ઔર સ્વરૂપભાવના, લીલાભાવના સૂં નિત્ય નિયમપૂર્વક ધ્યાન, દંડૌત, બિનંતી શ્રીઠાકુરજી સૂં કરે.

કહેનો હોય સો પ્રભુ સૂં કહિયે, નાતર ચૂપ કરિ રહિયે.

વચનામૃત-૩૭

એક દિન આપને આજ્ઞા કરી કિ, વાત્સલ્યતા હૈ સો પુષ્ટિ હૈ. અબ સીતકાલ હૈ, (મથુરા મેં વા દિના ઠંડ બહોત પડતી હતી) ખેલ કે દિન હૈં. શ્રી ઠાકુરજી કૂં ખેલાને તો ચહિયે ઔર આપ ખેલેંગે હી. તાસૂં ભીતર રૂઈ કે વસ્ત્ર ઔર ઉપર સૂં સફેદ ઉપરના ઓઢાય કે રંગ, કેસર કે જલ કી કટોરી, સબ આઁચ પે–અઁગીઠી પે ધરિકે, હાથ સેંકકે વાત્સલ્યતા સહિત ખેલાવે. અઁગીઠી હોરીતાંઈ આવે હી હૈ. ઔર સીતકાલમેં હાથ સેંકકે હી શ્રીઠાકુરજી કો સ્પર્શ કરનો.

વચનામૃત-૩૮

એક સમય આપને આજ્ઞા કરી કિ, વૈષ્ણવ કૂં એકાદશી તો અવશ્ય હી કરની ચહિયે. ક્યોં જો ૧૫ દિનમેં એક દિન વ્રત કરવે સૂં સરીર અચ્છો રહે હૈ. પુષ્ટિમાર્ગ મેં શ્રીઆચાર્યજી એકાદશી કરતે. શ્રીગુસાંઈજી પહિલે તો નિરાહાર કરતે; પરંતુ પીછે ફલાહાર ક્રમ શ્રીજી (શ્રીગોકુલેશજી) કી વાત્સલ્યતા સૂં ભયો. સો હમારે યહૉં કી પ્રાચીન રીતિ હૈ તો જરૂર કરની હી ચહિયે. બિમાર-રોગી કો પ્રકાર ન્યારો હૈ.

વચનામૃત-૩૯

એક દિન આજ્ઞા કરી કિ, અબ સમય વિપરીત આયો હૈ. કોઈ સૂં બોલવે કો સમય અબ નહીં રહ્યો. વાપે દૃષ્ટાંત—એક લુગાઈ જાત હતી. વાકે પીછે જાય કે એક પુરુષને વાકૂં થાપ મારી. તો ભી વહ સ્ત્રી ચલી ગઈ. કછૂ બોલી નહીં. ઔર અપને મનમેં બિચારી જો મેરે તો કછૂ પાપ હૈ નહીં. ઔર યાકો યહ ભોગેગો. ઔર જો વો લુગાઈ બોલતી તો વાકે આગે દસ-બીસ લોગ-લુગાઈ હતે ઔર પીછે ભી કઈ લોગ-લુગાઈ હતે, સો શોર મચતી. ઔર બહોત ફજેતી હોતી, ઝંઝટ હોતી, બદનામી હોતી. તાસૂં ચુપ હોય ગઈ. તાસૂં અપની આબરૂ બચી.

તાસૂં બોલવે મેં સાર નહીં હૈ. મૌન રહે કે ભગવન્નામ લેનો.

વચનામૃત-૪૦

એક દિવસ આજ્ઞા કરી કિ, શ્રીઠાકુરજી તુલસીમાલા ધારણ કરે હૈં યાકો ભાવ તુલસી પતિવ્રતા હૈ. તાસૂં જો કોઈ પતિવ્રતભાવ સૂં યુક્ત હોયગો, વાકો અંગીકાર કરેંગે. એક માલા ધારણ કરે હૈં સો વાસ્તવ મેં રસરૂપ સ્વરૂપ આપ હી કો હૈ. ઔર દો માલા ધરે હૈં સો શ્રીસ્વામિનીજી સહિત આપ હોય રૂપ હૈં.

વચનામૃત-૪૧

અપને પ્રિય પૌત્ર શ્રી દ્વારકેશલાલજી બંબઈ હોય કે મથુરા પધારે હતે વા સમય આહાર-વિહાર કી કછુક વિષમતા સૂં વિનકે દોનોં હસ્ત મેં 'વિશ્વાસી' નામક વાયુ કો ઉપદ્રવ ભયો હતો. વાયુ અસ્થગિત હોયવે સૂં વેદના અપરંપાર હતી.

તાતજી શ્રીરમણલાલજી મહારાજ કૂં ખબર હોતે હી આપશ્રી પૌત્ર કે નિકટ પધારે ઔર કષ્ટ કૂં દેખકે સાશ્રુવદન આજ્ઞા કરી : મેરે દ્વારકેશ કૂં ઇતનો કષ્ટ ? ઐસો કહિકે નેત્ર મૂંદકે, દો મિનિટ ધ્યાન કરકે ફેર નેત્ર ખોલ કે આજ્ઞા કરી : બેટા ! ધીરજ રાખિયો. દીવારી કી રાત તક દુઃખ હૈ. એકમ કે દિન નખ મેં ભી રોગ નહીં રહેગો.

ભયો વૈસે હી. આપ કે આશીર્વાદ સૂં એકમ કે દિન શ્રીદ્વારકેશલાલજી કૂં પરિપૂર્ણ આરામ હ્વૈ ગયો !

વચનામૃત–૪૨

શ્રીદ્વારકેશલાલજી કે ઉપચાર કે લિયે વૈદ્યરાજ દુર્ગાપ્રસાદ પોરબંદર સૂં મથુરા આયે હતે. એક દિન વૈદ્યરાજ કે નામ તાર આયો. તાર મેં માતાજી કી બિમારી કે સમાચાર પઢકે વૈદ્યરાજ પોરબંદર જાયવે કી તૈયારી કરવે લગે. શ્રીદ્વારકેશલાલજીને તાતજી શ્રીરમણપ્રભુ કૂં બિનંતી કરી : જે, બૈદરાજ ઘર જાય રહે હૈં. આપશ્રીને પ્રશ્ન કિયો : ક્યોં ?

વિનકી માતાજી બિમાર હૈં. પોરબંદર સૂં તાર આયો હૈ.

આપશ્રીને આજ્ઞા કરી : બૈદરાજ કૂં યહાઁ મેરે પાસ બુલાઓ.

વૈદ્યરાજ આયે. આપશ્રીને કહી : બૈદજી ! તુમ ક્યોં જાય રહે હો ?

જે, માતાજી બહોત બિમાર હૈં.

આપશ્રીને નેત્ર મૂંદ કે, ધ્યાન ધર કે દો મિનિટ બાદ મંદ હાસ્ય સૂં આજ્ઞા કરી : બૈદરાજ ! ચિંતા ન કરેં. આપકી માતાજી અબ નહીં જાયગી.

જગનાદાસ [illegible]

આધ ઘંટે બાદ પોરબંદર સૂં દૂસરો તાર આયો : માતાજી કૂં આરામ હૈ. આયવે કી ઉતાવલ ન કરેં.

યહ પ્રત્યક્ષ પ્રભુતા દેખકે વૈદ્યરાજ હર્ષગદ્ગદ હોય કે આપશ્રી કે ચરણસ્પર્શ કરને કૂં આગે આયે. તબ આપને કહી : હાં, હાં, બૈદરાજ ! આપ તો બ્રાહ્મણ હૈં.

હાઁ, કૃપાનાથ ! બાત સહી હૈ; પરંતુ ब्रह्म जानाति ब्राह्मणः યા બચન સૂં આપ બ્રાહ્મણશિરોમણિ હૈં, સાક્ષાત્ બ્રહ્મ હૈં. યા હી સૂં ચરણસ્પર્શ કરવે કો હમારો અધિકાર હૈ.

પ્રત્યુત્તરમેં આપશ્રીને કહી : ઠીક હૈ, બૈદરાજ ! પરંતુ હમ તો જા દિનાં સીંક લિવાવેં, વા દિનાં સબન કૂં ચરણસ્પર્શ દેયે હૈં.

વચનામૃત–૪૩

એક દિન આપશ્રીને આજ્ઞા કરી--જૈસે લોક મેં અન્યમાર્ગીય પ્રતિવર્ષ જન્મદિન મેં અપની શત વર્ષ પર્યંત આયુ સુખ વૃદ્ધિ કે લિયે માર્કંડેય, અશ્વત્થામા, બલિ, વ્યાસ, હનુમાન, કૃપાચાર્ય, પરશુરામ–ઇન આઠન કો ચિરાયુ જાનકર પૂજન કરે હૈં, તા રીત સૂં પુષ્ટિમાર્ગીયન કૂં નહીં કરનો. કાહે કૂં માર્કંડેયાદિ હૈં, સો સ્વયં તો પૂર્ણ ચિરંજીવી નહીં હૈં. પૂર્ણ ચિરાયુ તાકૂં કહે હૈ, જાકી મૃત્યુ કદાપિ નહીં હોય. વે તો સાત

કલ્પાદિ આયુવારે હૈં, પીછે નશ્વર હૈં, સ્વયં પરતંત્ર હૈં, ફલ દેયવે મેં સામર્થ્ય નહીં હૈ. તિન કી પૂજા કરવે સૂં કોઈ કી ચિરાયુ નહીં ભઈ. મુખ્ય તો યહ અન્યાશ્રય હૈ. અન્યાશ્રય કી તો ગંધ ભી કંધરા કો બાધક હૈ, ઐસે શ્રીગુસાંઈજી કો કથન હૈ. યહ પૂજન વૈદિક ભી નહીં હૈ. શ્રીપ્રભુ શ્રીગુસાંઈજીને ભી નહીં કિયો. યહ પૂજન પુરાણિક હૈ. થોડે સે કાલ સૂં પ્રવૃત્ત ભયો હૈ. તાસૂં જામેં અન્યાશ્રય ભી નહીં હોય, વેદશાસ્ત્રપુરાણોક્ત કુલપરંપરા કર કે હૂં પ્રાપ્ત હોય, લૌકિક--વૈદિક પ્રકાર સૂં સંગ્રાહ્ય ભી હોય, યા પ્રકાર સૂં માર્કંડેય પૂજા કરની. અષ્ટ ચિરંજીવી અલૌકિક પુષ્ટિફલસાધક, ભગવત્સંબંધી કાર્ય મેં આયુવૃદ્ધિ કરવેવારે નિત્ય જીવનમુક્તિ-સંપાદક અષ્ટ ભક્ત હૈં. સો (૧) શ્રીદામા, (૨) સુબલ, (૩) સુબાહુ, (૪) અર્જુન, (૫) વરૂથપ, (૬) તોષ, (૭) ભદ્રસેન, (૮) મધુમંગલ, તૈસે હી (૧) દામોદરદાસ હરસાની, (૨) પદ્મનાભદાસ, (૩) પ્રભુદાસ, (૪) કૃષ્ણદાસ મેઘન, (૫) કુંભનદાસ, (૬) સૂરદાસ, (૭) પરમાનંદદાસ, (૮) ગોવિંદ દુબેજી, અથવા તૈસે હી (૧) નાગજી ભટ્ટ, (૨) ચાચા હરિવંશજી, (૩) ભાઈલા કોઠારી, (૪) રૂપચંદ નંદા, (૫) હૃષીકેશજી, (૬) ચતુર્ભુજદાસજી (૭) ગોવિંદસ્વામી, (૮) છીતસ્વામી, અથવા શ્રીજી (શ્રીગોકુલેશજી) કે અનન્ય ભકત (૧) શ્રીમોહનદાસ, (૨) શ્રીગોકુલદાસ, (૩) ગોપાલદાસ, (૪) વલ્લભદાસ, (૫) માધવદાસ, (૬) વિઠ્ઠલદાસ, (૭)

(૮) હરિદાસ. ઇનકો અપન ભાવ–આસકિત અનુસાર પૂજન કરનો યોગ્ય હૈ. તામેં વિશેષ પૂજનપ્રકાર તો સંસ્કૃત મેં હૈ....સૂચના માત્ર યહાઁ ભી લિખે હૈં. બિના કીલ કે પટ્ટા પે સાથિયા કરે. તા પર આઠ દિશાન મેં ચાંવરન કી ઢેરી કરે, ઔર એક મધ્ય મેં કરે. તામેં મધ્ય મેં દો પૈસે ધરે. સુપારી, ગુડ કી ડેલી ધર કે તામેં ભકતન કે ગુણ કે અધિપતિ શ્રી ગિરિરાજજી તાકોં ભાવના સોં આવાહન કર ષોડશોપચાર સૂં પૂજન કરનો. આઠ દિશા મેં ચાંવરન કી ઢેરી મેં દો-દો પૈસા ધર, ઊપર સુપારી ધર, તામેં યથા ભાવાસકિત અનુસાર અષ્ટ ચિરંજીવી કો આવિર્ભાવ ધ્યાન કર, આવાહન કર, ષોડશોપચાર પૂજન, નૈવેદ્ય, સેવ કે લડુઆ, મિષ્ટાન્ન, પ્રસાદી બટેરા મેં આગે ધરનો. પાછેં દક્ષિણા દે કર વિસર્જન કરનો. યા પ્રકાર સૂં કરે, તો તિનકી કૃપા સૂં મરણાદિ દોષ, ચિત્તોદ્વેગાદિ સેવાપ્રતિબંધક રોગ નિવર્ત હોય જાય હૈ. ઔર શુદ્ધ પુષ્ટિરસ કે અનુભવ યોગ્ય સ્વરૂપવારો હોય જાય હૈ. નિત્યલીલા મેં પ્રવેશ હોય હૈ. નિત્ય લીલારસ કો અનુભવ હોય. તાસૂં પૂર્ણ ચિરાયુ હોય.

વચનામૃત-૪૪

(શ્રીહસ્તાક્ષર સૂં લિખે પત્ર કી પ્રતિ ભંડાર મેં સૂં મિલી, વાકે ઊપર સૂં —)

....આયુષ્ય હમારી ૭૭ વર્ષ પૂર્ણ. આગે પરમેશ્વર

કે હાથ હૈ. હમ અપનપો કૌન કૂં સોંપે, સો પીછે સમઝ કે કરેંગે. યા સમય તો જાયઁ હૈં.

(આ વચનામૃત પ્રમાણુ આપ કો પ્રાકટ્ય સં. ૧૯૦૪ કારતક વદિ ૧ ઔર નિત્યલીલા પ્રવેશ સં. ૧૯૮૦ ફાગુન માસ મેં ભયો. યાસૂં મહત્પુરુષ કી વાણી કી યથાર્થતા જાનિવે મેં આવે હૈ.)

વચનામૃત–રત્નાકર, ભાગ ૧

૨

શ્રીકૃષ્ણ રસાવિષ્ટ ગો.શ્રી કનૈયાલાલજી મહારાજનાં

૫૫ વચનામૃત

શ્રીકૃષ્ણલીલારસાવિષ્ટ
ગો. શ્રી કનૈયાલાલજી
મ. ચતુર્થ પીઠાધીશનાં

* ૫૫ વચનામૃત *

જીવન-પરિમલ

અનન્યશિરોમણિ ગો. શ્રી. રમણલાલજી મહારાજને ત્રણ પુત્રો થયા હતા: ૧. શ્રી વ્રજપાલલાલજી, ૨. શ્રી કનૈયાલાલજી અને ૩. શ્રીઘનશ્યામલાલજી. દ્વિતીય પુત્ર શ્રી કનૈયાલાલજીનું પ્રાકટ્ય સં.૧૯૨૫ ના શ્રાવણ વદિ ૮ ને સોમવારના દિવસે શ્રીકૃષ્ણજન્મ સમયે જ, મોક્ષદાયિની સપ્તપુરીમાંની સુપ્રસિદ્ધ મથુરાપુરીમાં થયું હતું. આપશ્રીનાં માતાજીનું નામ શ્રીરાણી વહુજી હતું.

શ્રીકનૈયાલાલજીએ ૩ માસ અને ૩ દિવસ અંગીકાર કર્યા હતા, ત્યારે ગોકુલવાળા ગો. શ્રી લક્ષ્મણલાલજીનાં પત્ની શ્રીચંદ્રાવતી વહુજીએ, બાલ કનૈયા પ્રભુનાં માતા-પિતા શ્રી રમણલાલજી મહારાજ અને શ્રીરાણી વહુજીની પ્રસન્નતાયુક્ત સંમતિથી સં. ૧૯૨૬ ના કારતક વદિ ૧૧ ને સોમવારની મધ્ય રાત્રિએ મથુરાથી ગુપ્તપણે ગોકુલ પધરાવી, મંગલ તિલક સાથે દત્તકવિધાનની વિધિ પૂર્ણ

કરી શ્રી ગોકુલનાથજીની ચોથી ગાદી ઉપર પધરાવ્યા. શ્રીકનૈયા પ્રભુને ગુપ્તપણે પધરાવવાનું કારણ એ હતું કે, તે સમયના તિલકાયત ગો. શ્રી ગિરિધરલાલજી મહારાજની તીવ્ર ઇચ્છા આ ગાદી ઉપર ગોદ આવવાની હતી.

શ્રીકનૈયા પ્રભુ ત્રણેક વર્ષના હતા, ત્યારનો એક અલૌકિક પ્રસંગ એવો છે કે, એક દિવસે સરખી ઉંમરનાં બાલકો સાથે રમત કરતાં બહુ તોફાન કરવા લાગ્યા, એટલે બીક દ્વારા શિક્ષા કરવાના મિષથી શ્રીચંદ્રાવલી માજીએ સોટી હાથમાં લીધી. તે સમયે આપશ્રી ઓરડામાં હતા. માતાજીના હાથમાં સોટી જોઈને આપશ્રી ચારે તરફ દોડવા લાગ્યા! દોડતાં દોડતાં જ્યાં જ્યાં ચરણારવિંદ પડતાં ગયાં, ત્યાં ત્યાં આપશ્રીનાં ચરણારવિંદમાંથી કંકુ ઝરીને તેનાં પગલાં પડતાં ગયાં અને પ્રત્યેક પગલામાં ષોડશ ચિહ્નો ઊઠી ગયેલાં, તેનાં માતાજી સહિત સર્વ કોઈને અલૌકિક દર્શન થયાં! બધાં વિસ્મય પામીને ઘડીક ચરણચિહ્ન સામું તો ઘડીક આપશ્રીના મુખારવિંદ સામું જોઈને મુગ્ધ થઈ ગયાં! આપશ્રીની દિવ્ય પ્રભુતાનો પ્રભાવ સર્વના મુખમંડલ ઉપર છવાઈ ગયો!

બાલલીલાનો એક બીજો પ્રસંગ એવો છે કે, એક વાર કલેવામાં આપશ્રીએ પૂરી માગી. માતાજીએ કહ્યું: 'લાલન! પૂરી તૈયાર નથી.' તોપણ આપશ્રીએ હઠ કરીને પૂરીની માગણી ચાલુ રાખી. એટલે માતાજીએ જરા કૃત્રિમ રોષ બતાવીને કહ્યું કે, 'બાવા! હવે તમે નાના નથી.

પૂરી ખાવી હોય તો હાથેથી બનાવી લો.'—આમ કહીને માતાજી તો સેવાકાર્યમાં પ્રવૃત્ત થઈ ગયાં. પરંતુ માજી મહારાજની આજ્ઞાનું પાલન કરવા માટે શ્રી કનૈયા પ્રભુએ તત્કાલ ખાખરાના પાનના દૂનામાં ઘી ભરીને તેને સગડી ઉપર મૂકી દીધો અને ચૂન બાંધી પૂરી વણીને તેને પેલા સગડી ઉપર મૂકેલા દૂનામાં તળવા લાગ્યા! પૂરી તળાતી હતી, તેવામાં માજી મહારાજ ત્યાં પધાર્યાં અને લોખંડની કડાઈની જેમ ખાખરાના પાનના મોટા દૂનામાં એક–એક પૂરી તળાતી જોઈને અવાક્ બની ગયાં!

બાલલીલાના આવા તો અનેક પ્રસંગો છે; પરંતુ અહીં સ્થળસંકોચને કારણે માત્ર બે જ આપ્યા છે.

સં. ૧૯૩૦ ના ચૈત્ર વદિ ૨ ના દિને શ્રીગોકુલમાં આપશ્રીનો યજ્ઞોપવીતપ્રસ્તાવ અત્યંત ધામધૂમથી થતો હતો. પ્રસ્તાવના ઉપલક્ષ્યમાં શ્રી ચંદ્રાવલીજી માજી મહારાજે ચૈત્ર વદિ ૮ ના દિવસે 'છપ્પનભોગ' મહોત્સવ મનાવ્યો હતો. જનોઈ પછી આર્યસમાજના સંસ્થાપક મહર્ષિ દયાનંદ સરસ્વતીના મિત્ર પંડિત રામચંદ્રજી પાસે સંસ્કૃત વ્યાકરણ, સાહિત્ય અને કાવ્યશાસ્ત્રનો વિદ્યાભ્યાસ કર્યો હતો.

ચંદોસીના શ્રી રામચંદ્ર વિઠ્ઠલનાથ ભટ્ટની પુત્રી શ્રી રાધાજી સાથે સં. ૧૯૩૧ ના જેઠ વદિ ૧૦ ના દિને આપશ્રીનો લગ્નપ્રસ્તાવ થયો હતો. શ્રીરાધા વહુજીનું

પ્રાકટ્ય, સં. ૧૯૨૩ ના ભાદરવા સુદિ ૮ (રાધાષ્ટમી)ના દિવસે થયું હતું. આમ શ્રીરાધા-કનૈયા પ્રભુની જુગલ-જોડી શ્રીરાધા-કૃષ્ણનું જ સ્મરણ કરાવે છે.

તે જ વર્ષમાં ભાદરવા સુદિ ૧૨ ના નિયમ લઈને માજી મહારાજ સાથે આ વંદનીય દંપતીએ વ્રજચોરાશી કોસની પરિક્રમા કરી હતી, જે આસો સુદિ ૧૫ ના નિયમ-સમાપ્તિ બાદ પૂર્ણ કરી, યાત્રાના વૈષ્ણવોને અલૌકિક સુખનું દાન કર્યું હતું.

સં. ૧૯૩૪ ના કારતક સુદિ ૧૦ ના દિને મથુરા પધાર્યા હતા અને કારતક સુદિ ૧૧ (પ્રબોધિની)ના દિવસે પોતાના ૧૭ મિત્રો અને માણસો સાથે મથુરા-વૃંદાવનની પરિક્રમાનો આનંદ લીધો હતો.

સં. ૧૯૩૪ માં નવ વર્ષની ઉંમરથી આપશ્રી સ્વતંત્ર પ્રદેશ કરવા લાગ્યા હતા.

સં. ૧૯૪૦ માં આપશ્રીનાં શ્રીરાધા વહુજી ૧૭ વર્ષની ભરજુવાનીમાં લીલામાં પધાર્યાં. ત્યાર પછી આપશ્રીનું દ્વિતીય લગ્ન સં. ૧૯૪૦ ના જેઠ વદિ ૯ ના દિને મંદોસરના ભટ્ટજીની કન્યા શ્રીશોભા લક્ષ્મીજી સાથે થયું હતું. આ વહુજીને લગ્ન પછી આઠ વર્ષ સુધી કાંઈ સંતાન ન થતાં શ્રીચંદ્રાવલી માજીએ આપશ્રીનું ત્રીજું લગ્ન સં. ૧૯૪૮ ના અષાડ સુદિ ૭ ના દિને શ્રીમન્નાલાલ ભટ્ટની પુત્રી શ્રી-

દેવકીજી (શ્રી કમલાજી) સાથે ગોકુલમાં શ્રીદ્વારકાધીશના મંદિરમાં કર્યું.

સં. ૧૯૪૪ માં કાશી, પ્રયાગ, અડેલ અને ચરણાટ તીર્થની યાત્રા કરી હતી. આ ઉપરાંત મધ્યપ્રદેશ, દક્ષિણ તેમજ ભારતમાં આવેલાં પ્રાયઃ સર્વ તીર્થોની આપશ્રીએ એકથી અનેક વાર યાત્રા કરી હતી.

સાહિત્ય, સંગીત અને કલાના આપશ્રી મર્મજ્ઞ હતા. વ્રજની જુદી જુદી મંડલીઓ પાસે રાસલીલા કરાવતા અને તેમને મોં માગ્યાં ઇનામો આપી, સંગીતકલાને ઉત્તેજન આપતા.

વ્રજભાષા અને ગુજરાતીમાં આપશ્રીની પદ્યરચનાઓ હજારોની સંખ્યામાં પ્રાપ્ત થાય છે. તેમાં કવિછાપ 'શ્રી-વિઠ્ઠલ પ્રભુ' ધરી છે.

આપશ્રી પાસે અનેક કવિઓ, ગુણીજનો, સંગીત-કારો, નાટ્યકારો, વિવિધ કલાના મર્મજ્ઞો અને ખવાસો રહેતા. તેમને આપશ્રી આર્થિક સહાય કરતા. આપશ્રીની નાટ્યરચનાઓમાં ૧. ચંદ્રાવલી, ૨. લીલાવતી, ૩. મનિ-હાર લીલા, ૪. જોગીલીલા અને ૫. ભૂલભૂલૈયા આદિ પ્રાપ્ત થાય છે. આ બધાં નાટકો, પોતાની પાસે રહેતા કલાકારો દ્વારા અનેક વાર ભજવી બતાવ્યાં છે. સ્વરચિત સાહિત્યના લેખન માટે શ્યામલાલ, ભીખાલાલ, રામલાલ,

બટુરા, ગુરી, ચિરંજીવી અને મિશ્રીજી–નામક લહિયાઓ રાખ્યા હતા.

સં. ૧૯૫૦ માં ‘વાંકાનેર સત્યબોધક નાટક કંપની’એ શ્રીકનૈયા પ્રભુની પ્રેરણાથી ‘રાધા–કૃષ્ણ’ નામક નાટક ભજવી બતાવ્યું હતું.

સં. ૧૯૫૩ માં આપશ્રીએ ‘કવિમંડલ’ની સ્થાપના કરી હતી. તેના મંત્રી બાબુ રામકૃષ્ણ વર્મા હતા. તેઓ ભારતેન્દુ બાબુ હરિશ્ચન્દ્રજીના નિકટવર્તી હતા.

આ વર્ષમાં આપશ્રીનો એક કાવ્યગ્રંથ કાશીના ભારતજીવન પ્રેસમાં છપાયો છે. તેનું નામ છે ‘નઈ નઈ રંગ બહાર.’ તેના પ્રથમ પૃષ્ઠ ઉપર નામ પછીનું લખાણ છે કે, ‘જિસે ગોકુલનરેશ ગોસ્વામી શ્રી ૧૦૮ મહારાજ કનૈયાલાલજીને રસિક જનોં કે લિયે નિર્માણ કિયા.’

આપશ્રીને શ્રી....ના અવનવા મનોરથો કરવાનો અત્યંત અનુરાગ હતો. સં. ૧૯૬૮ ના ફાગણ સુદિ ૧૩ ના દિને ‘દ્વાદશકુંજ’નો મનોરથ શ્રીગોકુલનાથજીના નિજ મંદિરના ચોકમાં મનાવ્યો હતો, તેમાં ચોરાસી સ્તંભની રચના રચી, કેસરના કુવારા અને અત્તરની પિચકારીઓ તેમજ વિવિધ કુમકુમા ઉછાળીને સ્વપ્રભુને પરમ સંતોષ આપ્યો. છેલ્લાં ત્રણ-વર્ષ થયાં આપશ્રીનું શ્રીઅંગ નરમ રહેતું. તેમાં આ છેલ્લા મનોરથ વખતે સ્વયં કુંજ બાંધતા બાંધતા થાકી જઈને ત્યાં જ પોઢી ગયા, એટલે ‘શરદી લાગી જશે’ એવા ભયથી વૈષ્ણવો અને સેવકોએ આપશ્રીને જગાડી ભીતર પધારી, આરામ કરવાની વિનંતી કરી. એટલે આપશ્રીએ તેમના સામું જોઈ મંદ હાસ્ય કરીને આજ્ઞા કરી :

‘યહાઁ સોયવે કો કારન તુમ કહા જાનો ?’

પોતાને ખબર પડી ગઈ હતી કે હવે આ દેહનો ભરોસો નથી. ઘણી વાર ભવિષ્ય ભાખતા કે ‘યહ લીલા ફાગુન તાંઈ હૈ, પીછે સમેટી લેયઁગે.’ દ્વાદશકુંજના મનોરથ પછી એક દિવસે આપશ્રીએ અંતરંગ મંડલને કહ્યું : ‘હમને છે પાંત કાલ ફિરાયો, ક્યોં ? મનોરથ બાકી હતો યાસૂં.’

સં. ૧૯૬૮ ના ફાગણ વદિ ૧૪ રવિવારના દિવસે કામવનવાળા શ્રીવલ્લભલાલજી મહારાજ આપશ્રીને મળવા પધાર્યા. એઓશ્રી ભવિષ્યમાં આ ઘરના તિલકાયત થવાના હતા, તેથી આપશ્રીએ કહ્યું : ‘આપ તો યહાઁ બિરાજો.’ એટલે કે આ ચોથી ગાદી ઉપર હવે આપ બિરાજો. પ્રત્યુત્તરમાં શ્રીવલ્લભલાલજીએ કહ્યું : ‘મૈં યહાઁ આપકે પાસ હી હૂઁ.’ આમ કહીને આપશ્રી મથુરા પધાર્યા. પછી પોતાની સેવા કરી રહેલ જસરાજભાઈને આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી : ‘અબ હમ શ્રીગિરિરાજ પધારેંગે.’ સમાચાર મળતાં જ શ્રીવલ્લભલાલજી મહારાજ મથુરાથી ગોકુળ પધાર્યા અને થોડી વારમાં જ ૪૨ વર્ષ, ૭ માસ અને ૬ દિવસનું આયુષ્ય ભોગવીને શ્રી કનૈયા

પ્રભુ સં. ૧૯૬૮ ના ફાગણ વદિ ૧૪ ને રવિવારે નિત્યલીલામાં પધાર્યા.

ગો. શ્રીદેવકીનંદનાચાર્યજી, ગો. શ્રીવલ્લભલાલજી, શ્રીગોપાલલાલજી વગેરે આચાર્યવર્ય, સજાતીય વર્ગ અને વૈષ્ણવોની વિશાળ સંખ્યાની ઉપસ્થિતિમાં અંત્યેષ્ટિ ક્રિયા થતી હતી તે વખતે શ્રીયમુનાજીની મધ્યધારામાં ઠાડા રહીને શ્રી કનૈયા પ્રભુ બંસી બજાવી રહ્યા છે, તેવાં બધાંને દર્શન થયાં અને વેણુનાદનું પણ શ્રવણ થયું. શ્રીગોપાલલાલજીએ કહ્યું : 'પ્રભુ! અબ ઐસો સમય હૈ?' ત્યારે બંસીનાદ બંધ થયો. શ્રીકનૈયા પ્રભુનું આવું દિવ્યાતિદિવ્ય ચરિત્ર છે, તે જીવથી કેવી રીતે લખ્યું જાય?

આપશ્રીનાં કૃપાપાત્ર અમૃતબહેન ગોકુલવાળાંની પોથી ઉપરથી લખેલ આપશ્રીનાં '૫૫ વચનામૃત' પ્રસિદ્ધ થાય છે.

વચનામૃત-૧

એક સમય આપશ્રી પ્રસન્નતા મેં બિરાજત હતે. તબ એક વૈષ્ણવને બિનતી કીની—જે, રાજ! શ્રીમદાચાર્ય શ્રીવલ્લભાચાર્યજી ઔર શ્રીગુસાંઈજી કે સમય મેં શ્રીઠાકુરજી સાક્ષાત્ બોલતે, લીલાસહિત દર્શન-અનુભવ દેતે, ઔર યા સમય મેં કછૂ દીસત નાઁહીં સો કૃપા કરિકે સમઝાઇયે.

તબ આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો—વે સમય વૈસો

હી હતો, ઔર અબ વે સમય નહીં હૈ. જૈસે પ્રગટ અગ્નિ ઔર આચ્છાદન અગ્નિ તૈસે. અબ યા કલિકાલ મેં સબ ગુપ્ત હૈં.

વચનામૃત-૨

એક સમય આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો—પુષ્ટ પુષ્ટિ રસવાર્તાપ્રસંગ વિજાતીય સૂં ગોપ્ય રાખનો. ક્યોં જો શ્રીગોકુલેશજી આજ્ઞા કરત હૈં—યહ હમારે પ્રમાણ સૂં ન્યારે પ્રમેયમાર્ગ (ભક્તિમાર્ગ) મેં શ્રીવલ્લભાચાર્ય મહાપ્રભુજી કો અનુભવ હી મુખ્ય હૈ. વે રસ અનન્ય ભક્તિ વિના ઓર કોઊ જાનત નાઁહીં.

વચનામૃત-૩

એક બેરા આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો—અન્ય સંબંધ કરેગો, સો નરક મેં ગિરેગો. સાક્ષાત્ સ્વરૂપસંબંધ વિના સબે અન્ય સંબંધ હૈં. વે અન્ય સંબંધ પતિવ્રત ધર્મ સૂં ભ્રષ્ટ હોત હૈં.

વચનામૃત-૪

એક સમય આપશ્રી દક્ષિણ મેં વિષ્ણુકાંચી પધારે હતે. તબ વહાઁકે ઠાકુરજી શ્રીવરદરાજ મહારાજ કૂં આપશ્રીને રાજભોગ સમર્પ્યો. ભોગ સરે પીછે વહાઁ સૂં પ્રસાદ આયો. સો સબનને લિયો. તબ એક સ્વરૂપનિષ્ઠ ભક્તને

બિનતી કીની જો—રાજ ! વે પ્રસાદ લેયવે મેં મોકૂં ગ્લાનિ આવત હૈ. તબ આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો-યહાઁ શ્રીવલ્લભાચાર્યજીકી આજ્ઞા હૈ. યાતેં આજ્ઞા જાનિકે પ્રસાદ લેયવે મેં હરકત નહીં. ઔર ઐસે ભક્ત કૂં ચલાય કે યહાઁ આવનો નાંહીં.

અસી આજ્ઞા કરિ કે વા ભક્ત કૂં આપશ્રીને અપને શ્રીહસ્ત સૂં અધરામૃત કી પાતલ ધર દીની.

વચનામૃત-૫

વિષ્ણુકાંચી મેં શ્રીમહાપ્રભુજી કી બૈઠક હૈં. વહાઁ આપને મુકામ કિયો હતો. વહાઁ આષાઢ (વ્રજ) કૃષ્ણા ૨ કે દિન શ્રીગોકુલનાથજીકો વિવાહ-ઉત્સવ કિયો. તબ સંગ મેં એક વૈષ્ણવ હતો. વાને શ્રીગોકુલનાથજી કો વિવાહ-ઉત્સવ જાનિ કે શ્રીગોકુલનાથજી કૂં સેહરા ધરતે પહેલે કુંકુમકી મંગલ આડ (પિયળ) કરિકે દર્શન કૂં આયો.

તબ વાકૂં દેખિ કે આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો—શ્રીઠાકુરજી કૂં સેહરા ધરે પહેલે પિયળ-આડ નાંહીં કરની; સેહરા ધરે પીછે કરની.

વચનામૃત-૬

આપશ્રી વિષ્ણુકાંચીમેં બિરાજતે હતે, વા સમય પ્રસંગોપાત્ત બાત ચલી, તબ આપને આજ્ઞા કીની જો—યહાઁકે મંદિરમેં સીડી પેં જયદેવ સ્વામી કી અષ્ટપદી (ગીત-ગોવિંદ) હોયવે સૂં શ્રીવલ્લભાચાર્યજી ભગવન્નામ પેં ચરણ નહીં ધરવે સૂં સાક્ષાત્ વરદરાજ પધારિ કે આપકૂં અપને મંદિર મેં પધરાય ગયે ઔર આપ કૂં સંગ બૈઠાય કે ભોજન કિયો.

ઔર આપને આજ્ઞા કીની-યા મંદિર મેં એક છાપકી (ગરોળી) હૈ, વાકો કોઊ સ્પર્શ કરે, વાકૂં છાપકી છિયેકો દોષ નહીં લગત, ઐસી ભગવદ્-આજ્ઞા હૈ.

વચનામૃત-૭

એક બેર શ્રીમુખ સૂં આજ્ઞા કીની જો-જા વૈષ્ણવ કે માથે ગુરુદેવ ને શ્રીઠાકુરજી કી સેવા પધરાય દીની હૈ, વે સ્વરૂપ કી સેવા મેં અપને ગુરુદેવ આવિર્ભાવ જાનિ કે સેવા કરની. યહ માર્ગોક્ત આજ્ઞા કીની.

વચનામૃત-૮

એક સમય મદ્રાસ પ્રદેશ મેં આપ શ્રી ગંગાદશમી પેં વહાઁકે સેઠ કી ધર્મશાલા મેં બિરાજત હતે. તબ વહાઁ દો વૈષ્ણવ ગુજરાત સૂં આય પહોંચે. વે ચાર દિન કે ભૂખે હતે. તબ આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો-પ્રસાદ લેયવે બૈઠ જાઓ. ઇનમેં સ્વરૂપનિષ્ઠ વૈષ્ણવ હતે, સો બિનતી

કીની જો-રાજ ! આપ ભોજન કરો, પીછે હમ પ્રસાદ લેયઁગે.

તબ આપને વૈષ્ણવન કો સુખ બિચાર કે આજ્ઞા કીની જો-વૈષ્ણવન કૂં આજ્ઞા પ્રમાણ ચલનો ચહિયે. તબ વૈષ્ણવ બિચાર મેં પડિ ગયે. તબ આપને વિશેષ આજ્ઞા કીની જો-પ્રભુ ને શ્રીગિરિરાજ ઉઠાયો હૈ, તુમસૂં કંકર ભી ઉઠેગો નહીં. તાસૂં આજ્ઞા કો પાલન કરનો, સો સેવકધર્મ હૈ. ઔર પ્રભુ કો સુખ બિચારનો, સો દાસધર્મ હૈ. ઐસે કિતનેક પ્રસંગ સૂં સમઝાય કે વાકૂં ભૂખે જાનિ કે પ્રસાદ લેયવે બૈઠાયે.

વચનામૃત-૯

આપશ્રીને એક બેર આજ્ઞા કીની જો-વૈષ્ણવ કૂં શ્રીઠાકુરજી કે દર્શન-ચરણસ્પર્શ બિના પ્રસાદ લેનો ઉચિત નહીં ઔર તિલક બિના સન્મુખ દર્શન કૂં આવનો નહીં; શ્રીપ્રભુ સન્મુખ જામ્ભા (ઉબાસી) લેની નાંહીં, ઔર સન્મુખ રહે કે આરસી મેં મુખ દેખ તિલક ન કરનો, સન્મુખ બૈઠ ભોજન ન કરનો; ઔર ગિલે કપડાંન સૂં શ્રી....સન્મુખ ન જાનો. ઐસી શિક્ષા દેયકે વૈષ્ણવન કૂં સમઝાયે.

વચનામૃત-૧૦

પ્રસંગોપાત્ત કોઈ કોઈ સમય પેં આપશ્રી આજ્ઞા

કરતે જો- વૈષ્ણવન કૂં કાહૂ ભગવદીય કી દેખાદેખી ન કરની. વૈષ્ણવતા બડી કઠિનતા સૂં હોય હૈ. ઔર સખડીઘર સદા સ્વચ્છ રાખનો. વાકી ટહેલ ભાવવિજાતીય સૂં ન કરાવની. ઔર વૈષ્ણવન કૂં બોહોત બિચાર કે ચલનો, આગે પીછે કો પરિણામ દેખિ કે ચલનો, ઐસી આજ્ઞા કરત હતે.

વચનામૃત-૧૧

એક સમય એક વૈષ્ણવને બિનતી કીની જો-રાજ ! આપકે અનન્ય નિકટવર્તી અંતરંગી ભક્ત કે વિષે દોષ દિખવે મેં આવત હૈં, સો કૈસે સંભવે ?

તબ આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો-વે દોષ નહીં હૈ. પ્રભુ કી ઇચ્છા કો કારણ હૈ. ઐસે વૈષ્ણવન મેં સન્મુખતા કે ગુણ કે આગે અનેક દોષ કી કહા ચલે ? શ્રીમદ્‌ભગવદ્‌ગીતા મેં કહ્યો હૈ જો-अपि चेत्सुदुराचारो भजते मामनन्यभाक् साधुरेव स मंतव्यः। ઇતિ. યાતેં વૈષ્ણવ કૂં કાહુ કો દોષ ન દેખનો. અપનો દોષ દિખવે મેં આવે, સો કૃપા સમઝની.

વચનામૃત-૧૨

એક સમય દો--તીન વૈષ્ણવ ઠાડે હતે. તબ આજ્ઞા કીની જો-આધુનિક વર્તમાન સમય મેં દેખાદેખી વિષય-બાત બહોત ચલ રહી હૈ. સો ઐસે તુમ મતિ ચલિયો.

ઔર સમસ્ત વૈષ્ણવન કૂં યેહી આજ્ઞા હૈ. ઔર જો કોઈ વિષયમાર્ગ પેં ચલત હૈ, વાકે હાથ કો ખાનપાન તુમ મતિ કરિયો. ઐસી આજ્ઞા કરિ કે શ્રીહસ્ત સૂં વાકૂં પત્ર લિખ દિયો.

વચનામૃત-૧૩

એક બેર આપને આજ્ઞા કીની જો-વૈષ્ણવ કૂં ન્યાય કે પેંડે ચલનો. ઔર જહૉં તહૉં બિના બિચાર કે મન લગાવનો નહીં. એક પ્રભુ બિના ઔર સૂં મન લગાયવે સૂં અનર્થ હોય હૈ. પતિવ્રતધર્મ સૂં નષ્ટ હોય હૈ. ઔર અનન્ય ધર્મ કો પોષણ કરનો.

વચનામૃત-૧૪

એક સમય આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો-વર્તમાન સમય મેં જૂઠ બિના બાત નહીં હૈ. યાતેં વૈષ્ણવ હોય કે જૂઠ નૉહીં બોલનો. ઔર સ્વાર્થ ઉદરપોષણાર્થ જૂઠ બોલવે બિના નહીં ચલે તો આટે મેં લોન જિતનો બોલનો. યામેં હૂ બિચારનો જો કોઈ કો બુરો ન હોય. ક્યોં જો ઉદર ભરનો સાહસ તેં હોત હૈ. જિતનો સુખ સત્ય બોલવે મેં હૈ, ઐસો જૂઠ બોલવે મેં નૉહીં હૈ. યાતેં જૂઠ બોલનો અનુચિત હૈ. પ્રતીતિ ઘટે, સબ પ્રકાર કે અનર્થ હોયઁ.

વચનામૃત-૧૫

એક સમય ગુજરાત કે પ્રદેશ મેં વાડાસિનોર ગામ મેં છે-સાત વૈષ્ણવ પ્રસાદ લેયવે બૈઠે હતે. તબ આપ કો અધરામૃત લેય કે મુખિયાજી પરોસવે લગે. તબ સબને લિયો; એકને ન લિયો. તબ મુખિયાજી ઔર પાસ કે વૈષ્ણવ ઠાડે હતો ઇનકૂં બુરી લગી, જો અધરામૃત કો અનાદર કિયો. પાછેં સબ વૈષ્ણવ મિલિ કે આપ કૂં બિનતી કીની જો-રાજ ! ફલાને વૈષ્ણવને આપ કે અધરામૃત કો અનાદર કિયો.

તબ આપશ્રી ને આજ્ઞા કીની જો-હરકોઈ કે હાથ કી જૂઠન લેયવે કી રીત નહીં હૈ. જબ હમ ઇનકૂં ધરત હૈં, તબ લેત હૈ. તબ મુખિયાજી ઔર સાથ કે વૈષ્ણવ ચુપ હોય રહે.

વચનામૃત-૧૬

એક સમય આપ ગુજરાત બિરાજત હતે. તબ વા ગામ મેં કોઈ મર ગયો. તબ વાકે પીછે શ્મશાન મેં બોહોત મનુષ્ય સંગ ગયે. પાછેં વહૉં સૂં આયકે એક વૈષ્ણવને આપ કૂં બિનતી કીની જો-રાજ ! મુડદા પીછે શ્મશાન જાયવે સૂં સૂતક લગત હોયગો ?

તબ આજ્ઞા કીની જો-મુડદા કૂં છુવે વાકૂં તારા-

સૂતક લગે. ઔર સંગ સેંકડન મનુષ્ય જાય, વાકૂં સ્નાન માત્ર તેં શુદ્ધિ હૈ. યહ આજ્ઞા કરિકે વાકૂં પ્રસાદ લેયવે કી આજ્ઞા દીની.

વચનામૃત-૧૭

શ્રીગોકુલ મેં એક વૈષ્ણવ રહત હતો. વાકી ભોજાઈ દેશ મેં મર ગઈ, યાતેં વાકૂં સૂતક લાગ્યો. પાછેં વાને સૂતક પૂરો ભયે મૂઁછ મુંડન કરાય કે શ્રી....કે સન્મુખ દર્શન કૂં ઠાડો ભયો. તબ આપ વાકૂં દેખિ કે આજ્ઞા કીની જો—કૌન કી મૂઁછ મુંડાઈ હૈ? તબ વાને સબ વૃત્તાંત કહ્યો.

તબ આપ વાકે ઊપર ગુસ્સે હોય આજ્ઞા કીની જો—કૌન કૂં પૂછિકે મૂઁછ મુંડાઈ હૈ? તેરો મુખ મતિ દિખાવ.

તબ વા વૈષ્ણવને બિનતી કીની—જે, રાજ! મૂઁછ ન મુંડાઊં તો મોકૂં મંદિર મેં આયવે ન દેય, યા ડર સૂં મુંડાઈ હૈ.

તબ આજ્ઞા કીની જો— વડીલ માત-પિતા કૂં મૂઁછ દેની ચહિયે; બહૂ-છોટાન કૂં દેયવે કી રીત નાઁહીં હૈ.

પાછેં વા વૈષ્ણવ, મૂઁછ કે ઠિકાને કાજર લગાય કે સન્મુખ આય ઠાડો રહ્યો, તબ આપ બોહોત મુસકાયે.

વચનામૃત-૧૮

એક દિન આજ્ઞા કીની જો—હલકી વરણ કી નોકરી ન કરની. સત્તા-દોષ લગે બિના રહત નાઁહીં. ઔર ફિર આજ્ઞા કીની જો—જિન કી બાત મેં ફરક, વાકે બાપ મેં ફરક. ફિર આજ્ઞા કીની જો—અબ પ્રમાણ મત તોડો.

વચનામૃત-૧૯

એક સમય શ્રીગોકુલ મેં આપ અપની બૈઠક મેં બિરાજત હતે, તબ એક ને પૂછી—જે, રાજ! શ્રીબહૂજી-બેટીજી બ્રહ્મસંબંધ દેત હૈં, ઔર આપ દેત હો, યામેં કછૂ તારતમ્ય હૈ કિ નાઁહીં, સો કૃપા કરિકે સમઝાઇયે.

તબ આપને આજ્ઞા કીની જો—હમારે ઘર મેં ગદ્દીનશીન કે ભાવ તેં બહૂજી બ્રહ્મસંબંધ કરાવત હૈં. યાંમેં કછૂ તારતમ્ય નહીં. ઔર દૂસરે ઘરન મેં મોતીવાલે બાલક કો લિયો જાય તો આછો. બહૂજી, બાલક કી પરોક્ષ મેં દે સકે હૈં. વામેં આત્મા હૈ, સો પુંભાવ હૈ, યામેં બ્રહ્મસંબંધ કરાવે તો હરકત નહીં. હમારે ઘર મેં, ઔર ઘર કે વૈષ્ણવ કૂં ફિર બ્રહ્મસંબંધ કરાયવે કી રીત હૈ, બ્રહ્મસંબંધ એક પ્રકાર કે નહીં હૈ. જિન કો જૈસો વરણ, તૈસો વાકૂં ફલીભૂત હોત હૈ.

વચનામૃત-૨૦

સંવત ૧૯૬૮ કે મહા સુદિ ૧૩ કૂં શ્રીમદ્ ગોકુલ મેં શ્રીજસોદા ઘાટ પેં આપને શ્રીનાથજી પધરાય કે વસંત કો ભારી મનોરથ કિયો. પ્રથમ ઘાટ પેં શ્રીયમુનાજી કે

તટ પેં સીડી કરન કૂં મજૂર ફાવડા ચલાય રહે હતે, સો દેખિ કે આજ્ઞા કીની જો- અરે, યે કહા કરે હૈં? યહાઁ શ્રીમહારાણીજી કે તટ વિષે ફાવડા-કોદારા ક્યોં ચલાવે હૈં? યે તટ સબ સ્વરૂપાત્મક હૈં. ઐસી આજ્ઞા કરિ કે બંદ કરવાયે.

વચનામૃત-૨૧

એક સમય શ્રીગોકુલ મેં ખવાસ જલ આરોગાવન ગયે, તબ આપને આજ્ઞા કીની જો-જલ કહાઁ કો હૈ? તબ ખવાસને બિનતી કીની જે, રાજ! કૂઆ કો જલ હૈ. તબ આપને આજ્ઞા કીની જો-યહાઁ શ્રીગોકુલ મેં રહે કે કૂઆ કો જલ લેનો ઉચિત નહીં હૈ. શ્રીયમુનાજલ કહાઁ મિલેગો?

વચનામૃત-૨૨

એક સમય આપને આજ્ઞા કીની જો-બ્રજ મેં ખડાઉ જૂતી પહેનકે ફિરનો નહીં. યહાઁ તો સબ સ્વરૂપાત્મક હૈં.

વચનામૃત-૨૩

એક સમય આજ્ઞા કીની જો-અબ શ્રીનાથજી કી ઇચ્છા રાજલીલા કરવે કી હૈ, સો થોડે સે દિન મેં હોયગી.

વચનામૃત-૨૪

એક સમય આજ્ઞા કીની જો-વૈષ્ણવ કૂં બિના બિચારે બોહોત બોલનો નાઁહીં. ઔર જો કછૂ બાત સુની હોય સો એક પ્રહર તક પેટ મેં રાખિ કે બિચાર કે જુવાબ દેનો. બિના બિચાર કે તુરત જુવાબ દેવે મેં રસાભાસ હોત હૈ.

વચનામૃત-૨૫

એક સમય આપને આજ્ઞા કીની જો-વૈષ્ણવ ને પ્રગટ સ્વરૂપ કી સેવા-ટહેલ કીની હોય, વા સેવા કે અનુસાર સેવા કરવે સૂં સાક્ષાત્ અનુભવ હૈ.

વચનામૃત-૨૬

એક સમય આપને આજ્ઞા કીની જો-હમારો હૈ, વાકૂં દંડ કહા? પ્રગટ સ્વરૂપ સૂં વિમુખ રહેનો, સો હી દંડ હૈ.

વચનામૃત-૨૭

શ્રીમહાઉત્સવ પેં આપને આજ્ઞા કીની જો-અબ નયે સંવત્સર પેં નયી જાજમ બિછેગી.

યા વચનામૃત મેં આપને અપનો ગર્ભિત આશય જતાયો જો અબ લીલા સંકેલ લેની હૈ.

વચનામૃત-૨૮

એક બેર આજ્ઞા કીની જો-શ્રી....કી સેવા, સાક્ષાત્ પ્રગટ રસાત્મક સ્વરૂપ જાનિ કે કાંતભાવ સૂં સ્નેહસંયુક્ત કરની. સેવા કાહૂ કે ભરોસે નાઁહીં છોડની. ઔર ભાવવિજાતીયકે પાસ સેવા ન કરવાવની, યહ આજ્ઞા કીની.

વચનામૃત-૨૯

એક સમય આજ્ઞા કીની જો-હમારે પાસ અલૌકિક ધન હૈ, વાકો કોઈ ગ્રાહક નહીં હૈ, ઔર લૌકિક ધન કી ઇચ્છા વારે બોહોત હૈ. વાકૂં લૌકિક ધન દેય કે વાકો સમાધાન કિયો જાત હૈ.

વચનામૃત-૩૦

એક સમય આપને આજ્ઞા કીની જો-વૈષ્ણવ કૂં ઉદરનિમિત્ત વ્યાપાર નાઁહીં કરનો. ઔર કરે, તબ ચાર ભાગ નિહારે : (૧) એક પ્રભુ કો, (૨) દૂસરો ગુરુદેવ કો, (૩) તીસરો વૈષ્ણવ કો ઔર (૪) ચોથો ઉદરભરણાર્થ ગૃહસ્થાશ્રમ મેં વાપરનો. ઐસો વિભાગ કરવેવારે કૂં વેપાર-રોજગાર બાધા નાઁહીં કરત હૈ.

વચનામૃત-૩૧

એક સમય આપકૂં એક રાજાને બિનતી કીની—જે, રાજ ! સબ કોઊ મૂર્તિ-સ્વરૂપ કૂં ભોગ ધરત હૈં, સો મૂલ સ્વરૂપ કૈસે પોહોંચત હોયગો, સો કૃપા કરિ કે સમઝાઇયે.

તબ આપને આજ્ઞા કીની જો—જૈસે લૌકિક રાજા કો જન્મદિવસ તહેવાર હોય, વાકી ખુશી કે લિયે દીવાબત્તી કી રોશનાઈ, આતસબાજી, તોરણ આદિ સબ ઠિકાને હોત હૈં, સો સબ કો ઉજિયારો, ખુશાલી કો

આનંદ આદિ વો રાજા કે વહાઁ પોહોંચત હોયગો ? રાજા કી તો લૌકિક બાત હૈ, ઔર યહાઁ તો અલૌકિક પ્રકાર હૈ, યાતેં ભાવસંબંધ સૂં સબ અંગીકાર હોત હૈં.

જૈસો પ્રશ્ન, તૈસો ઉત્તર દેય કે રાજા કૂં સમઝાયો.

વચનામૃત-૩૨

એક સમય ગંગાદશમી કે દિના આપ સંગસમાજ સહિત શ્રીયમુનાજી સ્નાન કરવે કૂં પધારે. તબ સબ જલ મેં ખેલ રહે હતે, યામેં સૂં એક વૈષ્ણવ તટ પેં ઠાડો દર્શન કરત હૈ.

તબ આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો-કૈસે ઠાડો હૈ ? સ્નાન ક્યોં નહીં કરત હૈ ? તબ વૈષ્ણવને બિનતી કીની—જે, રાજ ! શ્રીમહારાણીજી મેં સ્નાન કૈસે કિયો જાય ?

તબ આપને આજ્ઞા કીની જો—શ્રીગોકુલ મેં આય કે એક બેર શ્રીયમુનાજલ મેં સ્નાન કિયો ચહિયે. ઐસો માહાત્મ્ય હૈ. શ્રીયમુનાજી અધમ-ઉદ્ધારની હૈ. યે આજ્ઞા કરિ કે વા વૈષ્ણવ કૂં સ્નાન કરવે કી આજ્ઞા કીની. પાછેં આપ અપની બૈઠક મેં પધારે, ઔર સબકે તીન તીન સ્વરૂપ નિરૂપણ કિયે. પાછેં કહ્યો જો-જાકૂં આધિદૈવિક સ્વરૂપ કો દર્શન હોયગો, વાકૂં સબ સ્વરૂપાત્મક રસાત્મક દીખવે મેં આવેગો ઔર વો માહાત્મ્ય મેં પડેગો નાઁહીં, શ્રીગોકુલ મેં રહે કે લૌકિક ક્રિયા કબહૂ કરેગો નાઁહીં.

વચનામૃત-૩૩

ઔર એક સમય આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો અપને ઘર મેં જયંતી મેં उत्सवन्ते च पारणम् કરને કી રીતિ હૈ.

વચનામૃત-૩૪

એક સમય પ્રસંગોપાત્ત આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો-જહૉં, શ્રીઠાકુરજી, શ્રીવલ્લભકુલ એવં ભગવદ્ભક્ત-ભગવન્મંડલી બિરાજત હોય, વહૉં બ્રજ કો ભાવ લાવનો.

વચનામૃત-૩૫

સંવત ૧૯૬૬ કે આસો વદિ ૧૧ કી રાત્રિ કૂં આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો—શ્રીમથુરેશજી અબ બ્રજ છોડિ કે કોટા કાહે કૂં પધારત હૈં? કોઈ સમય યહૉં પધારનો પડેગો.[1] ઐસી આજ્ઞા કરિ કે એકાંત પધારે.

વચનામૃત-૩૬

એક સમય મેનપુરા મેં એક મરજાદી વૈષ્ણવ કે ઘર, સખડી ઘર દેખવે કૂં પધારે. જાય કે દેખે તો રસોઈ મેં બાજરે કી પૂરી હતી. તબ આજ્ઞા કીની જો—તુમ બાજરે કી રોટી પ્રભુ કૂં ધરો હો, સો ઉદરનિર્વાહાર્થ ભલે ધરો; પરંતુ પ્રભુન કી આડી સૂં થોડી સી ગેહૂંકી રોટી કરકે નિત્ય ધરની. પ્રભુ કૂં બાજરે કી રોટી નિત્ય સુહાય નહીં.

વચનામૃત-૩૭

એક સમય આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો—શ્રીપાદુકાજી કી સેવા કૂં મંગલભોગ ધરવે કી રીત નહીં. સ્નાન કરાયે પાછે, સિંગાર ધરે પાછે ભોગ આવે.

વચનામૃત-૩૮

એક સમય આપને આજ્ઞા કીની જો-અપને ઘરમેં ફાગુન કે દિનન મેં ગ્વાલ મેં શ્રીઠાકુરજી ખેલત હૈં, ઔર દૂસરે ઘરમેં રાજભોગ પાછેં ખેલત હૈં.

વચનામૃત-૩૯

એક સમય આપ ગુજરાત કે પ્રદેશ મેં રામપુર ગામ મેં બિરાજત હતે. વહૉં એક વૈષ્ણવ કે ઘર પધરાવની મેં પધારે. તબ વાકે ઘર મેં શ્રી....કો ચિત્રસ્વરૂપ બિરાજત હતો. પાછેં વા વૈષ્ણવ કી આરતી દેખિકે, શ્રીઠાકુરજી કી આરતી કરિકે સ્વરૂપ કે દર્શન કિયે. ચિત્ર સેવા કો સ્વરૂપ શ્રીહસ્ત મેં લેય કે ફિર દેખ્યો, તો ચંદન કે ચોકઠા મેં સ્વરૂપ બિરાજત હતો. ઉપર કૉંચ હતો. વામેં ચિબુક, કુંડલ, પાગ, કટિમેખલા, નૂપુર આદિ સબ સિંગાર, લગાવ તેં લગાય કે ઠરે હતે. સો

+ આપશ્રીનું આ વચનામૃત સત્યસિદ્ધ થયેલું છે. શ્રી મથુરેશજી કોટાથી વ્રજમાં થોડા વર્ષો સુધી બિરાજી, ભાગ્યશાળી જીવોને કૃપા દાન કરીને પાછા સં. ૨૦૩૧ માં કોટા પધાર્યા છે.

દેખિકે સબ ઉખાડ દિયે, ઔર આજ્ઞા કીની જો—ચિત્રસેવા સિંગાર સહિત બિરાજત હૈ. વાકૂં લગાવ સૂં સિંગાર ન કરને. બડી માલા ધરિકે સિંગાર કરને.

વચનામૃત-૪૦

એક બેર આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો—હમારે ઘર કે મુખિયા-ભીતરિયા, હમારે જલઘરે મેં નહાયવે સૂં વાકૂં મરજાદ હોત હૈ. ઔર વૈષ્ણવન કે ઘર ઇન કૂં ન્હવાવે, તબ આજ્ઞા ચહિયે.

વચનામૃત-૪૧

એક સમય આપ કૂં એક વૈષ્ણવને પૂછી—જે, રાજ ! અપને ઘર મેં સૂત કો પવિત્રા શ્રીઠાકુરજી કૂં ધરે જાય ? તબ આજ્ઞા કીની જો-અપને ઘરમેં ધરવે કી રીત નહીં. ઔર હોય તો સિંહાસન પેં ધરે જાય.

વચનામૃત-૪૨

એક સમય આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો—સેવા હૈ સો સ્વરૂપાત્મક હૈ. વામેં શ્રીપાદુકાજી, ઔર શ્રી ચરણ-વસ્ત્રસેવા ઔર હસ્તાક્ષરી નામાંકિત પત્રસેવા યે ભાવાત્મક સદાનંદ સ્વરૂપ હૈં. ઔર ચિત્રસેવા તથા સ્વરૂપસેવા યે સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ હૈં. સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ મેં સાક્ષાત્ સ્વરૂપ કો દર્શન હોય હૈ. યાતેં સ્વરૂપ કૂં સિંગાર હોય હૈ, ઔર ભાવાત્મક સેવા મેં ભાવ સૂં સિંગાર હોત હૈ.

વચનામૃત-૪૩

એક સમય અંતરંગ ભક્ત અમૃતલાલભાઈ પ્રેમી કૂં આજ્ઞા કીની જો-શ્રી....કી માલા કૂં સખડી-અનસખડી ભોગ ધરનો હોય, તબ એક જલ કી લોટી ઔર બીડી-સોપારી કો ટુક અવશ્ય ધરનો. દૂધઘર-મેવા કી સાથ અચવાયવે કી આવશ્યકતા નહીં. રસદાર સામગ્રી હોય, તબ અચવાયે જાય.

વચનામૃત-૪૪

એક સમય પ્રસંગોપાત્ત અમૃતલાલભાઈ પ્રેમી કૂં આજ્ઞા કીની જો—શ્રીગોકુલનાથજી કે વચનામૃત દેખે પાછેં કાલ-ચોઘડિયા-વ્યતિપાત આદિ કછૂ દેખનો નાँહીં. પંચાંગ કી મિતિ દેખ, વચનામૃત દેખ પરદેશગમન કરનો. યામેં કાહૂ બાત કી શંકા કરની નહીં. વિશ્વાસ રાખનો. પ્રભુ આછો હોયગો સો કાર્ય સબ સિદ્ધ કરેંગે.

વચનામૃત-૪૫

એક સમય આપશ્રીને વે પ્રેમી ભક્ત કૂં આજ્ઞા કીની જો-સખડી પ્રસાદ ભગવદીય કે હાથ કો લેનો એ ઉચિત હૈ.

વચનામૃત-૪૬

એક સમય શ્રી ગિરિરાજ મેં જતીપુરા મેં આપ અપને મંદિર મેં બિરાજતે હતે, તબ ઉત્સવ પેં રાત્રિ

કૂં ધોલ બોલવે કે સમય તિલક કે લિયે ખવાસ એક દોના મેં કુંકુમ લે આયો. તબ આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો—કુંકુમ-અક્ષત કટોરા મેં લાવનો. ઉત્સવ સમય દોના મેં ન લાવનો. માંગલિક વસ્તુ દોના મેં લાની અશુભ માની જાય હૈ.

વચનામૃત-૪૭

એક સમય આપશ્રીને આજ્ઞા કીની જો—શુભ કાર્ય મેં ચટાઈ બિછાઈ જાત નહીં.

વચનામૃત-૪૮

શ્રીગિરિરાજ મેં શ્રીમદ્દુજી મહારાજ કો મંદિર હૈ, વામેં એક દિન ચોરી ભઈ. કર્મચારીનને મિલિકે ચોર કૂં પકડ લિયો, મંદિર કે સામને એક વૃક્ષ હતો, વાકે સાથે બાઁધ્યો, કોઈ વૈષ્ણવ ને આપશ્રી કૂં ચોરી કી ઔર ચોર કી બાત કરી. તબ આપ ચોર કૂં દેખને કે લિયે પધારે. ચોર કૂં દેખકે આપશ્રીને કહ્યો યે તો મનુષ્ય હૈ, ચોર નહીં. વાકૂં ભૂખ લગી હોયગી. છોડ દો. ઐસી આજ્ઞા કરિકે વાકૂં બંધન તેં છુડાયો, ઔર ખાયવે કે લિયે મહાપ્રસાદ કો કટોરા ભર કે દિયો.

વચનામૃત-૪૯

એક સમય પ્રસંગોપાત્ત બાત ચલી જો-સંબંધ સાઁચો ચહિયે. જૈસે બિજલી કો કારખાના હજારન કોસ દૂર હોય ઔર યહાઁ તે કલ દબાયવે સૂં તત્કાલ સંબંધ

હોય જાય ઔર બિજલી કો પ્રકાશ ચાલુ હોય જાય હૈ. તૈસે પ્રભુ કો સંબંધ હોત હી જીવ ભગવદ્રૂપ હ્વૈ જાય હૈ. શ્રીઆચાર્યજી કી આજ્ઞા હૈ.-ગંગાત્વેન નિરૂપ્યા સ્યાત્તદ્વ-દત્રાપિ ચૈવ હિ। કીટભ્રમરવત્.

વચનામૃત-૫૦

એક સમય વૈષ્ણવને બિનતી કીની-જે, રાજ! આચાર્યરૂપ શ્રીગુરુદેવ પ્રકટ સમય અપને શ્રીકંઠ મેં તુલસીમાલા ધારન કરત હૈં. ઔર વે શ્રીગુરુદેવ કે શ્રીપાદુકાજી આદિ સેવા મેં બિરાજત હોય, ઇનકે ચરણારવિંદ મેં તુલસીદલ સમર્પે ન જાય, ભોગ મેં હૂ તુલસીજી પધરાય વે કી રીત નહીં. હમારે યહાઁ શ્રીઠાકુરજી કે ચરણારવિંદ મેં તથા ભોગ મેં તુલસીજી સમર્પવે કી રીત હૈ. યહ આજ્ઞા કરકે ગુરુસેવા કરવે કો પ્રકાર દિખાયો.

વચનામૃત-૫૧

એક સમય શ્રીગોકુલ મેં અપની બૈઠક મેં આપશ્રી બિરાજત હતે. તબ એક વૈષ્ણવને પૂછી જો-રાજ! શ્રીબૈઠકજી મેં પવિત્રા ફૂલમાલા કહાઁ તક ધરાયે જાય? તબ આપ ને આજ્ઞા કીની જો-ભાદો વદિ ૬ તાઁઈ ધરાયે જાય. સેન મેં વિજય ભયે પીછે ધરે ન જાય.

વચનામૃત-૫૨

એક સમય એક વૈષ્ણવ ને બિનતી કીની-જે, રાજ! શ્રીપ્રભુ કૂં પવિત્રા ધરવે કો ભાવ કૃપા કરિકે સમઝાઇયે.

તબ આપને આજ્ઞા કીની જો-જૈસે લૌકિક મેં કન્યા અપને પતિ કૂં વરમાલા ધરાવે હૈ, વૈસો હી બ્રહ્મસંબંધ ભયે કો તાત્પર્ય હૈ. લૌકિક મેં વરમાલા આરોપે પાછેં કન્યા અન્ય પુરુષ કૂં મન મેં લાવે, તબ પ્રતિવ્રતધર્મ સૂં ભ્રષ્ટ હોય જાય. તૈસે પવિત્રા ઉત્સવ કે દિન શ્રીપ્રભુ કૂં પવિત્રા ધરાવે હૈં, સો વરમાલા કે ભાવ સૂં હૈ, યાતે લૌકિકવત્ શ્રીપ્રભુન કે સાથ પતિવ્રતધર્મ માનિકે પવિત્રા ધરાયે જાય હૈ. યહ બાત વિસ્મરણ ન હોની ચાહિયે.

વચનામૃત-૫૩

એક સમય આપ કૂં એક વૈષ્ણવ ને પૂછ્યો-જે, રાજ! આપને ઘર મેં જીવ કૂં બ્રહ્મસંબંધ કરાયવે મેં વાકી ઉંમર કો પ્રમાણ દેખવે મેં આવે હૈ કહા? તબ આપને આજ્ઞા કીની જો- અપને ઘર કી રીત સબ ઘરન તેં ન્યારી હૈ. શ્રીવલ્લભાચાર્યજી, શ્રીગુસાંઈજી કી પ્રણાલિકા શ્રીગોકુલેશ ને રાખી હૈ, યાતેં અપને ઘર મેં ઉંમર કો પ્રમાણ નહીં હૈ.

અપને ઘર મેં બાલક કો જન્મ હોય તબ ૧૨ વેં દિન નામ સુનાયો જાત હૈ. ઔર ૪૫ દિન ભયે પાછેં વાકૂં વાકી મૈયા કી ગોદ મેં બૈઠાય કે બ્રહ્મસંબંધ દિયો જાત હૈ. ક્યોં જો વે જીવ કી ઉંમર કો પ્રમાણ અપને ઘર મેં દેખવે કો નહીં હૈ. જૈસે ચતુર્ભુજદાસજી કૂં ૧૨ વેં દિન નામ સુનાયો, ઔર ૪૫ વેં દિન વાકૂં બ્રહ્મસંબંધ કરાયો હૈ. યહ બડેન ને કિયો હૈ, સો અપને ઘર મેં શ્રીઠાકુરજી (શ્રીગોકુલેશજી) કે સમય કી રીત હૈ, સો ચલ રહી હૈ. જીવ કી ઉંમર દેખવે મેં બીચ મેં વાકો મૃત્યુ હૈ જાય, તબ વે જીવ કો અકાજ હોય. યાસૂં જીવ કી ઉંમર ગીની જાત નહીં. યાતેં અપને ઘર મેં ઉંમર નિયામક નહીં હૈ, કૃપાસાધ્ય હૈ. જીવ બોહોત કાલ સૂં શ્રીપ્રભુન તેં વિછર્યો હૈ, સો કૃપા કરિકે બડેન ને યહ રીત રાખી હૈ. યાતેં અપને ઘર મેં બ્રહ્મસંબંધ જબ તે, તબ દિયો જાય હૈ.

વચનામૃત-૫૪

એક સમય આપ શ્રીગોકુલ બિરાજત હતે, તબ એક વૈષ્ણવ ને બિનતી કીની—જે, રાજ! મૈં બ્રજ કી પરિક્રમા કરિ આઊં?

તબ આપને આજ્ઞા કીની જો—સાક્ષાત્ છોડ કે વાકે ચિહ્ન દેખિવે કહા જાત હૈ? જાનો હોય તો અપને ઘર કી પરિક્રમા નીકલે, તબ જાયવે મેં હરકત નહીં. માહાત્મ્ય જાનિકે સ્વરૂપ છોડિ જાયવે કી રીત નહીં હૈ. એક પોત બ્રજ કે સ્થલન કે દર્શન કરને હોય તો મહાનુભાવી ભગવદીય કે સંગ જાનો. વહાઁ દોય-ચાર દિન રહે કે વા સ્થલ કી ભાવના કરની. ઐસે મહાનુભાવ કે સાથ પરિક્રમા કરવે મેં જો સુખ હૈ, સો બહુધા મેં નાઁહીં મિલત હૈ

વચનામૃત-૫૫

સંવત ૧૯૬૮ કે ફાગુન સુદિ ૧૩ કૂં અપને આજ્ઞા કીની જો- યે અબ છેલ્લો મનોરથ હૈ. અનુભવસિદ્ધ હૈ. કોઈ કો મન મતિ દુઃખાઓ. યે આજ્ઞા કરિકે સબન કૂં છેલ્લી પહેરાવની દીની.

ફાગુન વદિ ૧૪ કૂં આપ અપની ઇહલોક કી લીલા સમેટ કે નિત્યલીલા મેં પધારે.

વચનામૃત-રત્નાકર, ભાગ ૧

૩

ગો. શ્રી દામોદરલાલજી મહારાજનાં

૧૮ વચનામૃત

ગો. શ્રી દામોદરલાલજી મહારાજ (મથુરાવારેન)કે

* ૧૮ વચનામૃત *

જીવન-પરિમલ

ગો.શ્રીદામોદરલાલજી મહારાજનું પ્રાકટ્ય સં. ૧૯૪૯ ના ભાદરવા વદિ ૩ ના દિવસે મથુરામાં થયું હતું. આપશ્રીના પિતાશ્રીનું નામ શ્રી ઘનશ્યામલાલજી મહારાજ (સં. ૧૯૩૨, ભારતવર્ષના શ્રેષ્ઠ હાર્મોનિયમ-વાદક), માતુશ્રીનું નામ શ્રીપ્રાણવ્રતી (પાર્વતી) વહુજી, તાતજીનું નામ અનન્યશિરોમણિ શ્રી રમણલાલજી મહારાજ (સં. ૧૯૦૪) અને લઘુ બંધુનું નામ સંગીતકલાધર ગો. શ્રી દ્વારકેશલાલજી મહારાજ (સં. ૧૯૫૬).

કામવનમાળા શ્રીદેવકીનંદનાચાર્યજીના પિતા શ્રીગોવિંદ પ્રભુએ શ્રીદામોદરલાલજી મહારાજના તાતજી શ્રીરમણ પ્રભુને કહેલું કે, ‘રમણલાલજી! મેરી તુમ્હારે યહાઁ પ્રાકટ્ય લેયવે કી ઇચ્છા હૈ.’ તાતજી શ્રી રમણ પ્રભુને

લાલજીના પ્રાકટ્ય પહેલાં અને પછી આ કથનનો અનુભવ થયેલો.

ત્યાર બાદ આપશ્રી માતૃચરણના ઉદરમાં પધાર્યાં. પ્રાકટ્ય પહેલાં એક દિવસે શ્રીરમણ પ્રભુએ ભરતપુરથી બેન્ડ મંગાવવા માટે અંતરંગ માણસને બોલાવીને આજ્ઞા કરી કે,

'અમારે ત્યાં પૌત્રનું પ્રાકટ્ય થનાર છે; તેથી ભરતપુર જઇને બેન્ડ લઈ આવો.'

ત્યારે તેમણે સામો પ્રશ્ન કર્યો કે,

'જો જો, કદાચ પૌત્રી થશે તો ?'

આપશ્રીએ તરત જ મક્કમતાથી કહ્યું : 'પૌત્ર હી હોયગો. ક્યોં કિ બહૂજી કે ઉદરમેં કામવનવારે ગોવિંદ પ્રભુ બિરાજે હૈં. હમકૂં પક્કો અનુભવ હોય ગયો હૈ.'

તાતજીએ વાજિંત્રો આદિની મંગલ તૈયારી કરી રાખી, અને તેના બીજા દિવસે જ, મંગલ પ્રભાતે શ્રીદામોદરલાલજીનું પ્રાકટ્ય થયું.

બાલ્યાવસ્થાથી જ આપશ્રીનું સ્વરૂપ વૈરાગ્યયુક્ત હતું. પુષ્ટિમાર્ગીય સેવા–શૃંગાર, પ્રાચીન વેશભૂષા અને પરંપરાથી પ્રચલિત આચારમર્યાદાના આપશ્રી આગ્રહી હતા. નાણાકીય કોઈ પણ નોટનો સ્પર્શ પણ કરતા નહીં. ભેટમાં કે વ્યવહારમાં ચાંદીના રોકડા રૂપિયાનો જ આગ્રહ રાખતા.

નાનપણથી જ ગ્વાલમંડલીના શ્રીઠાકોરજી પધરાવીને

શૃંગાર કરતા, સાંપ્રદાયિક સેવાપ્રણાલિકાને અનુસરીને મનોરથો પણ કરતા, અને સમવયસ્ક સખાઓને બોલાવી દર્શન કરાવવા સાથે અલૌકિક પ્રેરણાનું દાન કરતા.

સાતમે વર્ષે કડી ગામમાં આપશ્રીનો યજ્ઞોપવીત પ્રસ્તાવ થયો હતો. જનોઈ પછી તાતજી શ્રીરમણ પ્રભુએ એઓશ્રીના અધ્યયનનો સુંદર પ્રબંધ કર્યો હતો.

છોટી ઉંમરથી જ કસરત–કુશ્તીમાં સારો રસ ધરાવતા, તેમજ કુશ્તીબાજો અને પહેલવાનોનું ઉચિત સન્માન પણ કરતા. આપશ્રી પખાવજ (મૃદંગ) વાદન કલામાં અત્યંત કુશલ હતા. ભારતના ઉત્તમ કલાકાર શ્રીમખ્ખનજી પખાવજી પાસેથી પખાવજ વગાડતાં શીખ્યા હતા. અને આગળ જતાં એવું પ્રાવીણ્ય પ્રાપ્ત કર્યું હતું કે, તેમાં કેટલીક સ્વતંત્ર તરજોનો આવિષ્કાર પણ કર્યો હતો. આપશ્રીના દ્વિતીય પુત્ર શ્રીવ્રજરમણલાલજી એ કલા–વારસાને શોભાવી રહ્યા છે.

આપશ્રીનું પ્રથમ લગ્ન ચંદોસી ગામે રેહી શ્રીગોપીનાથ લાલાજીનાં મોટાં લાલીજી શ્રીચંદ્રાવતી વહુજી સાથે સં. ૧૯૫૭માં થયું હતું. આ વહુજીથી આપશ્રીને ત્રણ સંતાનો થયાં હતાં : ૧. શ્રીલાલજી, ૨. શ્રીપુરુષોત્તમલાલજી (સં. ૧૯૬૮ના માગશર વદિ ૧૩) અને ૩. બેટીજી શ્રીમન્નૂબા.

પુત્ર શ્રીપુરુષોત્તમલાલજી કોટામાં શ્રીબડે મહાપ્રભુજીની ગાદી ઉપર બિરાજે છે. શ્રીમન્નૂબા બેટીજી પોરબંદરમાં કાકાજી શ્રીદ્વારકેશલાલજી પાસે જ રહેતાં.

શ્રીદામોદરલાલજી મહારાજ અલ્પ સંખ્યામા જ બ્રહ્મસંબંધ આપતા; પોતાનું ઉચ્છિષ્ટ કોઈને દેતા નહીં; ઘણા દિવસો સુધી તો કેવળ ફલાહાર ઉપર જ રહેતા; સદા માનસીમાં જ નિમગ્ન રહેતા; યાવની (ઉર્દૂ અને અંગ્રેજી) ભાષા ક્યારેય બોલતા નહીં; જ્યારે વચનામૃત કરતા ત્યારે તેના ભાવમાં મગ્ન બની જઈ ગદ્ગદ અને રોમાંચિત થઈ જતા.

લઘુ બંધુ શ્રીદ્વારકેશલાલજી મહારાજ ઉપર અત્યંત પ્રેમભાવ રાખતા. જ્યારે જ્યારે એમને મળતા કે તરત જ મુખારવિંદમાંથી મૂળપુરુષની પંક્તિ સરી પડતી કે—

‘દ્વારકેશ નિરોધ માંગે, યહી ફલ કી આસ હૈ.’

તદુપરાંત પ્રસન્નતામાં ઘણી વાર આજ્ઞા કરતા કે, ‘હમ ઔર દ્વારકેશ એક હૈં. હમારો દોનોંન કો ભાવ એક હી હૈ.’

શ્રીદામોદરલાલજી મહારાજનાં પ્રથમ પત્નીએ લીલા કર્યા પછી થોડા સમય બાદ એઓશ્રીનું દ્વિતીય લગ્ન, જૂનાગઢવાળા શ્રીગોકુલેશજી મહારાજનાં શ્રીદેવકા બેટીજીનાં મોટાં લાલીજી શ્રીચંદ્રપ્રિયા વહુજી (શાન્તુબા) સાથે સં. ૧૯૮૨ ના વૈશાખ સુદિ ૫ ના દિવસે મથુરા મુકામે થયું હતું. આ દ્વિતીય વહુજીનાં બે સંતાનો બિરાજે છે: ૧. શ્રીવ્રજરમણલાલજી(શ્રીમટ્ટૂલાલજી), ૨. શ્રીસુંદરપ્રિયા બેટીજી (રાજા). શ્રીદામોદરલાલજી મહારાજના બંને પુત્રો વિદ્વાન, સૌમ્ય, વિનયશીલ અને ઉભયવિધ સેવાપરાયણ છે.

શ્રીવ્રજરમણલાલજીએ પિતૃચરણના મૃદંગવાદન કલાવારસાને દીપાવ્યો છે.

લઘુ બંધુ શ્રીદ્વારકેશલાલજીને ત્યાં બે બેટીજી થયા પછી દીર્ઘ સમય સુધી લાલબાવાનું પ્રાકટ્ય થયું નહોતું. એ સંબંધી આપશ્રી આજ્ઞા કરતા કે, ‘તુમ્હારે યહાઁ લાલ અવશ્ય પ્રગટેંગે ઔર હમ આનંદ સૂં નંદમહોત્સવ કરેંગે.’ પછી જ્યારે શ્રીમાધવરાયજીનું પ્રાકટ્ય થયું, ત્યારે એઓશ્રી મથુરાથી પોરબંદર પધાર્યા હતા અને આનંદ કર્યો હતો.

ભોજનમાં આપશ્રીને વિવિધ પ્રકારની સામગ્રી અને તેમાંય વિશેષતઃ રસદાર બૂંદી અને દાળઢોકળી અત્યંત પ્રિય હતી. શ્રીદ્વારકેશલાલજી પાકકલામાં કુશલ હોવાથી સાથે બિરાજતા હોય ત્યારે જે ઇચ્છા થાય તે આજ્ઞા કરતા અને કહેતા: ‘તેરે હાથકી રસોઈ મોકૂં બોહોત પ્રિય હૈ.’

સં. ૧૯૯૮ માં જ્યારે સિંધનો પ્રદેશ કરીને એઓશ્રી પાછા મથુરા પધાર્યા, ત્યારે કૌટુંબિક કારણવશાત્ પોતાને મંદિરે ન પધારતાં ધર્મશાળામાં બિરાજ્યા. આ પ્રદેશમાં જ શ્રીઅંગ અસ્વસ્થ થયું હતું. નાના ભાઈ શ્રીદ્વારકેશલાલજી પણ તે સમયે સહકુટુંબ મથુરા બિરાજતા હતા. જ્યેષ્ઠ બંધુના ઔષધોપચારમાં એઓશ્રીએ ઘણી જ મહેનત કરી, પરંતુ દર્દ દિવસે દિવસે વધતું ગયું અને શ્રીઅંગ ક્ષીણ થતું ગયું!

ત્રણેક વર્ષ પહેલાં કોટાના સ્ટેશનના વેઇટિંગ રૂમમાં

ગાડીની પ્રતીક્ષા કરતા આપશ્રી બિરાજતા હતા, ત્યારે પુત્ર શ્રીપુરુષોત્તમલાલજીને ભવિષ્યવાણી કરતા હોય તેમ આજ્ઞા કરી: ‘અબ શ્રીઠાકુરજી હમારી યાદ કરે હૈં. અબ તો જલ્દી પહોંચનો હૈ, પરંતુ અભી તીન વર્ષ ભૂતલ પેં હૈં.’ આ માંદગી વખતે એ ત્રણ વર્ષની સમયમર્યાદા આવી ગઈ લાગતી હતી. શ્રીઅંગ અસ્વસ્થ હોવા છતાં, લઘુ બંધુ શ્રીદ્વારકેશલાલજી પ્રેમાગ્રહ ભરેલી વિનંતીને માન આપીને ‘વસંતપંચમી’ને દિવસે મંદિરે પધાર્યા અને અપરસમાં સ્નાન કરી, શ્રી....ને પ્રસન્નતાથી ખેલાવીને નાના ભાઈને કહ્યું:

‘યા દેહ સૂં હમારી છેલ્લી સેવા હૈ.’

સં. ૧૯૯૮ના ફાગણ સુદિ ૯ને મંગળવારે આપશ્રીએ શ્રીદ્વારકેશલાલજીને આજ્ઞા કરી:

‘દ્વારકેશ! કછુ ચૈન નાઁહીં પરત. શ્રીનાથજી કી ભાવના ઔર સેવાપ્રકાર સુનનો હૈ.’

‘હાઁ, જે!’—આમ કહીને શ્રીદ્વારકેશલાલજીએ આજ્ઞાનુસાર શ્રવણ કરાવ્યું. સાંભળતાં સાંભળતાં જ એઓશ્રી ધ્યાનમગ્ન બની ગયા!

પોતાના મંદિરની સામે જ શ્રીયમુનાજી બિરાજતાં હોવાથી બેઠકની બારીમાંથી શ્રીયમુનાજી સામી દૃષ્ટિ કરી, હાથ જોડીને વિનંતી: ‘હે શ્રીયમુનાજી!’–આમ કહીને પાસે ઊભેલાઓને પૂછ્યું: ‘શ્રીયમુનાજી નહીં આઈ?’

તે વખતે શ્રીયમનાજીમાં જલ નહોતું. પરંતુ વિનંતી થતાં થોડી વારમાં જ ખળખળ વહેતું જલ છેક ઘાટ સુધી આવી ગયું! તરત જ શ્રીયમુનાજી પધાર્યાની જાણ થતાં આપશ્રીને વિનંતી કરી: ‘જે, રાજ! શ્રીયમુનાજી પધારે હૈં.’

ત્યારે પોતે અત્યંત પ્રસન્ન થઈને બારીમાંથી દર્શન કરી, નમન કરતાં બોલ્યા:

‘વાહ! શ્રીયમુનાજીને બહોત કૃપા કરી. અબ બડો આનંદ ભયો. અબ જાનો હૈ.’ પછી ‘અબ હમ શાંતિ સૂં સોવેંગે. તુમ લોગ સોય જાઓ’— એમ આજ્ઞા કરીને પોઢયા.

સં. ૧૯૯૪ના ફાગણ સુદિ ૧૦ બુધવાર, તા. ૨૫-૨-૪૨ના દિને બ્રાહ્મમુહૂર્તમાં શ્રીદ્વારકેશલાલજી મહારાજ આવીને જુએ છે તો આપશ્રી શાંતિથી પોઢયા હોય એવું લાગતું હતું, પરંતુ નિત્યલીલામાં પધારી ગયા હતા.

લીલા કર્યા પછી શ્રીદામોદરલાલજીએ એક દિવસે દ્વારકામાં શ્રીકમલા બેટીજી(શ્રીદ્વારકેશલાલજી મહારાજનાં સાસુ)ને સ્વપ્નમાં આજ્ઞા કરી કે, ‘શ્રીમહાપ્રભુજી કૂં દારઢોકરી આરોગાઓ.’

આજ્ઞાનુસાર શ્રીકમલા બેટીજીએ દાળ-ઢોકળીની સામગ્રી સિદ્ધ કરી શ્રીદ્વારકાપુરીમાં બેઠકજીમાં શ્રીમહાપ્રભુજીને આરોગાવી બીજે દિવસે પુનઃ સ્વપ્નદર્શન આપી,

પ્રસન્નતા બતાવી કે, 'હમ બી દાર-ઢોકરી આરોગે હૈં, હમકૂં બહોત ભાઈ હૈ.'

અહીં 'શ્રીદામોદરલાલજી મહારાજ કે ૧૮ વચનામૃત' પ્રસિદ્ધ થાય છે.

વચનામૃત-૧

આપશ્રી કાઠિયાવાડમાં પોરબંદરથી ખીરસરા થઈ બારાડીમાં પધારતા હતા. સાથે સોઢાણાવાળા શ્રીદામોદરભાઈ મરજાદીના પિતાશ્રી નાનજી બાપા અને જેતપુરવાળા શ્રીબાબુભાઈ મરજાદી હતા. પાત્ર વગર વચનામૃત કરતા નહીં. મોટરમાં રવાના થયા પછી આગળ ચાલતાં આપશ્રીએ પ્રસન્ન વદને નાનજી બાપાને આજ્ઞા કરી કે,

'નાનજીભાઈ! વૈષ્ણવન કૂં શ્રીવલ્લભાધીશ કો સ્વરૂપ-જ્ઞાન યથાર્થરૂપ મેં નહીં હોયવે સૂં ફલપ્રાપ્તિ મેં વિલંબ હોય હૈ.'

ત્યારે નાનજી બાપાએ વિનંતી કરી કે,

'જે, જે, વૈષ્ણવોને શ્રીવલ્લભ વિના, શ્રીગુરુદેવ કે શ્રી વલ્લભના બાલકો વિના બીજું કાંઈ સર્વસ્વ નથી. અમારી એ સ્વરૂપોમાં દૃઢ આસક્તિ થતી નથી, તેનું કારણ સમજાવવાની કૃપા કરો.'

આપશ્રીએ અતિ પ્રસન્ન થઈને આજ્ઞા કરી:

'નાનજીભાઈ! પ્રથમ તો વૈષ્ણવન કૂં બડ઼ેન કે આગે પ્રેમ-દૈન્ય-વિનય સૂં કેસે બૈઠનો, ઉઠનો, વાકો જ્ઞાન રખનો ચહિયે. પતિવ્રતા સ્ત્રી આપને પતિ કે સન્મુખ કિતનો વિનય-વિવેક રાખે હૈ, કિતની સાવધાન હોય કે રહે હૈ? વૈસે વિનય-વિવેકયુક્ત સાવધાન રહેનો ચહિયે. બડ઼ેન કે સન્મુખ જાય કે નેત્રન સૂં હી કોટાનકોટિ દંડવત્ અંગીકાર કરાયવે કો ભાવ આનો ચહિયે. સમયાનુસાર અનુકૂલ રહેનો, બડ઼ેન કી પ્રસન્નતા કો કારણ હોય હૈ. ગુરુદેવ કો મનોભાવ પરખિ કેં અનુકૂલ રહેનો, યે દાસભાવ કા પ્રધાન લક્ષણ હૈ.'

વચનામૃત-૨

સં. ૧૯૪૨માં આપશ્રીને ત્યાં છોટા લાલબાવા શ્રી વ્રજરમણલાલજીનું પ્રાકટ્ય જૂનાગઢમાં થયું, ત્યારે આપશ્રીએ છઠ્ઠીનો પ્રસ્તાવ બાબરા મુકામે ઉત્સાહપૂર્વક મનાવ્યો. જમનાદાસભાઈ કોયલીવાળા આપશ્રીની સાથે હતા. તેમને આગલે દિવસે સાંજના બોલાવીને આજ્ઞા કરી કે,

'કલ હમારો કેસરસ્નાન હોયગો. મંગલા હોય ચુકે પીછે મનોરથી કૂં તૈયાર રખિયો.'

બીજે દિવસે મંગલા સમયે મનોરથી હાજર હતા. વૈષ્ણવોની ભીડ ઘણી જ હતી. કેસરી ધોતી-ઉપરણા તૈયાર રાખી, ખવાસને કોરું કેસર આપીને કેસરી જલ તૈયાર કરવાનું જમનાદાસભાઈ કહેતા હતા, ત્યાં તેમના હાથમાંથી કેસરનો કટોરો લઈને આપશ્રીએ સરોષ આજ્ઞા કરી:

'જમનાદાસ! તોકૂં ઇતનો બી જ્ઞાન નહી હૈ? બુલાવ, મનોરથી કૂં.'

આજ્ઞા થતાં મનોરથી ત્યાં પાસે આવ્યાં. તેમના હાથમાં પોતાના શ્રી હસ્તથી થોડુંક કેસર આપીને આજ્ઞા કરીઃ

'હાં...., અબ કેસરસ્નાન કરાઓ.'

મનોરથી બહેને અદ્ધરથી ચરણાવિંદ ઉપર કોરું કેસર પધરાવ્યું, ભેટ ધરી. તે પ્રમાણે અન્ય વૈષ્ણવોએ પણ તેનું અનુસરણ કર્યું. જેમની પાસે નોટ હતી, તેમને આજ્ઞા કરી કે 'કલદાર રૂપૈયા ધરો; કાગજ મત ધરિયો.' આજ્ઞા થતાં વૈષ્ણવો નોટને બદલે રોકડા રૂપિયા મંગાવીને ધરવા લાગ્યા.

કેસરસ્નાનનો વિધિ પૂર્ણ થયા પછી આપશ્રીએ જમનાદાસભાઈને આજ્ઞા કરી કે,

'જમનાદાસ ! તોકૂં ઈતની સમઝ નહીં હૈ કિ હમારે યહાં લાલાબાવા કો પ્રાગટ્ય ભયો હૈ. વા નિમિત્ત હમ છઠ્ઠી કો પ્રસ્તાવ યહાં મનાય રહે હૈં ? દસ દિન તાંઈ હમકૂં પિંડરૂ લગે હૈ. પિંડરૂ મેં જલકો સ્પર્શ હોય કહા ? યા હી કારણ સૂં હમને કોરે કેસર સૂં કેસરસ્નાન કિયો હૈ. યાતેં આચારમર્યાદા કો પાલન ભયો ઔર વૈષ્ણવન કો મનોરથ ભી સિદ્ધ ભયો. દોનોં કાર્ય વિવેક સૂં સિદ્ધ ભયે.'

વચનામૃત-૩

કાઠિયાવાડના પ્રદેશમાં એક દિવસે મેઘજીભાઈ નામના એક વૈષ્ણવે આપશ્રીને પ્રશ્ન કર્યો :

'કૃપાનાથ ! ભગવન્મંદિરમાં શ્રી ઠાકોરજી સન્મુખ ખંડપાટ, ખિલોનાં, પિછવાઈ વગેરે જે જે વસ્તુઓ ધરવામાં આવે છે, તે સ્વરૂપાત્મક તેમ જ ભાવાત્મક છે; પરંતુ જ્યારે ખિલોનાં વડાં કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેને ટોકરા કે તબકડીમાં આડાંઅવળાં, ઊંધાંસીધાં જેમતેમ પધરાવે છે, તેનું શું કારણ ?'

ત્યારે આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી : 'અનોસર મેં ખિલોનાન કૂં શ્રી ઠાકુરજી કો વિયોગ હોય હૈ. યા વિયોગ કે કારણ ઉનકી દેહાનુસંધાન રહિત દશા હોય હૈ. યા હી કારણ સૂં ખિલોનાન કૂં ટોકરા વા તબકડી મેં જૈસેતૈસે ધર દેયઁ હૈં.'

વચનામૃત-૪

એક વાર એક વૈષ્ણવે પૂછ્યું કે, 'કૃપાનાથ ! શ્રીનાથદ્વારમાં એક તાળું છે, તેને વૈષ્ણવો પોતાના હાથથી સ્પર્શ કરી, નેત્ર ઉપર લગાવે છે, તેનું શું કારણ ?'

પ્રત્યુત્તરમાં આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી : 'વૈષ્ણવ ! દેખો, તારામંગલ હોય વે કે પીછે શ્રી...કે દર્શન નહીં હોય હૈં, યે તારો શ્રીમહાપ્રભુજીકો શ્રીહસ્ત હૈ. શ્રીમહાપ્રભુજી, શ્રીસ્વામિનીજીરૂપ હૈં. યાસૂં શ્રીસ્વામિનીજી કી મુદ્રિકા કે ભાવ સૂં મંદિર મેં તાલામંગલ હોય હૈ. શ્રી સ્વામિનીજીસ્વરૂપ શ્રીમહાપ્રભુજી કી કૃપા હોય વે સૂં શ્રી ઠાકુરજી કે દર્શન હોય હૈં. શ્રીસ્વામિનીજી સ્વરૂપ આચાર્ય-

'શ્રી કી મુષ્ટિકા કે ભાવ સૂં યે તારો સ્વરૂપાત્મક ઔર ભાવાત્મક હૈ. યા કો ભાવ બિચારિકેં સ્પર્શ કરેં, તો હૃદયમેં ભાવ સ્થિર હોય.'

વચનામૃત-૫

શ્રીઠાકુરજી જા ગાદી પે બિરાજે હૈં, વહ ગાદી શ્રીયશોદાજી કે ભાવ સૂં આવે હૈ. અર્થાત્ શ્રીઠાકુરજી, શ્રીયશોદાજી કી ગોદ મેં બિરાજે હૈં, દાહિની ઓર કો તકિયા શ્રી સ્વામિનીજી કે ભાવકો હૈ ઔર બાઁયી ઓર કો તકિયા શ્રીકુમારિકાજી કે ભાવ કો હૈ.

વચનામૃત-૬

શ્રીઠાકુરજી કૂં પંચામૃત હોય હૈ વામેં દૂધ શ્રીસ્વામિનીજી કે ભાવ સૂં, દહી શ્રીચંદ્રાવલીજીકે ભાવ સૂં, ઘૃત શ્રીયમુનાજી કે ભાવ સૂં, બૂરો શ્રીકુમારિકાજીકે ભાવ સૂં ઔર શહદ શ્રીપુલિંદીજી કે ભાવ સૂં આવે હૈં. શ્રીપુરુષોત્તમ તો વૈસે હી શુદ્ધ હૈં. ઉનકૂં શુદ્ધ હોય વે કી કહા આવશ્યકતા? પરંતુ નહીં, પ્રભુ ઇન પાઁચન કે ભાવ સૂં હી શુદ્ધ હોય હૈં.

વચનામૃત-૭

શ્રીમહાપ્રભુજીને સેવા કે આઠ કે સમય દર્શન યાસૂં રાખે હૈં જો જીવ અષ્ટપ્રહર સેવા મેં લગ્યો રહે.

વચનામૃત-૮

'**તારા** મંગલ હોય ગયો' યાકો અર્થ હૈ કિ તારારૂપ બ્રજ ઔર મંગલરૂપ શ્રીઠાકુરજી, અર્થાત્ રમણ હ્વૈ ગયો.

વચનામૃત-૯

હોરી કે ખેલ મેં ચંદન શ્રીસ્વામિનીજી કે ભાવ સૂં, ગુલાલ શ્રીચંદ્રાવલીજી કે ભાવ સૂં, અબીર શ્રીકુમારિકાજી કે ભાવ સૂં ઔર ચોવા શ્રીયંમુનાજી કે ભાવ સૂં આવે હૈં. રંગ યા ભાવ સૂં આવે હૈં કિ શ્રીસ્વામિનીજી ઔર શ્રીઠાકુરજી કો રંગ મેં રંગ મિલ જાય, પિચકારી, મિલવે કી સૂચના કરે હૈ.

વચનામૃત-૧૦

શ્રી વ્રજભક્તાન કે પ્રેમ કી ધારા ઉષ્ણકાલ મેં કુહારા હૈ. તાસૂં કુહારા કો જલ શ્રીયમુનાજી મેં યા કોઈ જલાશય મેં પધરાવનો. અર્થાત્ વહ જલ કોઈ ખરાબ જગહ મેં ન જાય.

વચનામૃત-૧૧

મંગલા શ્રીયશોદાજી કે ભાવ સૂં, શૃંગાર શ્રીસ્વામિનીજી કે ભાવ સૂં, ગ્વાલ અંતરંગ ગ્વાલન કે ભાવ સૂં, ગોપીવલ્લભ વ્રજભક્તાન કે ભાવ સૂં, રાજભોગ શ્રીસ્વામિનીજી કે ભાવ સૂં, ઉત્થાપન શ્રીપુલિંદીજી કે ભાવ

સૂં, ભોગ શ્રીસ્વામિનીજી કે ભાવ સૂં, સંધ્યા શ્રીઠાકુરજી ગાય ચરાયકેં આવેં યાકે ભાવ સૂં ઔર સેન શ્રીસ્વામિનીજી કેં ભાવ સૂં હોય હૈં.

વચનામૃત-૧૨

જો લીલા કે કરિવે મેં શ્રીઠાકુરજી કૂં શ્રમ ભયો, વહ લીલા મર્યાદા હૈ. જૈસે નાગદમન લીલા, અસુરસંહારાદિ લીલા ઇત્યાદિ. યે લીલા વ્યૂહાત્મક સ્વરૂપ કે દ્વારા ભઈ હૈ.

વચનામૃત-૧૩

મથુરાજી મેં હૂ શ્રીયમુનાપાન કેવલ વલ્લભઘાટ પે શ્રીગોકુલ કે ભાવ સૂં કિયો જાય.

વચનામૃત-૧૪

ચૌરાસી વૈષ્ણુવ, ચૌરાસી ગ્રંથ, ચૌરાસી કોસ કી યાત્રા, ચૌરાસી બૈઠક ઔર બ્રહ્મસંબંધ મંત્ર કે અક્ષર ચૌરાસી યાસૂં હૈં જીવ કૂં ચૌરાસી લક્ષ યોનિ મેં સૂં નિકારનો. ચૌરાસી કોસ કી બ્રજ પરિક્રમા કરિવે સૂં, ચૌરાસી ગ્રંથ પાઠ કરિવે સૂં, ચૌરાસી વૈષ્ણુવન કી વાર્તા પઢિયે સૂં, ચૌરાસી અક્ષર કે બ્રહ્મસંબંધ મંત્રકો જપ કરિવે સૂં જીવ, જગત મેં ચૌરાસી લાખ યોનિ મેં પડ઼િવે સૂં બચ જાયગો.

વચનામૃત-૧૫

બાલલીલા મેં સ્નેહ, કિશોર લીલામેં આસક્તિ ઔર રાજ લીલા મેં વ્યસન આવે હૈ. રાજ લીલા મેં રાજભોગ ઔર ભોગ કે સમય કો સમાવેશ હોય હૈ.

વચનામૃત-૧૬

નિત્ય કી એક ઝારી જો આવે હૈ વહ શ્રીસ્વામિનીજી કે ભાવ સૂં આવે હૈ. રાજભોગ મેં કેવલ જો દૂસરી ઝારી આવે હૈ સો શ્રીયમુનાજી કે ભાવ સૂં આવે હૈ. બંટા શ્રી કુમારિકાન કે ભાવ સૂં આવે હૈ.

વચનામૃત-૧૭

વૈસે તો નિત્ય કે ખેલ મેં શ્રીઠાકુરજી શ્રીહસ્ત મેં છોટી પિચકારી ધરે હૈં; પરંતુ ડોલ ઉત્સવ કે દિન નહીં આવે.

વચનામૃત-૧૮

એક દિવસે જૂનાગઢમાં ભોજન કરીને આપશ્રી ગાદી ઉપર તકિયાને અઢેલીને બિરાજતા હતા, ત્યારે ચકુભાઈની પ્રેરણાથી પ્રેમજીભાઈ કંસારાએ પૂછયું કે 'જે રાજ ! હોરીખેલ કયા યૂથાધિપતિના ભાવથી છે ?'

પ્રશ્ન સાંભળતાં જ આપશ્રી ગાદીમાં બેઠા થઈ ગયા અને કહ્યું :

'હોરી કો ખેલ શ્રીચંદ્રાવલીજી કે ભાવ સૂં હૈ. શ્રીચંદ્રાવલીજી પરકીયા હૈં. ઔર ખેલ કો સુખ પરકીયા મેં અધિક આવે હૈ. ક્યોં કિ, શ્રીસ્વામિનીજી મેં નેક સ્વકીયત્વ હૈ, હોરી મેં શ્રીચંદ્રાવલીજી કી મુખ્યતા ઔર રાસ મેં શ્રીસ્વામિનીજી કી. યા હી તેં અષ્ટપદીમેં શ્રીચંદ્રાવલીજીસ્વરૂપ 'રાધે તવ પૂરયતુ મનોરથ....'

ઇતિ શ્રીદામોદરલાલજી મહારાજ (મથુરાવારેન કે)
૧૮ વચનામૃત સંપૂર્ણ.

વચનામૃત-રત્નાકર, ભાગ ૧

૪

સંગીતકલાધર ગો. શ્રી દ્વારકેશલાલજી મહારાજનાં

૧૫ વચનામૃત

સંગીતકલાધર
ગો. શ્રી
દ્વારકેશલાલજી મહારાજનાં

* ૧૫ વચનામૃત *

જીવન-પરિમલ

સંગીતકલાધર ગો. શ્રી દ્વારકેશવલાલજી મહારાજનું પ્રાકટ્ય સં. ૧૯૫૬ ના ચૈત્ર વદિ ૧ ના દિને પોરબંદરમાં થયું હતું. પિતાશ્રીનું નામ શ્રી ઘનશ્યામલાલજી મહારાજ અને માતુશ્રીનું નામ શ્રી પ્રાણવતી (શ્રી પાર્વતી) વહુજી. ભક્તિમતી મીરાંબાઈના પિત્રાઈ ભાઈ મેડતાવાળા રાજા જયમલ્લજીના સેવ્ય શ્રી મદનમોહનલાલજી (યુગલ-સ્વરૂપ) આપશ્રીના મંદિરમાં બિરાજે છે. આપશ્રીના વડીલ બંધુનું નામ શ્રી દામોદરલાલજી.

આપશ્રીનું પ્રાકટ્ય થયું ત્યારે સં. ૧૯૫૬ માં દુષ્કાળ હતો અને પ્લેગની ભયંકર બિમારી ચાલતી હતી. આને કારણે મંદિરના સેવકો સેવા કરીને રાતના 'મહારાજ બાગ' માં ચાલ્યા જતા. પિતાશ્રી ઘનશ્યામલાલજી મહારાજ એ સમયે મુંબઈ બિરાજતા હતા.

શ્રી દ્વારકેશલાલજી મહારાજનાં ભાભીજી શ્રી પ્રાણવતી વહુજી પાસે મણિબહેન નામનાં એક વૈષ્ણવ બાઈ રહેતાં. એક દિવસે શ્રી મદનમોહનલાલજીનાં દર્શન કરતી વખતે આ બાઈએ ખોળો પાથરીને દંડવત્ કરતાં શ્રી મદનમોહનલાલજીને વિનંતી કરી કે,

‘અમારાં ભાભીજીને એક લાલબાવા છે; પરંતુ એઓશ્રી તો મથુરા બિરાજે છે. હવે બીજા એક લાલબાવા શ્રીનું પ્રાકટ્ય થાય તો અહીં બિરાજીને આપશ્રીને લાડ લડાવે, તેવી કૃપા કરો.’

મણિબાઈની આ વિનંતીનો શ્રી ઠાકોરજીએ જાણે સ્વીકાર કર્યો હોય તેમ તરત જ વેણુજી વડાં થઈ ગયાં !

ત્યાર પછી સામે વર્ષે જ શ્રી દ્વારકેશલાલજી મહારાજનું પ્રાકટ્ય થયું. અનન્ય શિરોમણિ તાતજી શ્રી રમણલાલજી મહારાજ એ વખતે કાશીમાં બિરાજતા હતા. ત્યાં શ્રી જીવનલાલ મહારાજ (કાશીવાળા) ઉપર પોરબંદરથી તાર ગયો. એઓશ્રીનો છડીદાર બલકરણ, શ્રી તાતજી મહારાજને વધાઈ આપવા ગયો :

‘જે જે કી જે હો ! પોરબંદર મેં આપ કે યહાँ પૌત્ર કો પ્રાગટ્ય ભયો.’ વધાઈ સાંભળતાં જ આપશ્રીએ અતિશય પ્રસન્ન થઈને પોતાના શ્રીહસ્તમાં સોનાનાં નકોર કડાં પહેર્યાં હતાં; તે બલકરણને વધાઈમાં આપી દીધાં ! પછી શ્રીહસ્તથી અષ્ટાક્ષર મંત્ર લખી, તેને અને પ્રસાદી તુલસીની કંઠીને કવરમાં નાખીને પોરબંદર મોકલાવ્યાં, તે સાથે સૂચના લખી કે ‘આ અષ્ટાક્ષર વાંચીને બાવાને જમણા કાનમાં ત્રણ વખત ‘શ્રીકૃષ્ણઃ શરણં મમ’ સંભળાવીને તાતજીની પ્રસાદી તુલસીની માળા મોકલી છે, તે પહેરાવજો.’ તાતાજીની આ કૃપાપ્રસાદીથી શ્રી દ્વારકેશલાલજી મહારાજનું સમગ્ર જીવન ભગવન્મય અને સ્નેહાર્દ્ર બની ગયું !

શ્રી દ્વારકેશલાલજી મહારાજનો ‘યજ્ઞોપવીત પ્રસ્તાવ’ પોરબંદરમાં સં. ૧૯૬૮ માં થયો હતો. એઓશ્રીનું પ્રથમ લગ્ન સં. ૧૯૭૨ ના ફાગણ સુદિ ૨ ના દિવસે દ્વારકાવાળા કરંજી શ્રી બલદેવલાલજી અને સેવાપરાયણ શ્રી કમલા બેટીજીનાં સુશીલા પુત્રી શ્રી રત્નપ્રભા વહુજી (નાથુબા) સાથે થયું હતું. શ્રી રત્નપ્રભા વહુજી પણ પતિદેવની જેમ સેવા-કથાની આસક્તિવાળા હતાં. આ દંપતીએ વિવિધ મનોરથો દ્વારા શ્રી મદનમોહનલાલજીને જે લાડ લડાવ્યાં છે, તે ચિરસ્મરણીય રહેશે.

પતિ–પત્ની કાવ્યરચનામાં પણ નિપુણ હોવાથી બંનેએ અસંખ્ય ધોળ–પદ–કીર્તનોની રચના કરી છે. વહુજીની કવયિત્રીછાપ ‘કુમુદિની’ છે. એઓશ્રીનાં ૧. નવવિલાસના ગરબા તથા ૨. રસિક કૌમુદી નામક બે પુસ્તકો છપાઈ ગયાં છે, જે વૈષ્ણવ જનતામાં ઘણાં જ પ્રિય થઈ પડયાં છે.

શ્રી દ્વારકેશલાલજી મહારાજશ્રીએ મુંબઈ-મોટા મંદિરવાળા ગો. શ્રીગોકુલનાથજી મહારાજની પ્રેરણાથી વિદ્યાધ્યયન કર્યું હતું. સુપ્રસિદ્ધ વિદ્વાન શ્રી મગનલાલ શાસ્ત્રીજીએ શ્રી સુબોધિનીજીની પંક્તિ લગાડતાં શીખવ્યું હતું, ત્યારથી એઓશ્રીના સ્વાધ્યાય તેમજ વાચન–મનમાં શ્રી સુબોધિનીજીની મુખ્યતા રહી હતી.

સં. ૧૯૮૫ માં એઓશ્રીએ સ્વતંત્ર રીતે વ્રજપરિક્રમા કરી હતી. ત્યાર પછી પણ એકાદ–બે પરિક્રમા કરી હતી. સં. ૨૦૧૬ માં પોતાના પરિવારને તેમ જ અનુયાયી વર્ગને સાથે લઈને વ્રજની બેઠકયાત્રાનો આનંદ લીધો હતો.

આપશ્રીનું દ્વિતીય લગ્ન સં. ૧૯૯૭ ના જેઠ વદિ ૯ ના દિવસે-પ્રથમ વહુજીનાં નાનાં બહેન શ્રી કમલપ્રભા વહુજી (છમકલબા) સાથે દ્વારકામાં થયું હતું, એઓશ્રી પણ કવયિત્રી હતાં અને 'શ્યામા'ના ઉપનામથી કાવ્યરચના કરતાં. આ વહુજીથી આપશ્રીને બે લાલબાવાઓ થયા હતા, પરંતુ બંને અલ્પ વયમાં જ લીલાસ્થ થયા હતા.

પ્રથમ પત્ની શ્રી રત્નપ્રભા વહુજીનાં ચાર સંતાનો ૧. શ્રી માધવરાયજી અને ૨. શ્રી રસિકરાયજી–આ બે લાલબાવાશ્રી અને ૧. શ્રીરસિકપ્રિયા બેટીજી (શ્રીપન્નૂબા) અને ૨. શ્રી મહાલક્ષ્મી બેટીજી (મોરબા) નામક બે બેટીજીઓ છે. બંને લાલબાવાશ્રીમાં મહાનુભાવ પૂર્વજોના ઉત્તમ સંસ્કારોનો આવિર્ભાવ થયેલો જોવામાં આવે છે.

પૂજ્ય પિતાશ્રી ઘનશ્યામલાલજી મહારાજ જેવા શ્રેષ્ઠ હાર્મોનિયમવાદક હતા, તેવા જ આપશ્રી પણ ઉત્તમ કોટિના વાદ્યકલાકાર હતા. હાર્મોનિયમના પાસાઓ ઉપર સધાયેલી કરાંગુલિઓનું નર્તન થતું કે શ્રોતાજનોનાં માનસ-ચક્ષુઓ સમીપ રાગનું સાકાર સ્વરૂપ ખડું થઈ જતું!

સં. ૨૦૦૮ માં કલકત્તાની 'ઑલ ઇન્ડિયા મ્યુઝિક કોન્ફરન્સ' તરફથી આપશ્રીને માનભર્યું નિમંત્રણ મળતાં ત્યાં પધાર્યા હતા અને તા. ૩૦–૫–૫૨ના દિને યુનિવર્સિટીની વિશાળ હૉલમાં કલકત્તાના લૉ મિનિસ્ટર, નગરપતિ અને સંભાવિત સજ્જનોની વિશાળ સભામાં આયોજિત સંગીતના કાર્યક્રમ પછી ચાંદીના કાસ્કેટમાં 'માનપત્ર' સાથે ચાંદીનો કલાત્મક શંખ ભેટ આપીને કલકત્તાની સંગીતપ્રેમી જનતાએ આપશ્રીનું બહુમાન કર્યું હતું.

પોરબંદરમાં 'પથદીપ,' 'ગાંધર્વ સંગીત વિદ્યાલય' અને 'હાઈસ્કૂલ'ના સંયુક્ત આશ્રયે સં. ૨૦૦૮ના શ્રાવણ વદિ ૫ ને રવિવારે સત્કાર–સમારંભ યોજીને પોરબંદરની સંગીતપ્રિય જનતાએ આપશ્રીને 'માનપત્ર' અર્પણ કર્યું હતું.

ત્યારબાદ 'ગાંધર્વ મહાવિદ્યાલય'– અમદાવાદના ૨૦મા વાર્ષિકોત્સવ પ્રસંગે સં. ૨૦૧૧ના અષાડ વદિ ૩૦ને મંગળવાર તા. ૧૯–૭–૫૫ના દિને આપશ્રીને પ્રેમાભાઈ હૉલમાં મેયરપત્ની શ્રીમતી પદ્માબહેન જયકૃષ્ણ હરિવલ્લભદાસના હાથથી 'માનપત્ર' આપવામાં આવ્યું હતું.

સં. ૨૦૧૨ના પોષ માસમાં શ્રી. વસંતરામ શાસ્ત્રીજી અને શ્રીવિઠ્ઠલદાસ સી. શાહના દ્વારા યોજાયેલ ‘સંગીત સંમેલન’માં તૃતીય ગૃહાધીશ ગો. શ્રીવ્રજભૂષણલાલજી મહારાજશ્રીના વરદ હસ્તથી આપશ્રીને ‘સન્માનપાત્ર’ આપવામાં આવ્યું હતું. મથુરાની ‘બ્રજકલા પરિષદ’, ‘મોહલ્લા સમાજ કલ્યાણ સમિતિ’ અને ‘ચંદન સંગીત વિદ્યાલય’ તરફથી પણ આપશ્રીને ‘સન્માનપત્ર’ પ્રાપ્ત થયું હતું.

સં. ૨૦૧૫માં શ્રીનાથદ્વાર મંદિર પ્રકરણ આંદોલન વખતે આપશ્રી ૫૦૦ વૈષ્ણવોને સાથે લઈને સ્પેશ્યલ ટ્રેઈનમાં શાન્ત સત્યાગ્રહ માટે શ્રીનાથદ્વાર પધાર્યા હતા. ત્યાં યોજાયેલી વિશાળ સભામાં આપશ્રીએ બહુજ સારું વ્યાખ્યાન આપીને સર્વને પ્રભાવિત કર્યા હતા.

રાજકોટની ‘સંગીત નાટક ઍકેડેમી’ના આપશ્રી પરામર્શદાતા અને ‘બ્રજ સાહિત્ય મંડલ’–મથુરાના ઉચ્ચ પદ ઉપર બિરાજતા હતા.

આવી રીતે સંગીત, વાદનકલા, ચિત્રકલા અને પાકકલાના આપશ્રી મર્મજ્ઞ હતા. આપશ્રીની બેઠકમાં નિત્ય રાત્રિના કલા અને સાહિત્યરસિકોનો દરબાર ભરાતો. પોરબંદરના કલારસિક આને ‘શ્રીદ્વારકેશ-દરબાર’ કહેતા. વિશિષ્ટ ઉત્સવ-મનોરથ–જન્મદિન પ્રસંગે વધાઈ, કીર્તનો અને ધમાર ગવડાવતા, ત્યારે વિજ્ઞ શ્રોતાઓ તન્મય બની જતા! વિદ્વાનો, વૃત્તેશ્વરીઓ અને કલાકારોનું ઉચિત સન્માન કરતા. આપશ્રીનું સેવાપ્રાવીણ્ય પ્રશંસનીય હતું. આગંતુકનો મહાપ્રસાદથી સ્વાગત કરવાનો આપશ્રીનો મહોદાર સ્વભાવ હતો. શ્રીસુબોધિનીજીનો કથાપ્રેમ તેમજ સાંપ્રદાયિક સાહિત્યના વાચન–મનનનો ભાવ અનેરો હતો. હિંદી, વ્રજ અને ગુજરાતી ભાષા ઉપર આપશ્રીનું ઘણુંજ પ્રશંસનીય પ્રભુત્વ હતું. વ્રજભાષામાં અસંખ્ય કીર્તનોની રચના કરીછે. તેમાંના, ભાષા, ભાવ, વ્યંજના, રસ અને અલંકારો આપશ્રીની રસિકતાયુક્ત કવિત્વશક્તિના પરિચાયક છે.

એઓશ્રી પોતાને ગુરુ નહીં, પણ ‘ગુરુદ્વારાભૂત’ માનતા; પોતાનું જૂઠણ કોઈને આપતા નહીં; પત્રમાં ‘શ્રી.. સ્મરણ’ ખાસ લખતા; પ્રાચીન આચારમર્યાદાના સંપૂર્ણ આગ્રહી હોવા છતાં નૂતન વિચારસરણિમાં સારો રસ ધરાવતા અને ‘સારું તેટલું ગ્રાહ્ય’ના સમર્થક હતા; નિંદાસ્તુતિથી સદૈવ પર રહેતા.

છેલ્લે હૃદયરોગના ચિંતાજનક અસ્વાસ્થ્યમાં પણ શ્રીમુખ ઉપર પ્રસન્નતાની ઝાંખી થતી. હાર્ટએટેકના હુમલા વખતે પણ કીર્તનોની સરવાણી ફૂટતી, તે આ પંક્તિના લેખક પાસે લખાવતા. સં. ૨૦૧૯ના ભાદરવા વદિ ૫ના શ્રીહરિરાયજીનો ઉત્સવ મનાવી, રાત્રિની બેઠકમાં મોટી ‘દાનલીલા’નું અવગાહન કરી, આવનાર બધાંને આલુની કચોરી અને કેસરી દૂધ વાંટયું હતું. રાત્રિના ૧૧–૦૦ વાગ્યે શ્રીસુબોધિનીજીના નિત્યના વાચનક્રમમાં ભીષ્મપિતામહના અંતિમ પ્રયાણના શ્લોક सोऽन्तःश्वास

उपारमत् ઉપરનાં શ્રીસુબોધિનીજી વાંચી, શ્રીયમુનાષ્ટકના तनुनवत्वमेतावता ની ટીકા વાંચીને પોઢી ગયા. ભાદરવા વદિ ૬ના પ્રાતઃકાળે હાર્ટએટેકનો હુમલો થયો કે તરત જ ગાદી ઉપરથી ઊતરી, નીચે કંતાન બિછાવેલું હતું, તે ઉપર સૂઈ જઈ, 'શ્રીવલ્લભ!'ના ઉચ્ચાર સાથે જ છેલ્લો શ્વાસ લઈ નિત્યલીલામાં પધાર્યા.

આપશ્રીની રચનાઓમાં ૧. વ્રજમાધુરીનિકુંજ, ૨. વ્રજમાધુરીસુધા અને ૩. સંગીતકલા ઉપરનાં ત્રણ વ્યાખ્યનો તેમજ સાંપ્રદાયિક માસિકોમાં અનેક લેખાદિ સાહિત્ય તથા એઓશ્રીના લેખોનો સંગ્રહ ૪.'પુષ્ટિમાર્ગનો મર્મ' છપાયેલા છે. તદુપરાંત એઓશ્રીનો સ્મારકગ્રંથ 'પુષ્ટિપાથેય' પણ પ્રસિદ્ધ થયો છે.

અહીં 'શ્રીદ્વારકેશલાલજી મહારાજનાં ૧૫ વચનામૃત' પ્રસિદ્ધ થાય છે.

વચનામૃત-૧

શ્રીદ્વારકેશ પ્રભુ સં. ૨૦૦૨ના જેઠ વદિ ૧ શનિવારની રાત્રે षोडशग्रंथ માંના 'સેવાફળ'ની સંસ્કૃત ટીકાઓનું વાચન કરતા હતા. કથામાં 'શ્રીઠાકોરજીના સંબંધમાં આવેલી સર્વ વસ્તુ સ્વરૂપાત્મક છે'- એ વિષયનું પ્રતિપાદન કરતાં પોતાના અનુભવનો પ્રસંગ કહી સંભળાવ્યો : એક વાર અમે સકુટુંબ શ્રીનાથદ્વાર ગયા હતા. નિકુંજનાયકની સેવાદ્વારા હાથ પવિત્ર કરવા માટે ગો.તિલકાયિતશ્રી ગોવર્ધનલાલજી મહારાજની આજ્ઞા લઈને અમે સેવામાં નહાયા હતા. રાજભોગનો સમય થતાં તિલકાયિતશ્રી આરતી કરવા પધાર્યા. અમારા સામી કૃપાદૃષ્ટિ કરીને આજ્ઞા કરી : 'બાવા! એક સેવા કરોગે?' અમે વિનયપૂર્વક કહ્યું : 'હાઁ, જે, જો આજ્ઞા.' એટલે તિલકાયિતશ્રીએ આરતી વખતે ઘંટાનાદ કરવાની સેવા અમને સોંપી. અમે પરમ ભાગ્ય માનીને એ સેવાનો લાભ લીધો.

આરતી થઈ રહ્યા પછી શ્રીનાથજીને પરિક્રમા કરીને તિલકાયિતશ્રી અમારી પાસે પધાર્યા અને આસ્તેથી કહ્યું : 'બાવા, એક બાત અવશ્ય ધ્યાનમેં રખિયો. સેવા મેં આયવેવારે જો જો ઉપકરણ હૈં, વે સબ સ્વરૂપાત્મક હી હૈં. યે ટકોરી જો હૈ, સો શ્રીગુસાંઈજીકે સમય કી હૈ. દેખો બરસન તેં સેવા કરકે કિતની જીર્ણ હોઈ હૈ? યાતેં બડે આસ્તે સૂં સાવધાની સૂં બજાની ચહિયે.'

તિલકાયિતશ્રીનાં આ ભાવભર્યાં વચનામૃત સાંભળીને અમારાં નેત્રો હર્ષાશ્રુથી ઊભરાઈ ગયાં!

આપશ્રીએ વાત્સલ્યભરી આ સેવા-શિક્ષા દ્વારા અમને પ્રોત્સાહન આપવા માટે બડે મુખિયાજીને આજ્ઞા કરી :

'દેખો, મુખિયાજી! યે મથુરાવારે બાલકન મેં રત્ન હૈં, બડે ચતુર હૈં. આધી બાત મેં સબ સમઝ લેય હૈં, ઈનકૂં સેવા કો કાર્ય સોંપતે રહિયો.'

વચનામૃત-૨

સં.૨૦૦૨ના અષાડ સુદિ ૧૨ ગુરુવારે 'સેવાફલ'

ઉપર મઠપતિ જયગોપાલ ભટ્ટની ટીકામાં છેલ્લે સાયુજ્યને મુખ્ય ફલ બતાવતાં ટીકાકાર, અંતર્ગૃહગતાઓને રાસમંડલ-મંડનાઓથી લેશમાત્ર ન્યૂન ફળ મળ્યું નથી, તેનું શ્રીમદ્-ભાગવત-સુબોધિનીજી વગેરેથી સમર્થન કરે છે. આ પ્રસંગને સમજાવતાં આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી: શ્રીગોકુલાધીશજી મંદિર-મુંબઈવાળા ગો. શ્રીગોવર્ધનલાલજી મહારાજનો અમારા ઉપર બહુ જ પ્રેમ હતો. એક વખત અમે શ્રીગોકુલાધીશ-જીના મંદિરે પધાર્યા, ત્યારે આપશ્રી જપકોઠામાં બિરાજતા હતા. સન્મુખમાં સંધ્યાનું સાહિત્ય હતું. ઊંચી જાતની અગરબત્તીથી વાતાવરણ સુગંધયુક્ત અને પવિત્ર લાગતું હતું. અમે નમસ્કારાદિક કરીને ત્યાં બેઠા, એટલે આપશ્રીએ અમારા પ્રત્યે પ્રસન્નતાસૂચક દૃષ્ટિ કરીને કહ્યું:

'દેખો, બાવા! શ્રીવલ્લભકુલ કે બાલકન કૂં તીન બાતન મેં બરાબર સાવધાન રહેનો ચહિયે.'

આમ કહીને આપશ્રીએ શ્રીહરિરાયજી વિરચિત 'જન્મવૈફલ્યનિરૂપણાષ્ટકમ'નો પ્રથમ શ્લોક અમને બહુ જ સરસ રીતે સમજાવ્યો.

नाश्रितो वल्लभाधीशो न च दृष्टा सुवोधिनी ।
नाराधिराधिकानाथो वृथा तज्जन्मभूतले ॥

આ શ્લોકમાં શ્રીહરિરાયજીએ ત્રણ બાબતો ઉપર ભાર મૂક્યો છે: (૧) શ્રીવલ્લભાધીશ-શ્રીમહાપ્રભુજીનો આશ્રય, (૨) શ્રીસુબોધિનીજીનું દર્શન, અને (૩) શ્રીરાધિકાનાથ-શ્રીકૃષ્ણની સેવા.

૧. શ્રીવલ્લભાધીશનો આશ્રય—સ્વમાર્ગનું રહસ્ય સમજવા માટે શ્રીમહાપ્રભુજીનો આશ્રય અત્યંત આવશ્યક છે. માટે મારો અનુરોધ છે કે શ્રીવલ્લભકુલના બાલકોએ સર્વપ્રથમ શ્રીમહાપ્રભુજીનો દૃઢ આશ્રય રાખવો જોઈએ.

૨. શ્રીસુબોધિનીજીનું દર્શન—શ્રીસુબોધિનીજીનું દર્શન એટલે એનું વારંવાર શ્રદ્ધાપૂર્વક શ્રવણ અને ભાવપૂર્વક મનન. જો શ્રીવલ્લભકુલના બાલકો, શ્રીસુબોધિનીજીનું શ્રવણ, વાચન અને મનન નહીં કરે તો બીજું કોણ કરશે? શ્રીસુબોધિનીજી તો શ્રીવલ્લભકુલના ઘરનો ગ્રંથ છે. એટલે એની રહસ્યવાર્તા પ્રત્યેક ગોસ્વામી બાલકે યથાર્થ રીતે અવશ્ય જાણી લેવી જોઈએ અને ત્યારપછી અધિકારી વૈષ્ણવોને તેનું દાન કરવું જોઈએ. જ્યાં નિરંતર શ્રીસુબોધિનીજીનું શ્રવણ, વાચન, મનન અને અધ્યયન-અધ્યાપન થતું હોય તે સ્થાનની તથા તે વ્યક્તિના ભાગ્યની શી વાત કરવી?

૩. શ્રીરાધિકાનાથ-શ્રીકૃષ્ણનું આરાધન-સેવન—સેવા એ તો શ્રીવલ્લભકુલનો પ્રિય વિષય હોવો જોઈએ. 'આપ સેવા કરી શીખવે શ્રીહરિ' એ નવાખ્યાનમાંની પ.ભ. શ્રીગોપાલદાસભાઈની પંક્તિના ભાવનો વિચાર કરીને શ્રીવલ્લભકુલનાં બાલકોએ પ્રતિક્ષણ સેવાપરાયણ રહેવું જોઈએ.

આટલું કહીને શ્રીદ્વારકેશલાલજી મહારાજશ્રીએ કથામાં આવેલ શ્રોતા વૈષ્ણવોને આજ્ઞા કરી કે, ‘શ્રીહરિરાયજીએ આજ્ઞા કરેલ આ ત્રણ બાબતો ઉપર વૈષ્ણવો ધ્યાન આપી, તેને આચરણમાં મૂકશે, તો તેમને અવશ્યમેવ પુષ્ટિફલની પ્રાપ્તિ થશે.

વચનામૃત-૩

સં.૨૦૦૩ના ભાદરવા સુદિ ૬ ને રવિવારે રાત્રિના કથામાં ‘શ્રીયુગલગીત સુબોધિની ’ના निजपदाब्जदलैः એ ૧૬-૧૭ યુગલ પરની ટીકા સમજાવતાં આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી કે, વ્રજભૂમિ ઉપર નિરંતર પશુઓના ચાલવાને લીધે, તેમની ખરીઓના ઘસારાથી-ઘાવથી કોમલ વ્રજભૂમિને પીડા થાય છે પોતાના ચરણારવિંદની દશે આંગળિયોના સ્પર્શથી અથવા ચરણકમલના તલભાગના સ્પર્શથી વ્રજભૂમિની પીડાને પ્રભુ શમાવે છે.

શ્રીવલ્લભજી મહારાજ, શ્રીસુબોધિનીજી ઉપરના પોતાના લેખમાં शमनम्‌ને પ્રથમામાં ઘટાવે છે. તેઓ લખે છે કે, આપશ્રીના ચરણારવિંદના સ્પર્શથી વ્રજભૂમિની આધિભૌતિક, આધ્યાત્મિક અને આધિદૈવિક—એમ ત્રણે પ્રકારની વ્યથાને એવી રીતે શમાવે છે કે, ફરીથી પીડા ઉત્પન્ન થવાપણું જ રહેતું નથી. આ પુષ્ટિરીત છે. ભગવદ્‌ગીતામાં ભગવાનનું વચન છે કે, ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि भस्मसात्‌ कुरुतेऽर्जुन। ‘ હે અર્જુન ! જ્ઞાનરૂપી અગ્નિ,

સર્વ કર્મોને ભસ્મ કરી નાખે છે. ’ આમાં જ્ઞાનાગ્નિનું સામર્થ્ય બતાવ્યું છે; પરંતુ તેમ થવાથી કર્મ, ભસ્મરૂપે તો અવશિષ્ટ રહે છે; જ્યારે ભક્તિમાર્ગમાં તો निहारमिव भास्करः એ વાક્ય પ્રમાણે, જેમ સૂર્યોદય થતાં ઝાકળ આત્યંતિક રીતે દૂર થાય છે, તેમ ભક્તિમાર્ગમાં બધાં કર્મો, બધી વ્યથાઓ આત્યંતિક રીતે દૂર થાય છે, તેનું પ્રશમન થાય છે. જ્ઞાનમાર્ગ કરતાં ભક્તિમાર્ગની આ ઉત્કૃષ્ટતા છે.

વચનામૃત-૪

એક વાર શ્રીદામોદરદાસજીના સ્વરૂપ સંબંધી વાત નીકળતાં આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી કે, એક સમય અમે મથુરામાં હતા, ત્યારે એક દિવસ મનોરથ થતાં અમે શ્રીવૃંદાવન બેઠકજીમાં ભોગ ધરવા અને ઝારી-ચરણસ્પર્શ કરવા ગયા હતા. પાછળથી તાતજી શ્રીરમણ પ્રભુએ બિહારી ખવાસને પૂછ્યું કે, ‘દ્વારકેશ કહાઁ ગયો ?’

બિહારી કહે : ‘બ્રિંદાબન.’ શ્રીરમણ પ્રભુએ કહ્યું : ‘હમસૂં કહે કે નાઁહી ગયો ? કયોં કિ વહાઁ મુખિયા ગડ઼બડ઼ કર દેગો. અચ્છી તરહ સૂં ભોગ ધરાયવે નાઁહી દેગો.’

ફલ-ફૂલ, મેવો, દૂધઘર લઇને અમે તો બેઠકજીએ પહોંચ્યા. અપરસ કરી ભીતર જઈ ઝારીજી ભરીને શ્રીમહાપ્રભુજી, શ્રીગુસાંઈજી અને શ્રીગોકુલનાથજીને ભોગ

ધરીને શ્રીદામોદરદાસજીને ધરવા જતા હતા, ત્યાં મુખિયાજીએ કહ્યું : 'જે, જે, શ્રીદામોદરદાસજી કૂં અલગ ભોગ ધરવે કો ક્રમ નહીં હૈ. વહાઁ તો શ્રીમહાપ્રભુજી કો ધર્યો ભયો ભોગ આય જાય હૈ.'

આથી અમે ત્રણેય સ્વરૂપોને ભોગ ધરી, સમયાનુસાર સરાવી, ચરણસ્પર્શ કરીને મથુરા જઈ સીધા તાતજીની બેઠકમાં જતા હતા, ત્યાં બિહારી ખવાસે વિનંતી કરી :

'બાવા ! તાતજી કૂં બિના કહે આપ બ્રિંદાબન પધારે, તાસૂં આપ અપ્રસન્ન ભયે હૈં.'

આ સાંભળતાં જ અમારા અંતરમાં પારાવાર ખેદ થયો કે 'હાય હાય ! યે મૈંને કહા કિયો ? બિના આજ્ઞા મૈં બ્રિંદાબન ક્યોં ગયો ? બડ઼ી ભારી ભૂલ કરી,' આમ પશ્ચાત્તાપ કરતાં ભીતર જઈ શ્રીતાતજીને હાથ જોડીને વિનંતી કરી । 'જે, જે ! કહા અપરાધ ભયો ?'

તાતજીએ કહ્યું : 'હમસૂં બિના કહે બ્રિંદાબન ક્યોં ગયો ? કહે કે જાતો તો હમ ભોગ ધરવે કો ક્રમ તો બતાતે ! વહાઁ તૈંને કૈસં કૈસે ભોગ ધરે ?'

પ્રત્યુત્તરમાં વૃંદાવન-બેઠકજીમાં અમે જે રીતે ભોગ ધર્યો હતો, તે નિવેદિત કરતાં કહ્યું : 'જે ! દામોદરદાસજી કૂં ભોગ ધરવે કી મુખિયાજીને નાँહી કરી, તાસૂં મૈંને અલગ ભોગ નાँહી ધરે.'

આ વાત સાંભળીને આપ બહુજ ખિજાણા અને કહ્યું :

'શ્રીદામોદરદાસજી કો તો મહાન અલૌકિક સ્વરૂપ હૈ. મુખિયા બિચારો કહા જાને ?'

ત્યારે અમે વિનંતી કરી કે,

'જે, રાજ ! યે અપરાધ કી ક્ષમા કા રીત સૂં હોય ?'

'હાઁ, યે તૈંને અચ્છી બાત કરી.' આમ કહીને પ્રસન્નતાથી આજ્ઞા કરી કે, 'તૂ ફેર બ્રિંદાબન અછૂતી સામગ્રી લે કે જા. જમુનાજી મેં હાથ ખાસા કરકે કારે કરકે દોહરે-તિહરે કંતાન મેં સામગ્રી લપેટ કે લે જા. ઔર વહાઁ જાયકે ચારોં ઠિકાને મેરી આડ઼ી સૂં ભોગ ધર. મુખિયા ના કહે તો ભી નહીં માનની. ઔર પીછે સબ પ્રસાદ અલગ અલગ બાँધકે યહાઁ લે આ.'

તાતજીની આજ્ઞાનુસાર ફરીવાર વૃંદાવન જઈ, ચારેય સ્વરૂપોને ભોગ ધરી, અલગ અલગ બાંધીને મથુરા જઈ શ્રીતાતજીની આગળ કંતાનમાં સમેટેલો મહાપ્રસાદ રાખ્યો. આપશ્રીએ શ્રીદામોદરદાસજીનો પ્રસાદ શ્રીહસ્તમાં લઈ પ્રસન્નતાપૂર્વક આજ્ઞા કરી :

'દેખ, જિનકે હૃદય મેં સાક્ષાત્ શ્રીમહાપ્રભુજી બિરાજ રહે હૈં, વે સ્વરૂપ સૂં અલગ નહીં હૈં.'

તાતજીના સ્વરૂપજ્ઞાનની આ અલૌકિક વાતથી અમને ઘણું જ જાણવાનું મળ્યું.

વચનામૃત-૫

એક દિવસે ધોરાજીમાં વચનામૃત કરતાં આપ-

શ્રીએ આજ્ઞા કરી કે, પુષ્ટિમાર્ગનું પ્રમાણ, પ્રમેય, સાધન અને ફળ શું છે, એ વિષે જાણવાની જરૂર છે. જપ, તપ, વ્રત, દાન, પુણ્ય—આ બધું સાધન છે. શાસ્ત્ર કહે છે કે અમુક સાધન કરો તો અમુક ફળની પ્રાપ્તિ થાય. પરંતુ આ બધાં સાધનો ચિરસ્થાયી ફળ માટે પૂરતાં છે? ફળ તો એ કહેવાય કે તે સ્વતંત્ર રીતે પણ ઉપયોગમાં લઈ શકાય. આ ફળ, ફલિત ક્યારે થાય? 'ફલ ફલિત હોય ફલરૂપ જાને'—આ ફળ છે.

આવું સર્વોત્તમ-આધિદૈવિક ફળ શ્રીમદ્ભાગવત છે. નિગમ એટલે વેદ, તે કલ્પવૃક્ષમાં રહીને गलितम् એટલે બહુ જ ગળેલ અથવા પૂરેપૂરી રીતે પરિપકવ થયેલ મિષ્ટમાં મિષ્ટ ફળ તે શ્રીમદ્ભાગવત. આમ વૃક્ષમાં રહીને પૂરેપૂરું પાકેલ હોય તેવા ફળમાં પોપટ ચાંચ મારે તો તે ફળનો સ્વાદ અમૃત જેવો થાય. ચાંચ મારેલ ફળમાં વધારે મીઠાશ ઉત્પન્ન થાય છે. આવી રીતે આ ભાગવત એ કલ્પતરુ રૂપી વેદનું પરિપકવ થયેલ ફળ છે અને તે ફળને ફલિત કરનાર શ્રીશુકદેવજી છે. તે ફળને શ્રીશુકદેવજીએ ચાખેલ છે, આસ્વાદિત કરેલ છે.

કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે, આ મિષ્ટ ફળ તૈયાર છે; પણ એ ફળ તમને કોઈ ચખાડનાર ન હોય તો? તેનો આસ્વાદ તો કોઈ રસ પીવડાવનાર હોય તો જ મળે. મિષ્ટ ફળ તૈયાર છે, પણ તેનો સ્વાદ કેવો છે, તેની તમને ખબર નથી. ફળને લઈને મોકલનાર કે બતાવનાર તો કોઈ જોઈએ ને? એટલે શ્રીશુકદેવજીના મુખારવિંદથી આસ્વાદિત થયેલ ફળ, પરમનિધિ શ્રીમહાપ્રભુજીએ આપણને બતાવ્યું છે, ચખાડ્યું છે. શ્રીમદ્ભાગવતરૂપી પરિપકવ ફળના શ્રીસુબોધિનીરૂપી રસનું આપણને પાન કરાવવાની કૃપા વિચારી છે.

વચનામૃત-૬

ધોરાજીમાં તા. ૧૧-૧૦-૫૬ના દિને ભગવદ્ભક્તોના ગૃહાસ્થાશ્રમ વિષે સમજાવતાં આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી કે, અલૌકિક ફળનો રસાસ્વાદ માતૃચરણ શ્રીયશોદાજીએ કરેલો છે. પ્રાતઃકાળનો સમય છે. માતા યશોદાજી દધિમંથન કરી રહ્યાં છે અને સુતના ગુણ ગાઈ રહ્યાં છે. આ શું બતાવે છે? શ્રીયશોદાજી એ પોતાના જીવનની અંદર ઊતરીને બતાવ્યું છે કે, ભગવદ્ભક્તોનો ગૃહાસ્થાશ્રમ અલૌકિક હોય છે. માતૃચરણ શ્રીયશોદાજી દધિમંથન કરતાં કરતાં શ્રીઠાકોરજીના ગુણગાન કરે છે, ત્યારે દધિમંથનનો અને કંકણ-કટિકિંણીના ઝણઝણાટનો અવાજ થઈ રહ્યો છે. તેથી દિશાનાં અમંગલ દૂર થઈ ગયાં છે. માતાજી આ બધું શા માટે કરે છે? પોતાના લાડીલા શ્રીબાલકૃષ્ણ માટે. ભગવદ્ભક્તોનો ગૃહાસ્થાશ્રમ પણ પ્રભુઅર્થે જ હોવો જોઈએ. શ્રીમહાપ્રભુજી પોતાના એક પ્રસિદ્ધ ગ્રંથમાં આજ્ઞા કરે છે કે, ગૃહાસ્થાશ્રમ કરો, પણ તે પુત્રપ્રાપ્તિ અર્થે. અને તેમાં પણ ભગવદ્ભક્ત પુત્ર થાય તે માટે. પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણ-

વોની આવી ભાવના હોવી જોઈએ. ૮૪-૨૫૨ વૈષ્ણવોની વાર્તામાં આવાં ઘણાં દૃષ્ટાંતો આવે છે. ભગવદ્વાર્તામાં તે નિત્ય વંચાય છે. પણ આપણે તેનો સાર ક્યાં ગ્રહણ કરવો છે? સાર ગ્રહણ કરીને તે પ્રમાણે આચરણ કરીએ તો તો આપણું કામ થઈ જાય!

વચનામૃત-૭

પ્રસંગને આગળ ચલાવતાં આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી કે, ભગવદીય ગૃહાસ્થાશ્રમ અને ભક્તપ્રેમનું વર્તમાનકાળનું એક સત્ય દૃષ્ટાંત આપું છું: મધ્ય પ્રદેશમાં 'આગર' નામનું એક ગામ છે. ત્યાં એક પરમ ભગવદીય મુનશી કુટુંબ રહે છે. આ કુટુંબનો મને ઘણોજ પરિચય છે. ઇ. સ. ૧૮૫૭નો બળવો થયો, ત્યારે અંગ્રેજ સૈનિકો દાઝના માર્યા પ્રજાને મારવા અને લૂંટવા લાગ્યા. આથી લોકો પોતાની કિંમતી વસ્તુ લઈને જાન-માલ બચાવવા નાસભાગ કરવા લાગ્યા. ત્યારે આ ભગવદ્ભક્ત મુનશીજીએ શું કર્યું તે જાણો છો? સાંભળો: કેટલો સુંદર પ્રસંગ છે! મુનશીજીને ઐશ્વર્ય-ભર્યા ઘરમાંથી પરમ ઐશ્વર્યનિધાન શ્રીઠાકોરજી જ એકમાત્ર લેવા જેવા—પધરાવી જવા જેવા લાગ્યા! પોતાના સેવ્યસ્વરૂપને કંઠે લગાવીને તે ઉપર સ્વચ્છ કપડાંનો પાટો બાંધીને ચાલી નીકળ્યા. ઘરે જતાં જતાં ઘર આગળ કહેતા ગયા કે 'હું મારા પ્રભુને લઈને જાઉં છું. તમારી ઇચ્છા હોય તે સાચવજો. જે થવાનું હશે તે થશે.' આમ કેહીને તેઓ ચાલતા થયા.

ચાલતાં ચાલતાં રસ્તામાં તેમને ડાકુનો ભેટો થયો. શરીર ઉપર કાંઈ ન મળતાં મુનશીજીના કંઠ સામી આંગળી ચીંધીને તેણે પૂછ્યું:

'ઇસમેં ક્યા હૈ?'

મુનશીજીએ બેધડક કહ્યું: 'ભાઈ! અહીં તો ગૂમડું છે; ત્યાં ન અડશો.' મુનશીજી જેમ ના પાડતા જાય, તેમ તેમ પેલાનો વહેમ ધધતો જાય! પેલાએ પાટો પકડીને ઝટકો માર્યો કે લોહી-પરુની ધાર થઈ!

'અબે કૈસા ગંદા હો? ભાગ ભાગ યહાঁ સે!' કહીને પેલો ડાકુ તો ચાલતો થઈ ગયો!

ભય દૂર થયા પછી મુનશીજીને પશ્ચાત્તાપ થયો કે, 'પ્રભુ! મેં આજ આપને કેટલો બધો પરિશ્ર આપ્યો છે!' ભગવદીયથી બધું સહન થઈ શકે છે; પરંતુ ભગવાનનો પરિશ્રમ સહી શકાતો નથી.

ત્યાંથી મુનશીજી ગો.શ્રી પન્નાલાલજી મહારાજ પાસે માંડવી ગયા. બનાવની વાત કરીને વિનંતી કરી કે 'કૃપાનાથ! હું આજે મોટા અપરાધમાં આવ્યો છું.'

હકીકત સાંભળતાં જ મહારાજશ્રી તેમને ભેટી પડ્યા અને કહ્યું કે, 'મુનશીજી! તમે તમારી ફરજ બરાબર બજાવી છે. બીજાઓ જ્યારે ચલિત ધન-દોલત લઈને ભાગ્યા છે, ત્યારે તમે તમારું સર્વસ્વ, અવિચલ અને અલૌકિક ધન

કંઠે લગાવીને નીકળ્યા છો! હું તમારા ઉપર ખૂબ જ પ્રસન્ન થયો છું. તમે કાંઈક માગો.'

'પ્રભુ! આપે મને આ અલૌકિક નિધિ આપેલ છે, તેનાથી વિશેષ ઉત્તમ વસ્તુ બીજી કઈ હોઈ શકે?'

મહારાજશ્રી કહે: 'તમારે કાંઈક તો માગવું જ પડશે.'

ત્યારે મુનશીજીએ કહ્યું: 'કૃપાનાથ! આપ મારા ઉપર પ્રસન્ન થયા હો તો મને એવું વરદાન આપો કે, મારા ઉપર તથા મારા કુટુંબ ઉપર સદાય શ્રીવલ્લભકુલની કૃપા રહે.'

આજે પણ મુનશીજીના વંશજો છે. તેમના કુટુંબમાં બી. એ., એલએલ. બી., એમ. એ. જેવી ઉચ્ચ કેળવણી લીધેલાઓ પણ ભગવત્પરાયણ છે. તેમના બાળકોના સંસ્કાર પણ પુષ્ટિસંપ્રદાયને શોભાવે તેવા છે.

વચનામૃત-૮

ફેર આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી કે, 'આગરવાળા મુનશીજીના ઘરમાં એક બાળકને ટાઈફોઇડ થયેલ. અમારું મુકામ એ વખતે તેમને ત્યાં જ હતું. થોડાક દિવસ પછી ડૉક્ટરે મગનું પાણી અને ગળેલા ભાત લેવાની રજા આપી. નહાવાની સખત મનાઈ હતી. પણ બાળકે નાહ્યા સિવાય જમવાની ના પાડી. ઘરનાં બધાં વારાફરતી ઘણું ઘણું સમજાવે પણ તે જમે જ નહીં! ત્યારે ઘરનાં માણસો અમારી પાસે આવીને કહેવા લાગ્યાં કે,

'જે, જે, આ બાળકને ટાઈફોઈડની અસર છે. અને તે નાહ્યા વગર જમવાની હા નથી પાડતો. આપ તેને સમજાવો.'

જ્યારે બાળકને અમે પ્યારથી ભોજન કરવાનું કહ્યું, ત્યારે જાણો છો, તેણે શો જવાબ આપ્યો? સાંભળો. બાળકે કહ્યું:

'ગુરુદેવ! આપ આજ્ઞા કરશો તો હું જમીશ; પરંતુ મારાં માતાપિતા તો નિત્ય મને સ્નાન કરીને શ્રીઠાકોરજીના ચરણસ્પર્શ કર્યા પછી જ જમવાનું કહે છે. છતાં આજે તેમ કરવાની કેમ ના પાડે છે? મને આજે પણ હંમેશની જેમ કર્તવ્ય કરવાની તેમની પાસેથી રજા અપાવવા કૃપા કરો.'

બાળકની આ શ્રદ્ધા-ભાવના જોઈને અમારું હૃદય હર્ષગદ્ગદિત બની ગયું! બાળકનો શુદ્ધ ભાવ સાથેનો આગ્રહ જોઈ અમે તેના માતાપિતાને કહ્યું: 'બાળક કહે તેમ તમે કરો. ભગવત્કૃપાથી તેનો વાળ પણ વાંકો નહીં થાય!'

જોઈ લેજો, શ્રદ્ધા કેવું અજબ કામ કરે છે!

વચનામૃત-૯

આપશ્રીએ વચનામૃત કરતાં આજ્ઞા કરી કે, માંગરોળવાળા હરિભાઈ ભગવદ્ભક્તનું પ્રેરણા લેવા જેવું દષ્ટાંત આપીશ. માંગરોળ મુસલમાની રાજ્ય. ત્યાંના દરબારમાં

હરિભાઈની ઊંચા હોદ્દાની નોકરી હતી. હરિભાઈ તો ચુસ્ત પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણવ. આચાર-વિચારમાં એક્કા! અનન્યતાની ટેકવાળા! સંસારીઓને અને સત્સંગીઓને પરાપૂર્વથી અણબનાવ ચાલ્યો આવે છે, તેવું અહીં પણ થયું. કેટલાક વિઘ્નસંતોષીઓએ દરબારને ફરિયાદ કરી કે, 'સાહેબ! હરિભાઈ ત્રિપુંડ્ર અને રૂદ્રાક્ષ ધારણ નથી કરતા, માટે આપ તેમને હુકમ કરો કે બીજા બ્રાહ્મણોની જેમ તેઓ પણ રૂદ્રાક્ષ ધારણ કરીને આવે.'

આથી દરબારે હરિભાઈને હુકમ કર્યો કે, 'તમારે આવતી કાલથી કપાળ ઉપર ત્રિપુંડ્ર અને ગળામાં રૂદ્રાક્ષ ધારણ કરીને દરબારમાં આવવું.'

હરિભાઈ, દરબારનો મનોભાવ જાણી ગયા. તેમણે કહ્યું: 'બહુ સારું.'

બીજે દિવસે ખૂબ જ ભાવથી શ્રીઠાકોરજીની સેવા કરીને મસ્તક ઉપર ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક અને ગળામાં તુલસીમાળા ધારણ કરી, પેટ ઉપર ત્રિપુંડ્ર તાણી, ત્યાં રૂદ્રાક્ષની માળા બાંધી લઈ દરબારમાં આવ્યા. દરબારે પૂછ્યું:

'કેમ, હરિભાઈ! અમારા હુકમનું પાલન ન કર્યું?'

હરિભાઈ કહે: 'જી, સરકાર! કર્યું છે.' આમ કહી બંડી ઊંચી કરીને પેટ ઉપર તાણેલું ત્રિપુંડ્ર તથા તે ઉપર બાંધેલી રૂદ્રાક્ષની માળા બતાવી. દરબારે આશ્ચર્યચકિત થઈ પૂછ્યું: 'આ શું!?'

'નામદાર! મસ્તક તો મેં શ્રીગુરુદેવના ચરણમાં ધર્યું છે, એટલે ત્યાં તો એઓશ્રીએ આપેલી છાપ ધારણ કરી છે. અને આ પેટ ભરવા માટે આપની નોકરી કરું છું, એટલે આપના હુકમનું પાલન કરતાં તેના ઉપર ત્રિપુંડ્ર-રૂદ્રાક્ષ ધારણ કર્યાં છે. હવે મારે આપની નોકરી કરવી નથી. આ રાજીનામું.'

હરિભાઈની આવી દઢતા જોઈ રાજા ખુશી થયો. તેમની ખૂબ જ કદર કરી.

કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે, શ્રીમહાપ્રભુજીએ અને ભગવદ્ભક્તોએ કહેલ પુષ્ટિમાર્ગીય સિદ્ધાંતો અને આચાર-વિચારો, સર્વપ્રથમ પોતાના આચરણમાં મૂકયા પછી જ અન્યને તેમ કરવાની શિખામણ આપી છે. શ્રીમહાપ્રભુજીને જેમ જેમ પ્રભુની આજ્ઞા મળી, તેમ તેમ એઓશ્રીએ કર્તવ્યમાં મૂકીને આપણા માટે ગ્રંથમાં સમજાવ્યું છે. ઉચ્ચ આદર્શો આપણા જીવનમાં મનસા-વાચા-કર્મણા ઓતપ્રોત થઈ જવા જોઈએ. મનથી જુદું, વાણીથી જુદું અને આચરણમાં તદ્દન વિપરીત ન હોવું જોઈએ. ૮૪-૨૫૨ વૈષ્ણવોના દાખલા આપણે હંમેશાં વાંચીએ છીએ. એ આપણી વૈષ્ણવતાનો ઉચ્ચ આદર્શ છે.

વચનામૃત-૧૦

આપશ્રીએ વચનામૃત કરતાં આજ્ઞા કરી કે અપણે ગૃહસ્થ છીએ. એટલે ગૃહસ્થાશ્રમનું પાલન કરતાં કરતાં

પણ મન પ્રભુમાં આસક્ત હોવું જોઈએ, તલ્લીન હોવું જોઈએ. મનની તલ્લીનતાનો એક સુંદર પ્રસંગ કહું છું. જનક વિદેહી મહાન પ્રતાપી રાજા થઈ ગયા છે. તે એવડું મોટું રાજય ચલાવવા છતાં પ્રભુપરાયણ જ હતા. વિદેહી એટલે જીવતાં છતાં જીવનમુક્ત. જે પોતાના જીવનનો બધો સમય પ્રભુને અર્પણ કરે, એટલે જેનું જીવન ભગવન્મય બની જાય, તે જીવન્મુક્ત કહેવાય.

એક વખતે એક ઋષિને શંકા થઇ કે, આવડા મોટા રાજ્યકારભારમાં લાગેલા હોવા છતાં જનક રાજા વિદેહી કેમ? રાજ્યની અને ગૃહસ્થાશ્રમની આંટીઘૂંટીમાં પડેલાને તે વળી વિદેહી કહેવાય ખરું? આવડા મોટા વહીવટમાં તેમને ભગવત્સ્મરણ કરવા જેટલો સમય ક્યાંથી મળે? ચાલો, આજે તો તેમની પાસે જઇને ખાતરી કરું.

ઋષિ આવ્યા એટલે તેમનું સન્માન કરીને રાજા તેમને પોતાના મહેલમાં લઇ આવ્યા અને દીનતાપૂર્વક કહેવા લાગ્યા કે, 'ઓહો! મારાં અહોભાગ્ય કે આજે આપ મારે ત્યાં પધાર્યા અને મારા ઉપર કૃપા કરી. આજે મેં આપની પધરામણીના ઉપલક્ષ્યમાં નગરમાં મોટો ઉત્સવ મનાવ્યો છે. માટે આપ શોભાયાત્રામાં સાથે ચાલો, કે જેથી આપનાં દર્શનનો લાભ મારી પ્રજાને મળે.'

ઋષિ શા માટે પધાર્યા છે, તે રાજા જાણી ગયા હતા. ઋષિના મનનું સમાધાન કરવા માટે તેમણે આ યોજના કરી હતી. શોભાયાત્રા ચાલુ થઈ, એટલે રાજાએ એક જલપાત્ર ઋષિના હાથમાં આપતાં કહ્યું કે, 'ઋષિવર્ય! આ પવિત્ર જલપાત્ર આપે હાથમાં રાખવાનું છે. જો જો, તેમાંથી એક બિંદુ પણ નીચે ન પડવું જોઈએ. જો નગરપરિક્રમા કરતાં જલપાત્રમાંથી એક પણ બિંદુ નીચે પડશે, તો મારો આ સિપાહી આપનો શિરચ્છેદ કરશે.'

ઋષિને થયું કે, આજે આપણી સલામતી ભયમાં છે, માટે સાવચેતીથી કામ લેવું પડશે.

જનક રાજાએ ઉત્સવને અંગે સમગ્ર નગર શણગારવાનો તાત્કાલિક હુકમ કરી દીધો હતો. તે પ્રમાણે ઠેરઠેર દુકાનો અને મકાનો નવાનવા શણગારથી શોભાયમાન લાગતાં હતાં. ઋષિની સાથે ચાલતા રાજા દરેકનું વર્ણન કરીને ઋષિને બતાવતા જાય છે, સમજાવતા જાય છે; પણ ઋષિનું ધ્યાન તો જલપાત્રની સપાટી ઉપર જ કેન્દ્રિત થઇ ગયું છે!

નગરપરિક્રમા પૂરી થતાં રાજાએ પૂછ્યું: 'ઋષિરાજ! મારા નગરજનોએ કરેલા શણગારમાં આપે શી શી નવીનતા જોઈ, તે કૃપા કરીને સમજાવો.'

ઋષિ કહે: 'શણગાર? અહીં શણગાર સામી નજર જ કોની ગઇ છે? જલપાત્રમાં ધ્યાન રાખું કે શણગાર જોઉં? આખી પરિક્રમામાં જલપાત્ર સિવાય બીજે ક્યાંય મારું ધ્યાન ગયું નથી!'

જનક રાજાએ હસતાં હસતાં કહ્યું : 'ત્યારે આપની શંકાનું સમાધાન થઇ ગયું ને !

ઋષિ, જનક રાજાની ટકોર સમજી ગયા.

જનક રાજાએ કહ્યું : 'મહારાજ ! આપે શોભાયાત્રામાં સાથે ફરતાં જેમ આપના મનને પાત્રમાં જ રાખ્યું, તેમ હું પણ આ વિશાળ રાજયનો વહીવટકર્તા હોવા છતાં મારું મન, પ્રભુકૃપાથી એઓશ્રીના ચરણારવિંદમા જ તલ્લીન રાખવાની કોશિષ કરું છું.'

વૈષ્ણવોએ પણ સંસારમાં રહેવા છતાં મન, પ્રભુચરણમાં જ રાખવું જોઇએ.

વચનામૃત-૧૧

એક સમય આપશ્રીએ વચનામૃત કરતાં કહ્યું કે, વિદ્યાર્થીને જયારે ભણતરની શરૂઆત કરાવવામાં આવે છે, ત્યારે માસ્તર તેનો હાથ પકડીને તેને એકડો ઘૂંટતાં શીખવાડે છે. કારણ કે, પ્રારંભમાં તે સ્વતંત્ર રીતે લખી શકે એવી સ્થિતિમાં નથી હોતો. આમ જયારે તે અનેકવાર એક જ અક્ષર ઘૂંટે છે, ત્યારપછી તે સ્વતંત્ર રીતે લખી શકે છે. પછી જેમ જેમ તે ભણતરમાં આગળ વધતો જાય છે, તેમ તેમ તેની કિંમત સમજાતી જાય છે. તેને એમ થાય છે કે, 'મારે ભણવું જોઈએ. મારું લેસન નિયમિત કરવું જોઈ એ; નહીંતર વર્ષ બગડશે.' પહેલાં શરૂઆતમાં ભણવાની ઉપાધિ માસ્તરને હતી, તે ઉપાધિ હવે વિદ્યાર્થી પોતે જ ઉઠાવી લે છે. જેઓ એકડો ઘૂંટવામાં પ્રથમથી જ ધ્યાન નથી આપતા, તેઓ આગળ વધી શકતા નથી. જયારે અહીં આપણે વિષે પણ તેમ જ છે! હજી તો આપણે એકડો પણ ઘૂંટયો નથી! એટલે કે, પેલા વિદ્યાર્થીની જેમ સ્વતંત્ર રીતે આગળ વધી શકીએ એમ નથી. આવા સંજોગોમાં અન્ય વસ્તુઓમાં મન ન રાખતાં હંમેશાં ભગવત્સ્મરણ કરવું અને કૃપાનિધિ શ્રીમહાપ્રભુજીએ બતાવેલા સિદ્ધાંતને આચરણમાં મૂકશો તો પ્રભુ અવશ્ય પ્રસન્ન થશે. શ્રીનંદરાજકુમાર તમને અલૌકિક ફળનો રસાસ્વાદ કરાવો.

વચનામૃત-૧૨

'**પ્રભુ** ઉત્તમ વસ્તુના ભોક્તા છે. જે વસ્તુ કે કલા આપણને પ્રસન્ન કરી શકતી નથી, તે કલાનિધાન પ્રભુને શી રીતે પ્રસન્ન કરી શકે ?' આ સિદ્ધાંતવાકયોનું સમર્થન કરતાં એક દિવસે આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી કે, અષ્ટસખાઓમાં જે ગોવિંદસ્વામી હતા, તેઓ એક વાર મંદિરમાં બેઠા હતા અને મંદિરની બહાર ચોતરા ઉપર બેઠો બેઠો એક સાધુ બેસૂરું ગાઈ રહ્યો હતો, એ સાંભળીને ગોવિંદસ્વામીને કાંઈક ક્ષોભ થયો અને બહાર આવીને સાધુને કહેવા લાગ્યા :

'ભૈયા ! તુમ બેસુરા કયોં ગાય રહે હો ?'

સાધુએ કહ્યું :

'મૈં તો અપને રામકો રિઝા રહા હૂઁ.'

આ સાંભળીને ગોવિંદસ્વામી બોલી ઊઠ્યા :

'મૂર્ખ ! તુમ મોય જૈસે સામાન્ય મનુષ્ય કૂં નહીં રિઝા સકા, તો પરમ ચતુર શિરોમણિ-કલાનાથ પ્રભુ કૂં કૈસે રિઝાયેગો ?'

વચનામૃત-૧૩

સં.૨૦૦૨ના અષાડ સુદિ ૧૩ ને દિવસે શ્રીસુબોધિનીજીનું વાચન કરતાં આપશ્રીએ કહ્યું કે, નિકુંજનાયક શ્રીનાથજીની સેવા તો ભાગ્ય હોય તેને જ પ્રાપ્ત થાય છે. એક વાર અમે સહકુટુંબ શ્રીનાથજીદ્વારા ગયા હતા, ત્યારે બડે મુખિયાજીની કૃપાથી મને શ્રીનાથજીના અંગવસ્ત્રની સેવાનું સૌભાગ્ય મળ્યું હતું. ચાંદીની કુંડીમાં ગરમ-સુહાતું-જલ ભરેલું હતું. તેમાં વસ્ત્ર બોળીને અંગવસ્ત્ર કરવાનું હતું. મેં જલમાં વસ્ત્ર બોળી, મરોડી દઈને નીચોવ્યા પછી વસ્ત્રને ખોલીને ફટકાર્યું, ત્યાં તો મુખિયાજી બોલી ઊઠ્યા :

'હાઁ, હાઁ, બાવા ! ઐસે વસ્ત્ર કૂં ખોલ કેં ફટકારને સૂં તો હવા લગવે સૂં શીતલ હ્વૈ જાયગો. યાતેં વસ્ત્ર કૂં આસ્તે સૂં ખોલ કેં અંગવસ્ત્ર કરનો ચહિયે.'

બડે મુખિયાજીએ કૃપા કરીને મને સેવાની આવી તો અનેક વાત્સલ્યમય રીતો અને વાતો બતાવી છે. ભાગ્ય હોય તેને જ આવી સ્નેહમાર્ગની રીતો જાણવા મળે છે.

વચનામૃત-૧૪

એક દિવસે શ્રીસુબોધિનીજીની કથા કહેતાં આપશ્રીએ પુષ્ટિમાર્ગીય 'ધર્મ' પુરુષાર્થ ઉપર સમજાવતાં આજ્ઞા કરી કે, 'ધર્મ' શબ્દની વ્યાખ્યા દરેક સંપ્રદાયમાં પોતપોતાના મતાનુસાર કરવામાં આવી છે. નાના પ્રકારનાં કર્મ-યજ્ઞયાગાદિ કરવાં, તેને ધર્મ કહેવામાં આવે છે; પરંતુ એ યજ્ઞ-યાગાદિક જે ધર્મ છે, તેનાથી પ્રાપ્ત થનારું ફલ ચિરકથાયી છે યા નહીં તે વિચારવું જોઈએ. વેદમાં કહ્યું છે કે, स्वर्गकामो यजेत 'સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ માટે યજ્ઞ કરો.' પરંતુ વિચારી જોતાં એ સ્વર્ગપ્રાપ્તિરૂપી ફલ ચિરસ્થાયી નથી. શ્રીમદ્‌ભગવદ્‌ ગીતામાં લખ્યું છે કે,

ते तं मुक्त्वा स्वर्गलोकं विशालं
क्षीणे पुण्ये मर्त्यलोकं विशन्ति ।

એટલે કે, યજનરૂપી પુરુષાર્થ દ્વારા સ્વર્ગરૂપી ફલ પ્રાપ્ત થાય છે; પરંતુ તે ક્ષીણ થતાં પાછો મૃત્યુલોક પ્રાપ્ત થાય છે અને પાછું બધું નવેસરથી કરવાનું રહે છે. આમ હોવાથી એ ફલ ચિરસ્થાયી છે, એ કેમ કહી શકાય ?

જેમકે, એક માણસ પરદેશથી ધન કમાઈને દેશમાં આવ્યો હોય, અને અહીં ધન ખૂટી જતાં પાછું તેને પરદેશની મુસાફરીએ ઊપડવું પડે છે. પરિણામે તેનું દેશ-પરદેશ વચ્ચેનું આવાગમન જીવનપર્યંત ચાલુ રહે છે, તેના જેવું થયું. અરે, સ્વર્ગલોક કરતાં તો આ મૃત્યુલોક

લાભદાયી છે. દાખલા તરીકે, મૃત્યુલોકમાં કોઈ શેઠના મકાનમાં આપણે ભાડૂત તરીકે રહેતા હોઈએ અને મુદત પૂરી થતાં આપણને નોટિસ મળે છે, ત્યારે મકાન-માલિક-શેઠને નમ્રતાપૂર્વક અરજ કરતાં થોડી ઘણી મુદત વધારી આપે છે; પરંતુ સ્વર્ગલોકમાં તો ફલ પૂરું થતાં એક મિનિટ પણ રહી શકાતું નથી !

શ્રીમહાપ્રભુજી પુષ્ટિમાર્ગીય ‘ધર્મ’ પુરુષાર્થ સમજાવતાં આજ્ઞા કરે છે કે,

सर्वदा सर्वभावेन भजनीयो व्रजाधिपः ।

આ સ્વધર્મ–આત્મધર્મના પાલનમાં પણ ‘સર્વદા’ શબ્દ મૂકીને આચાર્યચરણો આની વિશેષતા બતાવે છે કે, આ ‘ધર્મ’માં કોઈ પણ કાલની–સમયની મર્યાદા નથી; પરંતુ નિરંતર કરવાનો છે.

એક વાર શ્રીમહાપ્રભુજી અને શ્રીકૃષ્ણચૈતન્યનો મિલાપ થતાં બંને આચાર્યો પોતપોતાના સિદ્ધાંતોની ચર્ચા કરતા હતા, ત્યારે શ્રીકૃષ્ણચૈતન્યે કહ્યું કે, ‘ગાયના શિંગડા ઉપર રાઈનો દાણો ટકે એટલી વાર પણ જીવ પ્રભુનું નામ લે તો કૃતાર્થ થાય છે.’ ત્યારે શ્રીમહાપ્રભુજીએ આજ્ઞા કરી કે, ‘અમારી તો માન્યતા છે કે, ગાયના શિંગડા ઉપર રાઈનો દાણો ટકે એટલી વાર પણ જો પ્રભુનામ ન લેવાય તો આસુરા-વેશ થાય છે !’ એટલે

કે, ભગવન્નામ નિરંતર લેવું જોઈએ એમ શ્રીમહાપ્રભુજીની આજ્ઞા છે.

ભાગદ્ધર્મ ‘સર્વદા’ કરવા સાથે ‘સર્વભાવે’ કરવાની શ્રી આચાર્યચરણોની આજ્ઞા છે. એટલે કે, જેટલા ભાવ શ્રીપ્રભુમાં ઘટી શકે, તેટલા બધા ભાવ સહિત પ્રભુનું સેવા-સ્મરણ કરવું જોઈએ. ‘સર્વભાવે’ એટલે સર્વાત્મભાવે અગર શ્રીગોપીજનોના ભાવે ભગવદ્ભજન કરવું. પોતાનું–જીવનું આ જ કર્તવ્ય છે.

વચનામૃત–૧૫

એક દિવસે આપશ્રીએ વચનામૃત કરતાં કહ્યું કે, મંદિરોમાં પ્રભુ પધરાવવાનું અને દર્શન કરાવવાનું કારણ એ જ છે કે, બહારના કલુષિત વાતવરણથી ગ્રસાઈ ગયેલા જીવો, પ્રભુનાં દર્શન કરીને પોતાના આત્માને પવિત્ર કરે. દર્શન કરતાં કરતાં પ્રભુએ શું શૃંગાર ધર્યા છે, કેવાં વસ્ત્ર છે, કઈ ભાવના છે અને કેવી ભાવના પ્રમાણે કીર્તન થઈ રહ્યાં છે, તેનું ઘેર જઈને મનન કરે. પોતાને ઘેર જો શ્રીઠાકોરજી બિરાજતા હોય, તો ઉપરની ભાવનાને અનુસરીને સેવા કરે અને મનન પણ કરે. આમ થવાથી બંને લાભ મળે અને સોનામાં સુગંધ જેવું થાય !